

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
INSTITUTUL DE ECONOMIE NAȚIONALĂ

CULTURĂ, CULTE, INDUSTRII CULTURALE

- principii, obiective strategice, direcții de acțiune 2007-2013 -

Centrul de Informare și Documentare Economică
București, 2005

PROBLEME ECONOMICE
Săptămânal economic al Institutului Național de Cercetări Economice
Institutul de Economie Națională
- colegiul editorial -

dr. Ioan BRATU
dr. Camelia Maria CĂMĂȘOIU
dr. Constantin CIUTACU
dr. George GEORGESCU
dr. Constantin GRIGORESCU
drd. Luminița HORȘIA
dr. Valeriu IOAN-FRANC
dr. Florin Marius PAVELESCU
dr. Victor PLATON
dr. Maria POENARU
dr. Steliana SANDU
dr. Valentina VASILE
prof. dr. Gheorghe ZAMAN

Colectivul de autori: dr. Maria MOLDOVEANU, dr. Delia MUCICĂ,
dr. Valentina VASILE, dr. Valeriu IOAN-FRANC, dr. Virgil NIȚULESCU

La prelucrarea informațiilor statistice și a datelor culese prin cercetare directă au mai participat: drd. Petru MAZILESCU, Paula NEACȘU, drd. Luminița HORȘIA.

Editat de CENTRUL DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
REDACTOR-ȘEF: VALERIU IOAN-FRANC
SECRETAR GENERAL DE REDACȚIE: AIDA SARCHIZIAN

REDACTOR: PAULA NEACȘU
MACHETARE ȘI TEHNOREDACTARE: MIHAELA PINTICĂ
COPERTA COLECȚIEI: NICOLAE LOGIN
CIDE/PROBLEME: Pro_moldoveanu(168-169-170)

Redacția și administrația: București, Calea 13 Septembrie nr. 13, sectorul 5,
cod poștal 050711, telefon: 0040-21-318.24.38, telefax: 0040-21-318.24.32
Adresa poștală: București 5, căsuța poștală 5-72

Materialele cuprinse în acest buletin pot fi reproduse numai cu aprobarea
conducerii Institutului Național de Cercetări Economice.

Volumele seriei pot fi identificate și comandate fie în colecție anuală, respectiv ISSN 1222-5401,
fie pe fiecare titlu în parte, respectiv pe ISBN alocat fiecărui volum.

Pentru volumul de față: ISBN-973-7885-02-3

CUPRINS

Cuvânt înainte	7
Capitolul 1	
Principii și repere ale dezvoltării culturii	9
1.1. Diversitatea culturală - dimensiune a societății contemporane.....	9
1.2. Cultura - factor de dezvoltare durabilă	12
1.3. Rolul culturii în procesul de dezvoltare umană	14
1.4. Accesul la cultură și participarea la viața culturală - drepturi culturale fundamentale.....	15
1.5. Cerințele guvernării democratice	17
1.6. Dezvoltarea culturii în perspectivă regională	17
Capitolul 2	
Strategii de dezvoltare a sectorului culturii pe domenii de activitate	20
2.1. Patrimoniul cultural național	20
2.1.1. Patrimoniul cultural imobil.....	21
2.1.2. Patrimoniul cultural mobil.....	35
2.1.3. Patrimoniul cultural imaterial.....	43
2.2. Lectură publică și biblioteci	48
2.2.1. Puncte forte.....	52
2.2.2. Probleme-cheie.....	53
2.2.3. Obiective strategice	53
2.2.4. Direcții de acțiune	54
2.3. Artele vizuale	57
2.3.1. Puncte forte.....	58
2.3.2. Probleme-cheie.....	59
2.3.3. Obiective strategice	59
2.3.4. Direcții de acțiune	60
2.4. Artele spectacolului	61
2.4.1. Puncte forte.....	65
2.4.2. Probleme-cheie.....	65
2.4.3. Obiective strategice	67
2.4.4. Direcții de acțiune	68
2.5. Sistemul așezămintelor culturale	69
2.5.1. Puncte forte.....	71

2.5.2. Probleme-cheie.....	71
2.5.3. Obiective strategice și direcții de acțiune.....	72
2.6. Industriile culturale	73
2.6.1. Considerații generale.....	73
2.6.2. Premise și puncte forte	74
2.6.3. Probleme-cheie comune industriilor culturale din România	76
2.6.4. Obiective strategice generale ale sectorului industriilor culturale	76
2.6.5. Direcții de acțiune pentru realizarea obiectivelor strategice comune	77
2.6.6. Industria cârpii	81
2.6.7. Industria fonogramelor, videogramelor și multimedia	84
2.6.8. Industria filmului.....	87
2.6.9. Serviciile audiovizuale	91

Capitolul 3

Strategia de dezvoltare a culturii în plan regional	94
3.1. Aspecte generale	94
3.2. Regiunea 1 Nord-Est.....	97
3.2.1. Puncte forte.....	97
3.2.2. Probleme-cheie.....	98
3.2.3. Obiective strategice și direcții de acțiune.....	98
3.3. Regiunea 2 Sud-Est	100
3.3.1. Puncte forte.....	100
3.3.2. Probleme-cheie.....	101
3.3.3. Obiective strategice și direcții de acțiune.....	102
3.4. Regiunea 3 Sud Muntenia.....	103
3.4.1. Puncte forte.....	103
3.4.2. Probleme-cheie.....	104
3.4.3. Obiective strategice și direcții de acțiune.....	104
3.5. Regiunea 4 Sud-Vest Oltenia.....	105
3.5.1. Puncte forte.....	106
3.5.2. Probleme-cheie.....	106
3.5.3. Obiective strategice și direcții de acțiune.....	107
3.6. Regiunea 5 Vest.....	107
3.6.1. Puncte forte.....	107
3.6.2. Probleme-cheie.....	109
3.6.3. Obiective strategice și direcții de acțiune.....	109
3.7. Regiunea 6 Nord-Vest.....	110
3.7.1. Puncte forte.....	110
3.7.2. Probleme-cheie.....	111
3.7.3. Obiective strategice și direcții de acțiune.....	112
3.8. Regiunea 7 Centru	113
3.8.1. Puncte forte.....	113
3.8.2. Probleme-cheie.....	114

3.8.3. <i>Obiective strategice și direcții de acțiune</i>	114
3.9. Regiunea 8 București-Ilfov.....	116
3.9.1. <i>Puncte forte</i>	116
3.9.2. <i>Probleme-cheie</i>	117
3.9.3. <i>Obiective strategice și direcții de acțiune</i>	118
3.10. Pinte strategice comune regiunilor de dezvoltare	119
Capitolul 4	
Condiții de realizare a obiectivelor strategice	120
4.1. Dezvoltarea capacităților instituționale.....	120
4.1.1. <i>Întărirea capacității instituționale</i>	120
4.1.2. <i>Descentralizarea</i>	121
4.1.3. <i>Privatizarea și externalizarea serviciilor la nivelul instituțiilor de cultură</i>	122
4.2. Investiția în dezvoltarea resurselor umane	123
4.2.1. <i>Un domeniu strategic</i>	123
4.2.2. <i>O structură eterogenă</i>	124
4.2.3. <i>Criterii</i>	125
4.2.4. <i>Constrângeri. Riscuri</i>	127
4.2.5. <i>Direcții de acțiune</i>	129
4.3. Finanțarea sectorului culturii	131
4.3.1. <i>Sistemul de finanțare a sectorului culturii din România</i>	131
4.3.2. <i>Accesul la fonduri europene</i>	133
4.3.3. <i>Obiective strategice și direcții de acțiune pentru finanțarea culturii</i>	137
4.4. Diplomazia culturală.....	139
Anexa	
Structura grupării investigate prin cercetare directă	142
Bibliografie selectivă	143

Cuvânt înainte

Cultură, culte, industrii culturale - principii, obiective strategice, direcții de acțiune 2007-2013 - continuă studiul intitulat *Cultură, culte, cinematografie și protecția dreptului de autor*, elaborat de dr. Maria Moldoveanu, dr. Delia Mucică, dr. Valeriu Ioan-Franc și dr. Constantin Ciutacu, în cadrul Planului național de dezvoltare a României pentru orizontul de timp 2004-2007 (v. *Probleme economice*, vol. 132-133, Centrul de Informare și Documentare Economică, 2004).

Pentru identificarea obiectivelor strategice și a direcțiilor de acțiune în perioada 2007-2013, precum și a mijloacelor necesare dezvoltării sectorului culturii în plan regional și pe domenii de activitate, autorii au considerat oportună consultarea experților de la diverse niveluri ale managementului cultural (v. anexa), cercetarea statisticii culturale din ultimii ani, realizarea unei analize SWOT a sectorului, raportarea la studiile sociologice asupra vieții culturale din țara noastră întreprinse de colective consacrate de cercetători (e.g., Institutul Național de Cercetări Economice, IMAS, Institutul de Cercetare a Calității Vieții etc.).

De asemenea, au fost studiate documentele și programele de referință ale Uniunii Europene, precum și experiența în domeniu a unor țări care au aderat de curând la Uniunea Europeană (e.g., Ungaria) identificându-se de fiecare dată similitudini și particularități ale dezvoltării sectorului culturii din țara noastră și din zonele cercetate.

Autorii

Capitolul 1

Principii și repere ale dezvoltării culturii

Rolul central al culturii în cadrul dezbaterilor privind viitorul umanității este susținut de argumente politice. Aceasta presupune înțelegerea culturii ca un factor de dezvoltare socială, și nu doar ca un sector consumator de resurse financiare publice. În acest sens, cultura devine un instrument pentru realizarea altor obiective sociale și economice (e.g., ocupare, beneficii economice și educaționale, coeziune socială, reducerea fenomenelor de devianță socială) și trebuie înțeleasă ca având valoare și dinamică transsectorială.

Dacă instrumentalizarea culturii este o abordare curentă în țările dezvoltate, pentru România, ca și pentru alte țări din regiune, se impune o schimbare radicală de concepție privind locul și rolul culturii în viața economică și socială, raportul ei cu celelalte sectoare, precum și în legătură cu proiecția imaginii ei în spațiul public și cu percepția acestei imagini.

1.1. Diversitatea culturală - dimensiune a societății contemporane

Dezvoltarea contemporană este marcată de un ritm accelerat al schimbării, determinat, printre altele, de amploarea comunicării între indivizi și comunități și a schimburilor comerciale internaționale de bunuri și servicii culturale.

Asimetriile din cadrul schimburilor internaționale de produse culturale sunt însă de natură să creeze riscuri majore în ceea ce privește respectarea drepturilor fundamentale, în special a drepturilor culturale.

Astfel, modelele de dezvoltare care țin seama de beneficiile și riscurile globalizării în contextul dezvoltării durabile recurg la o nouă paradigmă: relația dintre dezvoltare, diversitate și dialog.

Principala provocare în acest nou context este de a identifica mijloacele prin care comunitățile își pot dezvolta o cultură diversă și bogată, rămânând în același timp deschise pentru tot ceea ce lumea și cultura altor comunități are de oferit. Cu alte cuvinte, este nevoie să se identifice căile și mijloacele prin care globalizarea poate fi benefică tuturor, poate să crească nivelul calității vieții și să contribuie la dezvoltarea umană.

În acest sens, diversitatea culturală a devenit, în ultimii ani, un concept major în jurul căruia se articulează dezbaterile din diversele organisme internaționale și regionale care privesc nu numai cultura, educația sau drepturile

persoanei, ci, în egală măsură, dezvoltarea economică, comerțul internațional și relațiile politice între state.

Definirea conceptului de diversitate culturală este însă dificilă, acesta trebuind să fie abordat într-o perspectivă integratoare, intersectorială, în care converg aspecte politice, legale, economice, sociale și culturale.

Diversitatea culturală are o multitudine de componente: multiculturalitate, etnodiversitate, diversitate lingvistică, diversitate a religiilor, credințelor și obiceiurilor, drepturi culturale, mobilitate artistică și circulație liberă a operelor, dezvoltarea industriilor culturale și circulația produselor culturale etc.

Aspectele majore ale acestui concept se referă la faptul că:

1. Diversitatea culturală se exprimă în coexistența și schimbul de practici culturale diferite și în producerea și consumul de bunuri și servicii culturale diverse.
2. Diversitatea culturală nu se poate realiza în absența condițiilor care asigură libertatea de creație artistică și libertatea de informare, precum și a formelor de schimburi culturale, în special în ceea ce privește serviciile audiovizuale.
3. Diversitatea culturală este un factor de dezvoltare durabilă.

Astfel, diversitatea culturală presupune:

1. recunoașterea, promovarea și dezvoltarea culturilor locale și ale minorităților;
2. protejarea instituțiilor culturale din fiecare țară și a bunurilor și serviciilor pe care acestea le furnizează;
3. protejarea limbilor, a tradițiilor și obiceiurilor, a stilurilor de viață ale comunităților;
4. protejarea diversității de conținuturi și de forme de expresie artistică;
5. pluralismul serviciilor de informare;
6. dezvoltarea industriilor culturale naționale;
7. diversitatea sistemelor de instruire și formare;
8. accesul indivizilor și al comunităților la cultura proprie și participarea la viața culturală.

Din aceste perspective, diversitatea culturală răspunde nevoilor sociale, culturale, de instruire și informare, de dezvoltare democratică a societății și a indivizilor și este recunoscută ca un principiu fundamental al modelului european de dezvoltare.

Preeminența acordată diversității culturale în dezbaterile actuale se datorează riscurilor evidențiate de un mare număr de state și de organizații interguvernamentale sau neguvernamentale, în contextul liberalizării comerțului internațional, cu privire la relația dintre prioritățile economice și cele culturale și de dezvoltare umană.

Astfel, problematica diversității a fost analizată de: G8 (Okinawa, 2000),

Consiliul Europei (Declarația privind diversitatea culturală din decembrie 2000), UNESCO (Declarația universală și Planul de acțiune privind diversitatea culturală, noiembrie 2000, precum și lucrările în curs pentru elaborarea unei Convenții asupra protejării diversității de conținuturi culturale și de expresii artistice), UNCTAD (Geneva, noiembrie 2002), Organizația Națiunilor Unite și Uniunea Internațională de Telecomunicații (Summit-ul Mondial al Societății Informaționale - Geneva, 2003 și în pregătire Tunisia, 2005).

Relația dintre cultură și economie a fost evidențiată încă din 1995, în Raportul Comisiei Mondiale pentru Cultură și Dezvoltare "*Diversitatea noastră creatoare*", prezentat la Conferința Generală a UNESCO și la Adunarea Generală a ONU din acel an. Rezultat al cercetărilor și studiilor întreprinse timp de trei ani, Raportul analizează legăturile dintre creativitate, cultură și economie și subliniază faptul că diversitatea culturală și libertatea de exprimare sunt principalii catalizatori ai dezvoltării.

În paralel cu pregătirile întreprinse în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului pentru noua rundă de negocieri privind comerțul cu servicii, organizații interguvernamentale, precum UNESCO și Consiliul Europei, organizații neguvernamentale, precum Rețeaua Internațională pentru Politici Culturale a Miniștrilor Culturii și Rețeaua Internațională pentru Diversitate Culturală, au continuat să analizeze diferite soluții pentru a susține dreptul fiecărei culturi de a se dezvolta.

Ca urmare, instrumentele politice adoptate de Consiliul Europei în decembrie 2000 și de UNESCO în noiembrie 2001 susțin următoarele principii:

1. Politicile culturale și audiovizuale care promovează și respectă diversitatea întregesc politicile comerciale și le conferă o dimensiune socială.
2. Diversitatea culturală are un rol esențial în dezvoltarea economiei bazate pe cunoaștere.
3. Industriile culturale care încurajează diversitatea lingvistică și de exprimare artistică au un impact pozitiv asupra pluralismului, inovării, competitivității și ocupării.
4. Diversitatea formelor de producție și distribuție și a practicilor de consum trebuie susținută prin dezvoltările tehnologice.
5. Educația, formarea specialiștilor și instruirea consumatorilor pentru utilizarea noilor servicii de comunicare sunt factori notabili de promovare a diversității.

Aceste instrumente tratează problematica diversității culturale prin articularea a două abordări complementare: pe de o parte, protejarea și apărarea specificității produselor culturale și, pe de altă parte, protecția și promovarea drepturilor culturale, plasând astfel dezbateră în contextul preocupărilor pentru prezervarea identității, coeziune socială, dezvoltare durabilă, dezvoltarea societății bazate pe cunoaștere.

Principiile conținute în aceste două instrumente politice au fost acceptate și susținute de Comunitatea Europeană și de statele membre ale UE.

Problematica promovării diversității culturale și a protejării politicilor culturale

naționale față de interesele comerțului internațional se regăsește în prezent în dezbaterile diplomatice de pregătire a Convenției internaționale privind protejarea diversității de conținuturi artistice și de forme de exprimare. Inițiată de UNESCO, această Convenție este susținută de Comisia Europeană și de statele membre ale UE, fiind considerată un pas important în clarificarea principiilor de comerț internațional, care trebuie să asigure echilibrul între politicile culturale și obiectivele comerciale specifice.

Diferențele culturale datorate particularităților specifice creațiilor și practicilor asociate diverselor grupuri sociale trebuie recunoscute explicit. Numai păstrând și respectând identitatea specifică tuturor categoriilor de minorități (etnice, religioase etc.), țințele strategice de dezvoltare a culturii vor putea fi atinse.

Procesul de extindere amplifică diversitatea culturală și lingvistică din cadrul Uniunii Europene, ceea ce configurează diferit nu numai politicile comunitare, ci determină schimbări și în modelele culturale "tradiționale" ale țărilor membre. Aceste schimbări trebuie asumate și la nivelul strategiilor culturale ale României.

1.2. Cultura - factor de dezvoltare durabilă

Abordarea culturii în această perspectivă se bazează pe principiul potrivit căruia dezvoltarea durabilă este o necesitate și o șansă pentru societate în ansamblul ei și pentru fiecare membru al societății.

În accepțiunea cea mai larg utilizată, dezvoltarea durabilă se referă la un tip de dezvoltare economică, socială și umană care răspunde nevoilor generațiilor prezente, fără a compromite sau a limita capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface, la rândul lor, aceste nevoi.

În acest sens, în centrul ideii de dezvoltare durabilă se află conceptul social. Concepte conexe, precum: evoluția constantă către bunăstarea economică și socială, ameliorarea continuă a condițiilor de viață, respectul pentru mediul natural și cel construit, responsabilitatea față de evoluția societății, definesc, la rândul lor, dimensiuni complementare ale aspectului social.

Procesul de dezvoltare durabilă se bazează, potrivit Declarației adoptate la Conferința de la Rio de Janeiro din 1992, pe cinci principii fundamentale:

1. Principiul responsabilității comune sau principiul globalizării responsabilităților, care pune accent pe cooperarea și pe interdependența dintre rolurile jucate de diferite țări.
2. Principiul echității intra și intergenerații în satisfacerea dreptului la dezvoltare. Potrivit acestui principiu, trebuie satisfăcute în egală măsură atât nevoile generației prezente, cât și ale generațiilor viitoare.
3. Principiul integrării componentelor dezvoltării durabile, care arată că problemele economice, sociale, cele legate de mediu etc. trebuie abordate într-o viziune integratoare, iar pentru rezolvarea lor se impune elaborarea de strategii intersectoriale coerente.

4. Principiul precauției și al recunoașterii incertitudinilor științifice, care presupune o analiză complexă a riscurilor, pentru a putea fi luate măsuri preventive, îndeosebi în privința protejării mediului.
5. Principiul participării la decizie și exigențele bunei guvernări, respectiv ale unei guvernări democratice bazate pe principiul subsidiarității, al proporționalității și al transparenței.

Obiectivul principal al dezvoltării durabile este, așadar, realizarea creșterii economice sustenabile, care să amelioreze condițiile de viață ale comunităților umane și să contribuie la realizarea echilibrului ecologic și social. Ca atare, dezvoltarea durabilă presupune în principal:

1. modificarea modurilor de producție, inclusiv a modului de producere a bunurilor și serviciilor culturale;
2. evoluția practicilor de consum, implicit diversificarea practicilor de consum cultural;
3. incluziunea socială a indivizilor, prin mecanisme de integrare socială și prin acces/participare la viața culturală.

În condițiile societății contemporane din ce în ce mai complexe, în care mediul este tot mai sensibil la impactul activităților umane, iar ființele umane sunt mai dependente unele de altele, împlinirea obiectivelor de dezvoltare durabilă necesită o gestiune rațională și parcimonioasă a resurselor materiale, care sunt limitate, iar pentru indivizi, aceasta presupune să fie “mai lucizi, mai solidari și mai eficace”.

În esență, strategiile de dezvoltare durabilă plasează ființa umană în centrul lor, ceea ce presupune concertarea eforturilor tuturor actorilor sociali și generarea și potențarea sinergiilor latente din toate componentele sistemului social și ale mediului natural.

În procesul de dezvoltare durabilă, educația, cultura și civismul, transparența și eficacitatea deciziilor, diplomația și mediul devin repere strategice.

Într-o viziune integratoare, dezvoltarea durabilă “nu este altceva decât un proiect de civilizație”. Întrucât procesul de civilizație și cel de cultură sunt indisolubile, dezvoltarea durabilă se bazează pe elementele constitutive ale culturii (diversitate lingvistică, cunoștințe teoretice și empirice, credințe, reprezentări despre lume, patrimoniu material și imaterial, creații artistice, literare, științifice, invenții etc.).

Tendența de a pune în ecuație dezvoltarea durabilă în mod exclusiv cu nevoile economice și sociale ale indivizilor și ale comunităților este disfuncțională, întrucât nu ține seama de nevoi umane fundamentale, cum sunt accesul indivizilor și al grupurilor la educație și cunoaștere, la tezaurul cultural al umanității, la toate resursele care le pot dezvolta creativitatea și spiritul novator. Dezvoltarea culturală este, așadar, esențială pentru viitorul comun al omenirii.

De aceea, abordarea dezvoltării durabile trebuie să integreze dimensiunea culturală alături de cea economică, socială și de mediu.

Dinamica dezvoltării durabile nu se poate realiza fără o protecție activă și

complexă a specificităților culturale locale și nici fără investiții care să ofere mijloacele de acces larg și de participare la cultură.

Într-o societate care își asumă dezvoltarea durabilă ca un obiectiv strategic fundamental, indivizii trebuie să aibă condiții de acces la educația de bază, la procesul de formare continuă și îmbogățire culturală continuă, să beneficieze de șansa de a fi producători de cultură, depășind astfel statutul de simpli consumatori de divertisment, statut cu care sunt deseori identificați.

De aceea, o societate care își asumă obiectivul de dezvoltare durabilă trebuie să mențină și să dezvolte practici și instrumente libere și diverse de acces la cultură.

Prin accesul și participarea la cultură, nivelul de cunoaștere al indivizilor crește în mod semnificativ.

Potrivit teoriilor economice moderne, cunoașterea este acum recunoscută ca forța motrice a creșterii productivității și a creșterii economice, mutând accentul pe informație, tehnologie, învățare și pe rolul lor în performanța economică. Acest tip de societate este denumit "societate bazată pe cunoaștere" sau "societate informațională", întrucât utilizează ca resurse esențiale cunoașterea și informația. Această societate se distinge prin următoarele caracteristici:

1. Informația și cunoașterea sunt resurse nelimitate.
2. Producția de cunoaștere presupune creativitate și inovare continuă.
3. Accesul tuturor membrilor societății la conținuturile create este facilitat de noile tehnologii de comunicare, de diseminare a informației.
4. Sisteme de educare și formare continuă.
5. Globalizarea și integrarea piețelor, inclusiv a pieței culturale.

Globalizarea și creșterea economică, dezvoltarea socială și progresul tehnologic au un impact direct asupra elementelor structurale și a funcțiilor sectorului culturii.

Ca atare, elaborarea strategiei de dezvoltare a sectorului culturii pentru orizontul de timp 2007-2013 trebuie să țină seama de aceste influențe și de rolul central care revine culturii - în multitudinea accepțiunilor asociate acestui concept - în societatea bazată pe cunoaștere și în procesul de dezvoltare umană.

1.3. Rolul culturii în procesul de dezvoltare umană

Procesul de dezvoltare umană, identificat în mod greșit numai cu creșterea bunăstării generale, respectiv cu un standard de viață ridicat, are în realitate o serie de alte dimensiuni, la fel de importante.

În primul rând, dezvoltarea umană presupune diversificarea opțiunilor indivizilor pentru a duce o viață lungă și sănătoasă, pentru educație, respectiv pentru dobândirea unui nivel de cunoaștere care să răspundă nevoilor sale în continuă schimbare și pentru accesul la resursele care să-i garanteze un standard

de trai decent. Pe lângă aceste opțiuni, alte alegeri privesc libertățile politice, garantarea celorlalte drepturi și libertăți fundamentale și, nu în ultimul rând, respectul de sine (autorespect).

În această ecuație, veniturile reprezintă mijlocul de atingere a aspirațiilor menționate, și nu un scop în sine. Aceasta, cu atât mai mult cu cât veniturile pot fi investite în formarea capacităților umane (educație, cultură, cunoaștere, sănătate) sau în alte scopuri, cum este, de pildă, petrecerea timpului liber.

Experiența unor țări arată că între bunăstarea economică și nivelul de dezvoltare umană nu există un raport direct proporțional, că bunăstarea unei societăți depinde de utilizarea venitului, și nu de nivelul acestuia. Astfel, sunt țări care înregistrează un nivel ridicat al veniturilor și un indice modest de dezvoltare umană și țări care au un nivel înalt de dezvoltare umană în condițiile unui nivel mediu sau scăzut al veniturilor.

De asemenea, dezvoltarea umană reprezintă un indicator mult mai relevant în raport cu perspectivele de dezvoltare economică a unei țări - întrucât exprimă investiția țării respective în capacități umane - decât trendurile și prognozele strict economice.

Dezvoltarea umană necesită o finanțare corespunzătoare, dar mai importante decât nivelul acesteia sunt direcțiile în care sunt repartizate resursele. La fel de importantă este voința politică de a investi în capacitățile umane prin susținerea procesului de cunoaștere, de educație, de dezvoltare a culturii și sănătății.

1.4. Accesul la cultură și participarea la viața culturală - drepturi culturale fundamentale

Conceptul de dezvoltare umană este indisolubil legat de exercițiul drepturilor și libertăților fundamentale. Dacă dezvoltarea umană se concentrează pe întărirea capacităților și a libertăților la nivelul membrilor unei comunități, drepturile fundamentale se constituie în cerințe de structurare a vieții sociale, astfel încât aceste capacități și libertăți să fie garantate, asigurate și facilitate.

“Așa după cum cultura, în sensul său larg, influențează toate aspectele vieții sociale, drepturile culturale ilustrează indivizibilitatea, interdependența și interrelaționarea drepturilor fundamentale. Un consens cu privire la o definiție universal acceptată a drepturilor culturale s-a dovedit imposibil de realizat, datorită, pe de o parte, diferitelor percepții și definiții ale “culturii” și, pe de altă parte, complexității interrelațiilor dintre drepturile culturale și celelalte drepturi fundamentale.

Din coroborarea prevederilor cuprinse în instrumentele juridice internaționale în materie, reiese că orice analiză a drepturilor culturale trebuie să pornească de la drepturile de bază, care sunt în același timp drepturi individuale și drepturi colective:

- *dreptul de acces la informație și cultură;*
- *dreptul de participare la viața culturală.*

Diferite instrumente politice și juridice adoptate în cadrul organizațiilor

interguvernamentale au permis conturarea teoretică a sferei de cuprindere a drepturilor culturale, care, în afara celor două drepturi de bază sus-menționate, ar trebui să cuprindă:

- *dreptul la respectul identității culturale;*
- *dreptul fiecărei persoane de a se identifica cu o comunitate culturală;*
- *dreptul de acces la patrimoniul cultural;*
- *dreptul la protecția activităților creatoare;*
- *dreptul la protecția proprietății intelectuale;*
- *dreptul la educație, inclusiv la educația artistică și la educația pentru artă;*
- *dreptul de a desfășura în mod liber activități culturale, inclusiv dreptul la mobilitate a creatorilor, artiștilor și a creațiilor lor.*

Apare evident faptul că drepturile culturale recunosc și protejează identitățile culturale și diversitatea culturală și, în același timp, recunosc legătura indisolubilă a acestora cu dezvoltarea economică și socială.

Drepturile culturale sunt nu numai drepturi fundamentale de sine stătătoare, ci și parte indivizibilă a drepturilor civile, politice, sociale și economice. Din această perspectivă, la nivel european, au fost formulate o serie de principii, care trebuie să se regăsească în politicile culturale ale fiecărei țări:

- *Fiecare individ trebuie să-și poată satisface drepturile culturale.*
- *Satisfacerea drepturilor culturale este indispensabilă demnității și dezvoltării persoanei.*
- *Fiecare individ are dreptul de a participa la viața culturală a comunității.*
- *Recunoașterea și protejarea diversității culturale și lingvistice este o obligație a fiecăruia stat” (din “Cultură, culte, cinematografie și protecția dreptului de autor”, CIDE, *Probleme economice*, vol. 132-133, p. 7-8).*

Ca politică publică, politica culturală trebuie să se axeze pe crearea condițiilor pentru exercițiul liber și nestânjenit al celor două drepturi culturale de bază: dreptul de acces la cultură și dreptul de participare la viața culturală.

Accesul la practicile și experiențele culturale pentru toți cetățenii, indiferent de naționalitate, rasă, sex, vârstă etc., le îmbogățește identitatea și le conferă sentimentul de apartenență la un grup, la o comunitate, susținând în acest fel și integrarea și incluziunea socială.

Participarea la cultură înseamnă garantarea unor condiții concrete pentru exprimare liberă, pentru desfășurarea de activități creatoare într-o multitudine de forme și de modalități, atât la nivel individual, cât și comunitar.

Dreptul de participare trebuie înțeles și ca dreptul de a participa la conceperea și implementarea politicilor culturale.

Dimensiunea participativă a drepturilor culturale este o parte esențială a exercițiului drepturilor fundamentale în ansamblul lor.

1.5. Cerințele guvernării democratice

“Dezvoltarea umană depinde într-o măsură considerabilă de gradul de democrație al fiecărei țări.

În orice societate democratică, politicile publice și conținutul acestora se subsumează imperativului respectării principiilor guvernării democratice: principiul subsidiarității și principiul proporționalității.

În aplicarea principiului subsidiarității, responsabilitățile și deciziile nu trebuie să fie localizate la un nivel mai înalt decât este necesar. Ca atare, acțiunile și deciziile luate la un nivel superior de decizie sunt justificate în măsura în care satisfac cele două criterii esențiale:

- criteriul necesității (obiectivele propuse nu pot fi realizate în mod corespunzător la un nivel de decizie inferior);
- criteriul eficienței (obiectivele pot fi realizate mai bine, în mod mai eficient, la un nivel superior).

În același timp, în momentul în care legitimitatea unei acțiuni este decisă prin raportare la principiul subsidiarității, evaluarea direcțiilor de acțiune propuse trebuie să se bazeze pe principiul proporționalității, respectiv pe analiza modului în care sunt îndeplinite cele trei criterii esențiale ale acestuia:

- criteriul adecvării (alegerea măsurii celei mai adecvate);
- criteriul necesității (măsura este necesară pentru atingerea obiectivului);
- criteriul echilibrului (efectele negative sunt contrabalansate și depășite de efectele pozitive).

Ca atare, în elaborarea și implementarea politicilor și strategiilor culturale ale României, autoritățile publice implicate au obligația de a ține seama de cele două principii esențiale - al subsidiarității și al proporționalității.

Aplicarea principiului transparenței și deschiderii trebuie să devină o realitate de zi cu zi, de natură să permită accesul cetățenilor și al tuturor grupurilor interesate la informațiile publice și, în egală măsură, să asigure o comunicare continuă din partea autorităților publice a principalelor elemente ale politicilor culturale și a conținutului actelor normative aflate în diferite faze de elaborare.

Aplicarea acestui principiu nu este numai esențială pentru exercițiul democratic, ci reprezintă în același timp o condiție *sine qua non* pentru înțelegerea, acceptarea și aplicarea strategiilor culturale și a reglementărilor în materie” (idem, p. 17-18).

1.6. Dezvoltarea culturii în perspectivă regională

Scopul politicilor de dezvoltare regională este acela al “atingerii unei dezvoltări economice, sociale și culturale echilibrate și durabile a regiunilor”.

Obiectivele principale ale politicilor de dezvoltare regională, inclusiv ale politicilor care privesc sectorul culturii, sunt următoarele:

1. stimularea dezvoltării echilibrate a tuturor regiunilor;
2. prevenirea apariției de noi dezechilibre între regiuni;
3. accelerarea redresării regiunilor și a zonelor rămase în urmă;
4. dezvoltarea capacității inovatoare a comunităților teritoriale pentru identificarea de noi activități;
5. înlocuirea activităților nerentabile și care nu mai sunt cerute de piață, cu activități performante și competitive în plan zonal și național.

Aceasta înseamnă un tratament egal și transparent pentru toate județele care compun regiunile, alocarea și utilizarea resurselor din Fondul European de Dezvoltare Regională potrivit cerințelor exprese ale regiunilor.

Obiectivele care privesc dezvoltarea regională trebuie stabilite prin consultarea și participarea tuturor partenerilor regionali, astfel încât, la stabilirea priorităților de dezvoltare, să se respecte principiile de solidaritate și coeziune socială. Astfel, parteneriatul regional presupune invitarea tuturor forțelor active din județele componente ale regiunilor, respectiv: autorități locale, reprezentanții guvernului în teritoriu, organizații neguvernamentale, comunități de afaceri, actorii culturali instituționali și informalii, universități și alte structuri.

Principiul potrivit căruia comunitatea regională înseamnă “mai mult decât o sumă de județe sau localități” trebuie respectat inclusiv în stabilirea priorităților de dezvoltare regională a sectorului culturii.

În această perspectivă, regiunea se definește prin identitatea geografică și culturală, precum și printr-o mentalitate solidară care să motiveze acțiunile întreprinse de toți actorii regionali.

Dezvoltarea regională în plan cultural presupune, de asemenea, corelarea politicilor culturale de la nivel național cu inițiativa și resursele locale și regionale, pentru a răspunde nevoilor specifice.

Orice proces de dezvoltare durabilă începe la și în cadrul comunității, prin utilizarea tuturor resurselor economice, sociale, umane și naturale, respectiv:

1. capital fizic și financiar: clădiri, drumuri, resurse financiare etc.;
2. capital social: structuri de administrare, capacități decizionale, cultură, comunități, rețele etc.;
3. capital uman: cunoaștere, deprinderi și abilități, capacități creative și de inovare, strategii de integrare socială.

În procesul de dezvoltare regională se va acorda o atenție deosebită zonelor defavorizate/asistate prin:

1. asistență de specialitate în vederea elaborării de programe și proiecte care să răspundă nevoilor locale;
2. alocarea de resurse bugetare, accesul la fonduri structurale și operaționale și atragere de investiții;
3. accelerarea procesului de restructurare economică și de reconversie profesională a personalului neocupat;

-
4. revitalizarea așezămintelor de cultură, îndeosebi a celor din spațiul rural, și redefinirea funcțiilor culturale și sociale ale instituțiilor publice de cultură.

Realizarea acestor obiective necesită dezvoltarea capacităților creative din comunitățile locale, stimularea inițiativelor, pregătirea întreprinzătorilor din domeniul culturii și, în general, a competitivității intra și interregionale.

În egală măsură se impune promovarea parteneriatelor intra și interregionale, a parteneriatelor public-privat și central-local.

Pentru sectorul culturii, dezvoltarea regională reprezintă o oportunitate pentru manifestarea potențialului creativ. Astfel, se pot înlocui activitățile care nu mai răspund cerințelor pieței, cu activități de producție de bunuri și servicii culturale - industrii culturale - și de exploatare a resurselor culturale locale prin activități de turism cultural.

Capitolul 2

Strategii de dezvoltare a sectorului culturii pe domenii de activitate

În contextul general de dezvoltare economică și socială a României, în care se constată, în principal:

- creșterea economică continuă;
- reducerea pronunțată a inflației;
- dezvoltarea economiei de piață funcționale;
- creșterea semnificativă a exporturilor;
- creșterea și diversificarea ocupării;
- reducerea fenomenelor de excluziune socială;
- creșterea consumului individual al populației,

sectorul culturii se distinge printr-o serie de puncte forte și tendințe de evoluție pozitivă.

În principalele domenii ale culturii, atât punctele forte, cât și slăbiciunile identificate în etapa actuală reprezintă termenii de referință pentru configurarea direcțiilor și a obiectivelor strategice pentru orizontul de timp 2013, după cum rezultă și din răspunsurile actorilor culturali incluși în ancheta Delphi.

2.1. Patrimoniul cultural național

Teoriile culturale contemporane consideră patrimoniul cultural drept o parte a *patrimoniului*, domeniu în care patrimoniul cultural se completează armonios cu patrimoniul natural. Împreună, cele două subdomenii constituie moștenirea pe care fiecare generație o lasă urmașilor. În această schemă logică, subdomeniul patrimoniului cultural cuprinde patrimoniul cultural material - cel imobil (monumentele istorice) și cel mobil (mai ales bunurile culturale aflate în muzee și colecții) - și patrimoniul cultural imaterial. Unitatea acestui domeniu și a subdomeniilor care îl alcătuiesc nu a fost întotdeauna evidentă. Ea a devenit perceptibilă, pe plan mondial, abia în ultimele patru decenii, constatându-se statistic faptul că măsurile luate în unul dintre subdomenii aveau urmări și în celelalte, interacționându-se. Astfel, este înțeles faptul că orice acțiune asupra uneia dintre componentele patrimoniului are influență asupra altor componente aflate în același areal geografic, indiferent dacă acestea sunt sau nu părți ale

patrimoniului natural sau cultural, ale patrimoniului material sau imaterial, ale patrimoniului mobil sau imobil. Pe de altă parte, din rațiuni care țin de o mai logică și coerentă administrare a patrimoniului, au fost concepute reglementări de natură juridică și norme având scop funcțional, care permit gestionarea bunurilor de patrimoniu de același tip, prin aceleași metode, indiferent de aria geografică în care acestea se găsesc. Așadar, avantajul unei asemenea concepții privind patrimoniul este acela că el duce la evidențierea unor politici care trebuie să facă parte dintr-o strategie națională privind conservarea, administrarea și punerea sa în valoare, atât la nivelul unităților regionale, cât și la cel al categoriilor de bunuri. Pentru a asigura succesul unei atare strategii, aceste politici trebuie intercorelate, astfel încât să permită o dezvoltare armonioasă a teritoriului și o punere în valoare echilibrată a resurselor culturale și naturale ale țării.

Strategia de dezvoltare sectorială pentru perioada 2007-2013 pornește de la această concepție, ce are avantajul de a oferi o viziune integratoare asupra unei resurse, care, deși este limitată din punct de vedere fizic (prin unicitatea bunurilor care o alcătuiesc), are darul de a se dezvolta (prin adăugarea unor alte bunuri, de asemenea, unice) și de a contribui la dezvoltarea unor sectoare economice tangente, legate de educație, infrastructuri, turism, servicii etc.

Pornind de la schema descrisă mai sus, politicile culturale privind patrimoniul cultural național sunt așezate pe următoarele paliere:

- *din punct de vedere geografic:*
 - euroregiunile;
 - regiunile de dezvoltare ;
 - unitățile administrativ-teritoriale;
 - localitățile;
- *din punctul de vedere al categoriilor:*
 - patrimoniul cultural material;
 - patrimoniul imobil;
 - patrimoniul mobil;
 - patrimoniul cultural imaterial.

2.1.1. Patrimoniul cultural imobil

Patrimoniul cultural imobil constituie cea mai valoroasă componentă a patrimoniului cultural, atât în ceea ce privește valoarea materială directă, cât și în raport cu posibilitățile de inserție a unor componente extraculturale. Trebuie menționat faptul că *patrimoniul cultural imobil* este o sintagmă care desemnează ceea ce, în termeni generici, poartă numele de *monumente istorice* și include nu doar monumentele istorice, ci și ansamblurile și siturile istorice. Patrimoniul cultural imobil nu se limitează la *patrimoniul construit*, sintagmă care exclude cele mai multe dintre siturile arheologice.

Toate aceste delimitări și definiții sunt stabilite prin intermediul unui corp de norme complet și coerent ce are în vedere întregul set de operațiuni (cercetare, evidență, conservare, restaurare, punere în valoare) care alcătuiesc opera de protejare a patrimoniului cultural imobil. Mai mult decât atât, chiar legea cadru în domeniu stabilește că protejarea monumentelor istorice este parte componentă a strategiilor de dezvoltare durabilă economico-socială, turistică, urbanistică și de amenajare a teritoriului, la nivel național și local.

Un studiu al potențialului pe care monumentele istorice îl au în România ne arată următoarea dispoziție geografică, ținând cont de regiunile de dezvoltare ale României, așa cum sunt acestea stabilite de Legea nr. 315/2004 privind dezvoltarea regională în România, cu modificările și completările ulterioare:

Tabel nr. 1

**Repartiția pe regiuni de dezvoltare și pe categorii
a monumentelor istorice, în anul 2004**

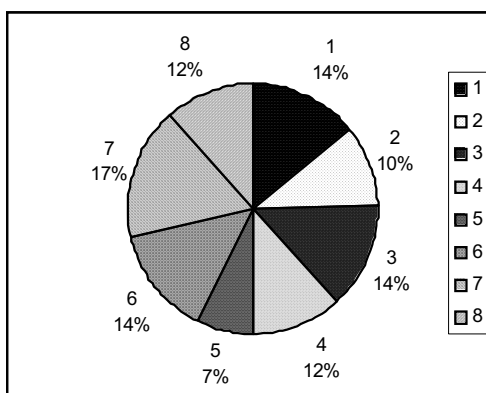
Regiunea de dezvoltare	Monumente istorice categoria A	Monumente istorice categoria B	Monumente istorice
Regiunea 1	623	3420	4043
Regiunea 2	639	2347	2986
Regiunea 3	1275	2602	3877
Regiunea 4	395	2948	3343
Regiunea 5	565	1531	2096
Regiunea 6	976	3020	3996
Regiunea 7	1839	3006	4845
Regiunea 8	324	3016	3340
Total	6636	21890	28526

Sursa: Ministerul Culturii și Cultelor.

Densitatea monumentelor istorice în fiecare regiune se evidențiază în graficul următor.

Figura nr. 1

Repartizarea monumentelor istorice pe regiuni, în anul 2004

Trebuie menționat că, potrivit prevederilor Legii nr. 422/2001 privind protejarea monumentelor istorice, cu modificările și completările ulterioare, monumentele istorice sunt monumentele, ansamblurile și siturile istorice (așa cum fiecare dintre aceste categorii este definită în lege) clasate de regulă în două

grupe: grupa A include monumentele istorice de valoare națională și universală, iar grupa B pe cele reprezentative pentru patrimoniul cultural local. Desigur, trebuie adăugat că acest tabel nu utilizează termeni valorici: de exemplu, Castelul Huniazilor este o “valoare statistică” identică cu cea a unei case de târgoveț din secolul al XIX-lea, din București.

În mod evident, există unele diferențe în ceea ce privește ponderea diferită a celor două categorii de monumente istorice, raportat la ansamblul acestora. Astfel, Regiunea 7 Centru este cea mai bogată în monumente istorice în general și, în special, în monumente de categorie A. Mai mult decât atât, dacă se ține cont și de faptul că unele dintre monumentele istorice de categorie A au fost acceptate, ca ansambluri de monumente sau ca situri pe Lista patrimoniului mondial, vom constata că, deși acestea sunt răspândite în Regiunile 1 Nord-Est, 2 Sud-Est, 4 Sud-Vest Oltenia, 5 Vest, 6 Nord-Vest și 7 Centru, cea mai mare concentrare se înregistrează tot în Regiunea 7 Centru. Totuși, dacă se iau în calcul toate variabilele care țin de suprafața fiecărei regiuni în parte și de gradul diferit de cunoaștere a patrimoniului cultural din aceste regiuni, putem considera că, de fapt, nu există diferențe atât de mari între regiunile țării în ceea ce privește “încărcarea” teritoriului cu valori din patrimoniul cultural imobil, chiar dacă, aparent paradoxal, Regiunea 5 Vest pare defavorizată. Pe de altă parte, este evident că fiecare dintre aceste regiuni are un specific aparte, fapt de care trebuie ținut seama. Acest specific este diferit din următoarele puncte de vedere:

- epoca istorică ce definește, din punct de vedere cultural, monumentul (aceiași monument poate fi martorul mai multor epoci, dar, de regulă, numai una este cea care îi conferă importanță culturală și prestigiu public);
- tipul monumentului istoric (monument, ansamblu sau sit);
- caracterul laic sau religios al monumentului;
- amprenta etnică dominantă;
- gradul de conservare;
- utilizarea actuală a monumentului.

În consecință, în stabilirea unei anume abordări privind ansamblul de măsuri vizând punerea în valoare a patrimoniului cultural imobil, trebuie pornit de la specificul fiecărei regiuni de dezvoltare, așa cum acesta este conferit prin intermediul unei majorități a trăsăturilor fiecărui monument în parte și care îi marchează gradul său de originalitate. Fiecare dintre bunurile imobile clasate în inventarul monumentelor istorice este unic, astfel încât, pentru fiecare monument în parte, trebuie avută în vedere o abordare specifică aceluși monument, care se găsește amplasat într-un loc unic. Desigur, monumentele pot fi și chiar sunt împărțite în categorii tipologice, așa cum sunt ele menționate și în Legea nr. 5/2000 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a III-a - zone protejate, tipologie care nu respectă întocmai categoriile stabilite de Legea nr. 422/2001, dar care este deosebit de utilă pentru o abordare pragmatică a domeniului:

1. Monumente și ansambluri de arhitectură:

- a) cetăți;
- b) ansambluri de curți domnești ruinate;
- c) biserici fortificate - cetăți;
- d) castele, conace, palate;
- e) cule;
- f) clădiri civile urbane;
- g) ansambluri urbane;
- h) biserici din lemn;
- i) muzee etnografice în aer liber;
- j) biserici rupestre;
- k) biserici și ansambluri mănăstirești;
- l) arhitectura industrială; amenajări căi de comunicație;
- m) monumente de arhitectură populară (locuințe sătești);
- n) ansambluri tradiționale rurale.

2. Monumente și situri arheologice:

- a) complexe paleolitice;
- b) așezări neolitice și eneolitice;
- c) așezări și necropole din epoca bronzului;
- d) fortificații și așezări din prima epocă a fierului (hallstattiene);
- e) fortificații dacice;
- f) orașe antice;
- g) edificii;
- h) monumentele medievale identificate pe baza cercetărilor arheologice;
- i) rezervații arheologice cuprinzând situri cu niveluri de locuire pe perioade îndelungate - așezări și necropole.

Pentru asigurarea unei dezvoltări echilibrate a teritoriului, care să aibă în vedere importanța deosebită a bunurilor culturale imobile, conceptul central de care trebuie ținut seama este cel al *conservării integrate a patrimoniului arhitectural*, așa cum acesta este definit de Convenția europeană pentru protecția patrimoniului arhitectural al Europei, adoptată la Granada la 3 octombrie 1985 și ratificată de România prin Legea nr. 157/1997, și care are două obiective esențiale:

- a) conservarea nu doar a monumentului istoric propriu-zis, ci și a zonei de protecție a acestuia (prin intermediul unor mecanisme concrete de protecție fizică a elementelor constitutive ale monumentului și ale zonei de protecție, precum și prin procese de punere în valoare a monumentului și a zonei sale de protecție);
- b) integrarea patrimoniului construit în mediul de viață al societății contemporane, prin:

- programe de revitalizare a zonelor în care se află bunuri culturale imobile;
- programe de restaurare a structurii urbane;
- programe de dezvoltare locală, cu includerea bunurilor culturale imobile;
- programe de dezvoltare regională, cu includerea bunurilor culturale imobile;
- cooperare între specialiștii în planificarea teritoriului, urbanisți și restauratori de monumente istorice, în scopul adoptării celor mai bune măsuri pentru punerea în valoare a bunurilor culturale imobile.

Ținând cont de faptul că această Convenție, care a fost ratificată de România, impune obligații statului român, orice strategie în domeniu trebuie să aibă în vedere adoptarea de politici în domeniul conservării integrate, care:

- să includă protecția patrimoniului arhitectural printre obiectivele esențiale ale amenajării teritoriului și ale urbanismului și să asigure luarea în considerare a acestui imperativ în diversele stadii de elaborare a planurilor de amenajare și a procedurilor de autorizare a lucrărilor;
- să promoveze programe de restaurare și de întreținere a patrimoniului arhitectural;
- să facă din conservarea, revitalizarea și punerea în valoare a patrimoniului arhitectural un element major al politicilor în materie de cultură, de mediu și de amenajare a teritoriului;
- să favorizeze, atunci când este posibil, în cadrul proceselor de amenajare a teritoriului și de urbanism, conservarea și folosirea clădirilor a căror importanță nu ar justifica instituirea unui regim legal de protecție, dar care ar prezenta o valoare din punct de vedere al integrării în mediul urban sau rural ori al cadrului de viață;
- să favorizeze aplicarea și dezvoltarea tehnicilor și materialelor tradiționale, indispensabile pentru viitorul patrimoniului.

O altă obligație care revine României, prin prisma obligațiilor asumate la ratificarea aceleiași Convenții, este aceea de a atrage societatea civilă în procesul de protejare a patrimoniului arhitectural, prin instituirea unor mecanisme de consultare cu colectivitățile locale, precum și cu instituțiile și asociațiile culturale și politice. Din această obligație derivă alte două direcții de acțiune, care trebuie avute în vedere la stabilirea strategiei în domeniu:

- a) punerea în valoare, în opinia publică, a conservării patrimoniului arhitectural ca element al identității culturale și ca sursă de inspirație și de creativitate pentru generațiile prezente și viitoare;
- b) promovarea unor politici de informare și de sensibilizare, îndeosebi prin tehnicile moderne de difuzare a informației, menite să trezească și să sporească sensibilitatea publicului pentru ocrotirea patrimoniului încă de la vârsta școlară, precum și punerea în evidență a unității patrimoniului

cultural și a legăturilor dintre arhitectură, arte, tradiții populare și moduri de viață, la nivel regional, național și european.

La o scară mai mare, România trebuie să asigure o relație echitabilă și armonioasă între necesitățile sociale, activitățile economice și mediul ambiant, în scopul promovării protecției peisajelor, managementului și amenajării acestora, precum și al organizării cooperării europene în acest domeniu, obligație care revine țării noastre, ca urmare a ratificării Convenției europene a peisajului, adoptată la Florența la 20 octombrie 2000, prin intermediul Legii nr. 451/2002. În consecință, România trebuie:

- a) să recunoască juridic peisajele ca o componentă esențială a cadrului de viață pentru populație, expresie a diversității patrimoniului comun cultural și natural și fundament al identității acesteia;
- b) să stabilească și să implementeze politicile peisajului care au ca scop protecția, managementul și amenajarea acestuia, prin adoptarea de măsuri specifice menționate în prezenta convenție;
- c) să stabilească proceduri de participare pentru publicul larg, autorități regionale și locale, precum și pentru alți factori interesați la definirea și implementarea politicilor peisagere;
- d) să integreze peisajul în politicile de amenajare a teritoriului, de urbanism și în cele culturale, de mediu, agricole, sociale și economice, precum și în alte politici cu posibil impact direct sau indirect asupra peisajului.

În fine, trebuie reținut faptul că, drept urmare a ratificării de către România a Convenției europene pentru protecția patrimoniului arheologic (revizuită), adoptată la La Valetta la 16 ianuarie 1992, prin Legea nr. 150/1997, este necesară adoptarea de politici clare în domeniul conservării integrate a patrimoniului arheologic, prin următoarele obiective ferme pe care România trebuie să le pună în practică:

- a) concilierea și articularea cerințelor specifice ale arheologiei și, respectiv, ale amenajării teritoriului;
- b) asigurarea consultărilor sistematice între arheologi, urbaniști și specialiști în amenajarea teritoriului;
- c) asigurarea situației în care studiile de impact asupra mediului țin cont de siturile arheologice și de contextul lor.

În anii anteriori, Ministerul Culturii și Cultelor a lansat mai multe programe de cercetare, conservare, restaurare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imobil. Între cele mai importante dintre ele se regăsesc cele permanente:

- Programul național de cercetare arheologică;
- Programul național de restaurare;

și cele temporare:

- Proiectul “Patrimoniu cultural”, finanțat de Banca Mondială;
- Programul național de cercetare “Alburnus Maior”;

- Programul național de cercetare arheologică "Autostrada Borș-Brașov"
- Programul "Comemorare Ștefan cel Mare și Sfânt - 500 de ani".

Tabel nr. 2

**Structura Programului național de restaurare pe tipuri de monumente, în
perioada 2001-2003**

Tipul monumentului	Număr de obiective în anul		
	2001	2002	2003
Monumente laice, din care:	85	70	71
case, cule, conace, palate, muzee	45	43	44
cetăți, fortificații	12	7	7
monumente de for public	1	1	1
monumente arheologice	27	19	18
monumente tehnice	0	0	1
Monumente religioase, din care:	177	145	141
Cult ortodox - românești	156	126	119
Cult ortodox - armenești	3	2	3
Cult ortodox - sârbești	1	1	1
Cult ortodox - bulgărești	1	1	1
Cult ortodox - grecești	0	0	1
Cult ortodox de rit vechi - lipovenești	1	2	2
Cult romano-catolic	2	1	1
Cult evanghelic	8	9	8
Cult reformat	2	0	0
Cult unitarian	1	1	1
Cult mozaic	1	1	3
Cult musulman	1	1	1
TOTAL	262	215	212

Sursa: Ministerul Culturii și Cultelor.

Tabel nr. 3

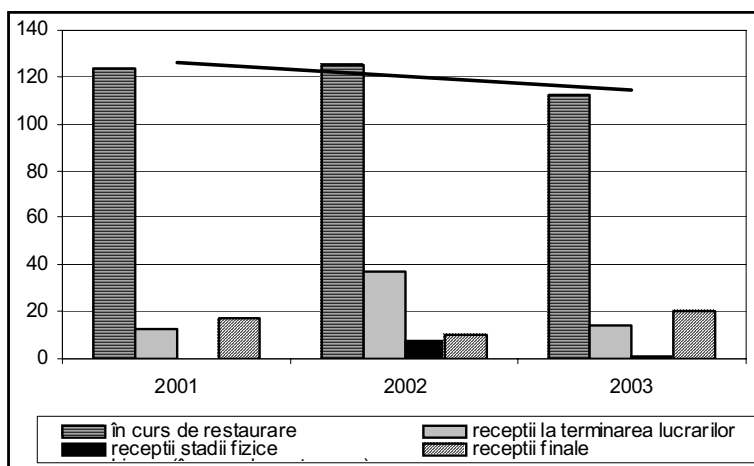
**Activitatea de restaurare a monumentelor istorice înscrise în PNR
în perioada 2001-2003**

Anul	Restaurare monumente istorice, din care:			
	în curs de restaurare	recepții la terminarea lucrărilor	recepții stadii fizice	recepții finale
2001	124	12	0	17
2002	125	37	8	10
2003	112	14	1	20

Sursa: Ministerul Culturii și Cultelor.

Figura nr. 2

Restaurarea monumentelor istorice înscrise în Planul național de restaurare, în perioada 2001-2003

Aceste programe constituie expresia politicilor promovate de autoritatea centrală de specialitate, în cooperare cu autoritățile locale și cu instituțiile specializate. Fără îndoială, ele sunt rezultatul unui efort programatic susținut până în momentul de față, ale cărui rezultate s-au văzut, de exemplu, în recepțiile finale realizate la monumente istorice în perioada 2001-2004, restaurate în cadrul Planului național de restaurare:

Tabel nr. 4

Recepțiile finale realizate la monumente istorice, în perioada 2001-2004

Anul	Recepții finale, din care:		Total recepții finale
	monumente laice	monumente de cult	
2000	7	10	17
2001	2	8	10
2002	8	12	20
2003	5	19	24

Sursa: Ministerul Culturii și Cultelor.

Dincolo de aceste programe sprijinite la nivel național, sunt în curs de derulare programe județene și interjudețene (ținând cont de dimensiunea unora dintre investiții, care pretind implicarea mai multor autorități locale). În aceste programe sunt implicate, acolo unde este posibil, organizații neguvernamentale, cum sunt "Transilvania Trust", "Pro Patrimonio", "Mihail Eminescu Trust", "Europa Nostra" și "Ars Transilvanie". Aceste programe s-au născut din necesitatea reali-

zării unor parteneriate stabile public-privat, guvernamental și neguvernamental, central și local. Experiența consumată, adeseori și cu sprijin extern, în ultimul deceniu mai ales, a permis refacerea corpusului de specialiști în aproape toate profesiile legate de ansamblul măsurilor de protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imobil - specialiști al căror număr fusese drastic redus începând din 1977, până la dispariția totală a unor specialități înainte de 1990.

Un domeniu de mare interes îl reprezintă cercetarea arheologică, care beneficiază de programe de susținere din fondurile ministerului.

Tabel nr. 5

Șantiere arheologice în curs de cercetare în 2001-2003

Regiuni	Număr de șantiere
1. Nord-Est	56
2. Sud-Est	84
3. Sud Muntenia	32
4. Sud-Vest Oltenia	24
5. Vest	33
6. Nord-Vest	25
7. Centru	60
8. București-Ilfov	5
Total	319

Sursa: Ministerul Culturii și Cultelor.

În plus, ultimii ani au permis specializarea unor persoane în domenii cum sunt evidența și cercetarea monumentelor istorice, cu utilizarea unor metode performante din punct de vedere tehnic.

Pornind de la exigențele cerute de ansamblul operațiunilor presupuse de protejarea patrimoniului cultural imobil, în România s-a dezvoltat un lanț al serviciilor legate de monumentele istorice, care include specialiștii care cercetează și mențin evidența bunurilor culturale imobile clasate în inventarul monumentelor istorice, specialiștii în conservare și restaurare, inclusiv cei care lucrează în firme specializate, precum și un mare număr de persoane, care, sub o formă sau alta, pun în valoare aceste bunuri imobile, după ce ele au fost revitalizate și reintroduse în circuitul de interes public.

Rezumând cele de mai sus, putem constata că, în domeniul patrimoniului cultural imobil, România beneficiază de puncte forte, dar se confruntă și cu o serie de probleme.

2.1.1.1. Puncte forte

- existența unui ansamblu bogat și divers de bunuri cu valoare de patrimoniu cultural imobil, repartizate în mod echilibrat în plan teritorial;
- existența unui cadru complet și coerent de reglementare a domeniului;

- programe naționale și zonale pentru cercetarea, conservarea și restaurarea monumentelor istorice;
- crearea de noi locuri de muncă și diversificarea tipologiei ocupaționale în domeniul cercetării, conservării, restaurării, utilizării și reutilizării monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice;
- intensificarea consumului și diversificarea piețelor interesate de bunurile și de serviciile din domeniu;
- constituirea de rețele informatice specializate, în vederea facilitării accesului și a structurării ofertei de servicii;
- extinderea și permanentizarea colaborărilor bilaterale, regionale și internaționale în scopul protejării și punerii în valoare a patrimoniului cultural național imobil;

Totodată, au fost identificate următoarele:

2.1.1.2. Probleme-cheie

- având în vedere importanța specialiștilor și a meșterilor cu meserii tradiționale în procesul de protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural imobil, insuficiența programelor de formare și de specializare a resurselor umane prin învățământul formal și prin cel paraformal reprezintă o slăbiciune importantă în atingerea obiectivelor strategice;
- lipsa unor preocupări sistematice privind reinsertia monumentelor istorice în spațiul comunitar și valorizarea potențialului lor ca factor de creștere a calității vieții populației;
- lipsa unei abordări intersectoriale în legătură cu punerea în valoare a patrimoniului cultural imobil, îndeosebi în relație cu turismul și industria hotelieră, construcțiile civile, transporturile, alte servicii pentru consumator;
- insuficienta implicare și responsabilizare, din partea autorităților locale, în gestionarea bunurilor de patrimoniu cultural imobil existente în teritoriu.

2.1.1.3. Obiective strategice

Obiectivele strategice pentru perioada 2007-2013 privesc utilizarea extensivă și intensivă a patrimoniului cultural imobil, permițând accesul liber și nemediat la cunoașterea bunurilor culturale cu valoare de patrimoniu.

De asemenea, trebuie avut în vedere rolul major pe care îl pot juca monumentele istorice, ca factor de coeziune socială, de agregare a diferitelor grupuri sociale în jurul unor repere culturale și al unui patrimoniu construit, generator de bunăstare, prin utilizare eficientă, în scopul dezvoltării durabile.

2.1.1.4. Direcții de acțiune

Pentru atingerea acestor obiective, se deschid o serie de direcții de acțiune, care vizează toate bunurile culturale cu valoare de patrimoniu imobil, cum sunt:

1. Menținerea unui cadru legislativ coerent cu întregul sistem legislativ românesc și european, în perspectiva aderării României la Uniunea Europeană și a integrării europene, cu tot ceea ce implică aceasta în domeniul preluării acquis-ului comunitar și al armonizării legislative.

România deține o legislație suficient de bine structurată, dar care necesită următoarele îmbunătățiri:

- eliminarea excesului de reglementare la nivelul legilor și a prevederilor contradictorii, prin punerea de acord a legilor din domeniul protejării patrimoniului cultural imobil cu cele din domeniul planificării teritoriului;
- stabilizarea legislației secundare emise de organismul administrației centrale de specialitate;
- continuarea procesului de descentralizare a mecanismului de avizare în domeniul lucrărilor executate la bunuri din patrimoniul cultural imobil.

2. Stabilirea unor priorități în ceea ce privește lucrările de restaurare, punere în valoare și revitalizare a monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, pornind de la rolul pe care acestea îl au în conștiința publică și de la posibilitățile de inserție socială în ansamblurile locuite, mai ales ținând cont de relația în care acestea se află cu rețelele de transporturi și servicii (turistice, cu deosebire), astfel încât să se acorde prioritate celor care prezintă posibilități rapide de atragere a publicului și de amortizare a cheltuielilor.

Pentru realizarea acestei direcții de acțiune este necesară coordonarea strictă a planurilor pentru lucrări de restaurare și punere în valoare a patrimoniului construit cu resursele financiare disponibile, în condițiile garantării unor bugete pentru patrimoniul cultural imobil, pe durate mai lungi.

Fără să existe o regulă în ceea ce privește durata de timp necesară pentru finalizarea unei lucrări de restaurare, punere în valoare și revitalizare a unui monument istoric, de obicei aceasta este mai lungă de un an calendaristic, chiar și în cazul monumentelor de mici dimensiuni. Tocmai de aceea, atât autoritatea centrală de specialitate, cât și autoritățile locale trebuie să aibă garanția finalizării lucrărilor în momentul începerii activității de proiectare. Este necesară acceptarea evidenței că nu toate bunurile culturale imobile clasate pot fi revitalizate în timpul unui exercițiu bugetar sau chiar al unui mandat politic.

3. Stabilirea unor planuri integrate de protejare a patrimoniului cultural și natural, în conformitate cu principiile conținute de convențiile europene la care România este parte.

Aceasta presupune ca la întocmirea acestor planuri să participe, în mod direct, pe lângă specialiști în planificarea teritoriului, arhitecți urbaniști și specialiști în conservarea și restaurarea monumentelor și ansamblurilor istorice, și arhitecți peisagiști, sociologi, ecologi, specialiști în industria turismului etc.

Principiul care trebuie să stea la baza acestei cooperări este acela că fiecare bun cultural imobil cu valoare de patrimoniu trebuie să capete o utilizare care, punându-i în evidență valențele culturale specifice, să îi permită să joace rolul de catalizator în procesele sociale care agregă și cele mai izolate grupuri și comunități. Adaptarea monumentului istoric la necesitățile societății contemporane nu se poate face în disprețul principiilor stabilite prin Carta de la Veneția, adoptată în 1964.

4. Asigurarea, pe bazele conservării integrate a patrimoniului cultural imobil, a declanșării unui mecanism care să permită dezvoltarea durabilă a zonelor protejate, ceea ce ar permite menținerea unui grad ridicat de protejare a patrimoniului cultural cu cheltuieli mici de întreținere.

Autoritățile locale urmează să evalueze impactul pe care îl poate avea fiecare monument istoric revitalizat în parte. Studiile preliminare vor avea în vedere asigurarea modalităților de finanțare și rezultatul estimat în ceea ce privește dezvoltarea durabilă a zonei revitalizate.

5. Descentralizarea actului de decizie în domeniul punerii în valoare a bunurilor culturale imobile.

Indiferent de regimul proprietății, statul este garantul protejării unor valori importante pentru toți contribuabilii, așa cum sunt monumentele istorice, atât pentru cei care le utilizează, le vizitează sau doar le văd, cât și pentru cei care nu sunt beneficiari direcți, sub nici o formă, ai acestor monumente. Dar aceste atribuții sunt delegate, în tot mai mare măsură, de la autoritatea centrală de specialitate la autoritățile locale și de la comisia națională avizatoare de specialitate la cele zonale sau județene.

6. Acordarea unei priorități majore formării profesionale a specialiștilor în domeniul protejării patrimoniului cultural imobil, pentru toate profesiile necesare întregului sistem de lucrări, de la cele de cercetare și evidență până la cele de întreținere fizică a monumentelor restaurate și revitalizare.

Cu toate eforturile remarcabile din ultimii 15 ani, formarea profesională este, în continuare, un domeniu deficitar, ceea ce face ca zone întregi din România (în regiunea 3 Sud Muntenia, de exemplu) să fie încă slab acoperite în ceea ce privește numărul specialiștilor și experiența acestora.

Pentru realizarea acestei direcții de acțiune, sunt necesare:

- revizuirea sistemului de formare postuniversitară, în specialități care necesită un grad înalt de cunoștințe și o experiență bogată, dobândită nu numai în România;
- asigurarea unui buget adecvat la nivelul instituțiilor de specialitate, pentru susținerea stagiilor de formare continuă ale specialiștilor;
- sprijinirea formării profesionale cu formatori din străinătate, din țările cu performanțe deosebite în domeniu (Germania, Regatul Unit, Franța, Polonia etc.);
- asigurarea unui statut special specialiștilor care lucrează în instituții publice, pentru garantarea menținerii acestora în funcțiile de specialitate și după încheierea stagiilor de formare continuă.

7. *Responsabilizarea unor paliere sociale cât mai diverse, atât la nivel național și regional, cât, mai ales, local, pentru conștientizarea rolului pe care patrimoniul cultural imobil îl are în păstrarea identității culturale naționale și locale, precum și a coeziunii sociale, cu urmări directe în creșterea gradului de finanțare a lucrărilor de restaurare, revitalizare și punere în valoare a monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, din resurse locale și private.*

Cunoașterea și acceptarea patrimoniului cultural, în special a celui imobil, drept o valoare de neînlocuit pentru fiecare comunitate în parte trebuie să fie promovate prin intermediul unor mijloace diverse:

- sistemul educațional formal, pentru care este necesară creșterea semnificativă a numărului orelor predate la elevii din toate ciclurile școlare, pentru cunoașterea patrimoniului construit, în special a celui local;
- serviciile publice de televiziune și de radiodifuziune;
- centrele de informare comunitare;
- stimularea autorităților locale, prin mijloace oferite de autoritatea centrală, în sensul susținerii importanței patrimoniului cultural local.

8. *Menținerea monumentelor înscrise în Lista patrimoniului mondial într-un stadiu optim de conservare și permanentizarea acțiunilor de conștientizare a cetățenilor cu privire la importanța pe care o au aceste monumente în legitimarea locului pe care îl ocupă România în lume.*

Monumentele înscrise în Lista patrimoniului mondial sunt obiective al căror interes poate depăși cu ușurință granițele României, dacă sunt corect promovate. Cele mai multe dintre acestea nu pot suporta însă un "asalt" al unui număr mai mare de turiști decât cel local. Din această cauză, această direcție de acțiune trebuie susținută prin:

- adoptarea unor măsuri urgente pentru consolidarea monumentelor înscrise pe listă, astfel încât să nu apară riscul unor degradări iminente, în cazul unei vizitări intensive;
- retrasarea rețelei de artere de circulație și construirea de căi de acces, cu salvagardarea peisajului din zonă;
- facilitarea, prin mijloace adaptate de la caz la caz, a unor investiții turistice, astfel încât acestea să nu impieteze asupra integrității monumentelor și a zonelor lor de protecție;
- sprijinirea, inclusiv, dacă este nevoie, cu mijloace bugetare, a unor campanii internaționale de promovare a monumentelor din România aflate pe Lista patrimoniului mondial, pentru atragerea de investitori străini, dacă nu se găsesc investitori suficient de serioși în România, și, ulterior, de turiști;
- ținând cont de faptul că un asemenea proiect implică eforturi organizatorice și financiare deosebite, este necesară o amplă acțiune de evaluare a resurselor existente și disponibile, precum și a impactului pe care l-ar putea avea asupra integrității mediului natural și construit.

9. *Menținerea unor legături strânse cu parteneri din alte țări, mai ales cu țările vecine care fac parte din Uniunea Europeană, în vederea convenirii unor*

programe comune pentru protejarea patrimoniului cultural imobil și a peisajelor, mai ales în zonele de graniță.

Chiar dacă, deocamdată, nu sunt cunoscute limitele viitoarelor regiuni administrative și de dezvoltare de după aderarea României la Uniunea Europeană, este necesară elaborarea unui studiu detaliat cu privire la impactul pe care patrimoniul cultural imobil îl are asupra economiei din fiecare zonă în parte, pentru a stabili niște limite teritoriale echitabile.

10. Trebuie avută în vedere continuarea programelor existente de cooperare, în cadrul celor șase euroregiuni la care au aderat diverse autorități locale din România (Euroregiunea Carpatică, Euroregiunea "Dunăre-Criș-Mureș-Tisa", Euroregiunea "Girugiu-Ruse", Euroregiunea "Dunărea de Sus", Euroregiunea "Danubius", Euroregiunea "Dunărea de Jos", Euroregiunea "Prutul de Sus" și Euroregiunea "Siret-Prut-Nistru"), în temeiul prevederilor Convenției-cadru europene asupra cooperării transfrontiere a colectivităților sau autorităților teritoriale, adoptată la Madrid, la 21 mai 1980, ratificată de România prin Ordonanța de urgență nr. 120/1998.

Experiența dobândită de autoritățile locale în cadrul programelor de cooperare din euroregiuni poate fi extinsă cu folos în ceea ce privește finanțarea programelor de revitalizare a bunurilor culturale imobile.

11. Utilizarea experienței ce va fi acumulată cu prilejul manifestărilor din anul 2007, "Sibiu - capitală culturală a Europei" și mai ales a programelor de revitalizare și punere în valoare a patrimoniului cultural. Această experiență poate fi deosebit de utilă în vederea acceptării municipiului București drept capitală culturală a Europei în jurul anului 2013.

Candidatura Bucureștilor drept capitală culturală europeană este de natură a impulsiona activitatea de consolidare, conservare, restaurare, reutilizare, revitalizare și punere în valoare a patrimoniului construit bucureștean, în situația în care este de așteptat încheierea lucrărilor, cel puțin în linii mari, de revitalizare a centrului vechi din București și, pe de altă parte, a marilor lucrări de restaurare a clădirilor care sunt monumente istorice și care au fost afectate de neglijența înregistrată în perioada anilor 1977-1989.

12. Stimularea autorităților locale pentru inițierea unor proiecte legate de patrimoniul cultural imobil, care să fie susținute din fonduri europene.

Administrația centrală de specialitate va asigura asistența tehnică pentru câștigarea unor proiecte de reinsertie a monumentelor istorice în spațiul comunitar.

13. Creșterea independenței față de subvențiile bugetare.

Deși bugetul public, fie el de stat sau local, va continua să aibă un rol important în finanțarea cheltuielilor pentru protejarea patrimoniului cultural național imobil, este vitală creșterea gradului de finanțare a acestor cheltuieli de la bugetul local în raport cu bugetul de stat și, respectiv, de la proprietarii monumentelor istorice în raport cu bugetul public.

14. Revederea legislației financiar-economice a României, pentru a permite finanțarea din surse suplimentare a bugetelor afectate cheltuielilor pentru protejarea monumentelor istorice.

Pe fondul reducerii fiscalității, autoritățile locale vor fi încurajate să găsească soluții punctuale, conforme cu prevederile generale ale Codului fiscal, pentru creșterea gradului de finanțare a acestor bugete din surse alternative.

15. Diseminarea largă a reglementărilor privind protejarea patrimoniului cultural imobil, în rândul autorităților locale, în primul rând al celor care administrează zone bogate în monumente istorice, dar și printre responsabilii din cadrul autorităților și instituțiilor centrale.

Volumul mare de reglementări în domeniu face dificilă cunoașterea tuturor acestora, ceea ce crește necesitatea alcătuirii unor ghiduri privind legislația de protejare a patrimoniului cultural imobil, diferențiate pentru fiecare tip de autoritate sau instituție în parte.

Efortul de diseminare a legislației va fi însoțit și de unul de popularizare a celor mai reprezentative cazuri în care s-au înregistrat succese notabile în materie.

2.1.2. Patrimoniul cultural mobil

Judecând în termeni strict legali, patrimoniul cultural mobil cuprinde doar bunurile mobile clasate. Fără îndoială însă, din punctul de vedere al stabilirii direcțiilor strategice de acțiune, interesul major al administratorului general trebuie să fie îndreptat spre instituțiile care protejează aceste bunuri: muzeele.

Patrimoniul cultural muzeal beneficiază de un cadru legislativ complet, care reglementează atât modul de organizare și funcționare al muzeelor și colecțiilor publice, cât și modalitățile de protejare a bunurilor culturale mobile.

Aplicând aceeași grilă de situare în teritoriu a bunurilor culturale, în acest caz al celor mobile clasate, constatăm că aceasta este irelevantă, deoarece, din cele 3851 de bunuri culturale mobile clasate, cea mai mare parte (3234 se află în Regiunea 8 București-Ilfov), în vreme ce Regiunea 5 Vest nu are încă nici un bun mobil clasat.

Cu totul alta este situația în ceea ce privește așezămintele muzeale:

Tabel nr. 6

Situația pe regiuni a clasării bunurilor culturale mobile, în anul 2003

Regiunea de dezvoltare	Muzee și colecții publice	Număr total bunuri culturale deținute	Suprafața expozițională (m ²)	Număr bunuri culturale/m ²
Regiunea 1	115	2879716	1147074	2,51
Regiunea 2	60	1254761	378812	3,31
Regiunea 3	79	876922	340492	2,57
Regiunea 4	58	741218	278032	2,66
Regiunea 5	48	1235396	904687	1,36
Regiunea 6	73	1959736	154961	12,64
Regiunea 7	64	3085721	746370	4,13
Regiunea 8	54	3455727	242905	14,22
Total	551	15489197	12335513	1,25

Sursa: Ministerul Culturii și Cultelor.

Nu am utilizat, pentru această comparație, definiția muzeului, așa cum este ea stabilită prin Legea nr. 311/2003 a muzeelor și colecțiilor publice (*“instituția publică de cultură, aflată în serviciul societății, care colecționează, conservă, cercetează, restaurează, comunică și expune, în scopul cunoașterii, educării și recreerii, mărturii materiale și spirituale ale existenței și evoluției comunităților umane, precum și ale mediului înconjurător”*), deoarece, din punctul de vedere al vizitatorului, este irelevant numărul de instituții publice, fiind important cel al expozițiilor permanente muzeale, situate în clădiri distincte. Numai acestea pot constitui puncte de atracție în edificarea unor proiecte culturale.

De asemenea, ca și în cazul bunurilor imobile, nu se poate face nici o distincție statistică între o piesă din tezaurul de la Hinova, de exemplu, și o scoabă din fier de la mijlocul secolului trecut.

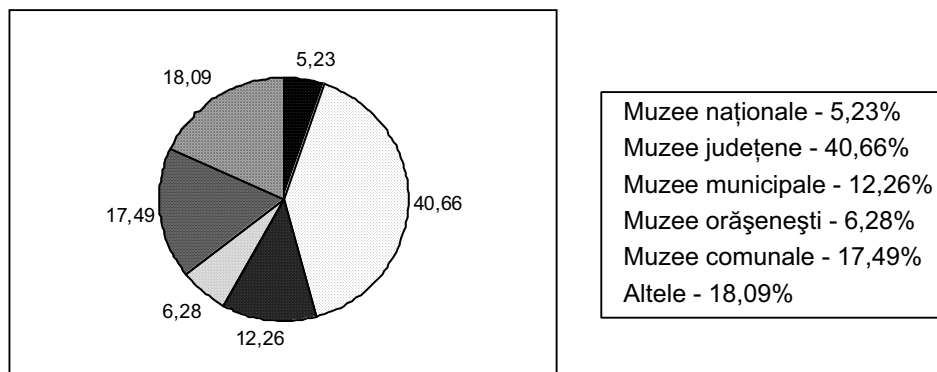
În același timp, trebuie precizat că numărul mediu de bunuri culturale mobile/m² este un indiciu cu un mare grad de relativism față de valoarea reală a obiectelor și de modul exact de expunere.

Totuși, o ponderare a factorilor luați în considerare va reliefa, în ultimă instanță, un relativ echilibru teritorial, cu excepția Regiunii 5 Vest, care prezintă o concentrare mai redusă de bunuri culturale mobile și de așezăminte muzeale. De altfel, Regiunea 5 Vest și Regiunea 4 Sud-Vest Oltenia sunt singurele regiuni în care nu există nici un muzeu de importanță națională. Pe de altă parte, se înregistrează un echilibru sensibil în ceea ce privește tipurile de muzee:

- de artă;
- de arheologie și istorie;
- de știință și istorie;
- de etnografie și antropologie;
- specializate.

Figura nr. 3

Ponderea diferitelor categorii de muzee în total instituții publice muzeale

Muzeele din România au înregistrat, în ultimul deceniu, un număr ceva mai mare de vizitatori, după declinul evident de la începutul anilor '90. În momentul de față, numărul vizitatorilor tinde să se stabilizeze în jurul a 10 milioane/an. Iată câteva date comparative:

Tabel nr. 7

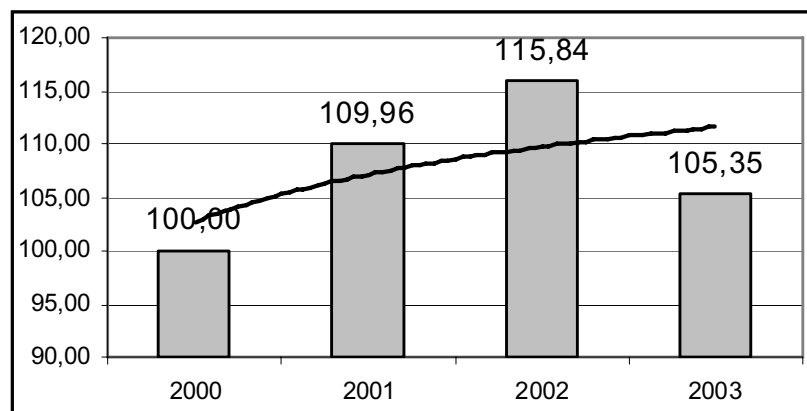
Numărul de vizitatori plătitori la muzee și colecții, în perioada 2000-2003

Anul	Număr de vizitatori plătitori
2000	9.594.000
2001	10.550.000
2002	11.114.000
2003	10.107.660

Sursa: Ministerul Culturii și Cultelor.

Figura nr. 4

Evoluția numărului de vizitatori plătitori în perioada 2000-2003

Există indicații că acest număr nu va crește în viitorul apropiat, dacă se menține ritmul actual de deschidere de noi expoziții și dacă oferta muzeală nu se schimbă în mod dramatic. Astfel, în aprilie 2004, 56,3% din populația României (potrivit sondajului realizat de IMAS) merge mai rar la muzee decât în urmă cu trei ani, în vreme ce doar 2,3% din respondenți și-au îndeșit vizitele la muzee.

Pe de altă parte, faptul că tocmai în orașele mari, de peste 200.000 de locuitori, publicul susține că și-a rărit vizitele la muzee este o indicație că muzeele nu au reușit să producă evenimente culturale care să atragă vizitatori în aceeași măsură cu alte categorii de instituții culturale și de divertisment care au înregistrat creșteri spectaculoase în ultimii ani, în mediul urban (cinematografele, în primul rând, și mai ales cele din complexe gen "multiplex").

În ceea ce privește dinamica muzeală, câteva date privind anii 2001 și 2002 sunt, de asemenea, sugestive:

Tabel nr. 8

**Numărul de bunuri muzeale și de vizitatori
în perioada 2001- 2002, pe tipuri de muzee**

Tipul muzeului	Muzeu		Număr de bunuri muzeale deținute - mii -		Vizitatori - mii -	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002
TOTAL, din care:	524	548	15969	16840	10550	11114
Muzee de artă	118	121	370	389	4043	4261
Muzee de arheologie și istorie	93	90	3988	4082	881	942
Muzee de istorie naturală	37	40	3579	3981	558	753
Muzee de știință și tehnică	15	15	64	67	100	71
Muzee de etnografie și antropologie	61	68	661	667	677	669
Muzee specializate	68	71	2197	2324	608	687
Muzee regionale	6	5	340	420	92	130
Muzee generaliste	5	5	340	305	227	190
Alte muzee (mixte)	87	84	3954	4498	1060	1067
Grădini botanice și zoologice, acvarii	27	31	486	102	2187	2143
Rezervații naturale	7	15	necunoscut	5	117	199

Sursa: Institutul de Memorie Culturală.

În anii anteriori, Ministerul Culturii și Cultelor a lansat mai multe programe de cercetare, conservare, restaurare, protejare și punere în valoare a patrimoniului cultural mobil. Unele dintre ele sunt, de fapt, integrate cu cele privind monumentele istorice (cum este cazul, de exemplu, al Programului Național de Cercetare Arheologică, al Programului Național de Cercetare "Alburnus Maior" și al Programului "Comemorare Ștefan cel Mare și Sfânt - 500 de ani". Programele sunt susținute, în toate cazurile, de autoritățile locale, fiind concentrate pe activitatea de cercetare, evidență, conservare și restaurare a bunurilor culturale mobile. Activitatea curentă de punere în valoare a patrimoniului cultural mobil are în vedere însă, în principal, modalitățile convenționale (expoziții și publicații).

Cele peste 4400 de persoane care lucrează în muzeele publice din România ca personal de specialitate se află într-un proces de acreditare în calitate de specialiști și experți, proces instituit prin legislația în domeniu (în primul rând, Legea nr. 182/2000 privind protejarea patrimoniului cultural național mobil, cu modificările și completările ulterioare).

Totuși, programele de formare continuă sunt încă nesatisfăcătoare, ținând cont și de faptul că pregătirea universitară în domeniu nu este suficient legată de activitatea practică a instituțiilor muzeale, indiferent de tipul de muzeu care angajează absolvenții de studii universitare (de științe ale naturii, de tehnică, de

antropologie culturală, de istorie și arheologie, de artă).

Pe de altă parte, crește numărul de laboratoare de conservare și restaurare, ca și cel de galerii de artă și case de licitații, care sunt autorizate de Ministerul Culturii și Cultelor, ceea ce indică o creștere a ofertei de servicii în domeniul protejării și al punerii în valoare a patrimoniului cultural mobil și a bunurilor culturale mobile.

Rezumând cele de mai sus, putem constata că, în domeniul patrimoniului cultural mobil, România beneficiază de următoarele:

2.1.2.1. Puncte forte

- existența unui ansamblu bogat și divers de bunuri cu valoare de patrimoniu cultural mobil, repartizate destul de echilibrat în plan teritorial;
- existența unui cadru complet și coerent de reglementare a domeniului;
- programe naționale și locale pentru cercetarea, conservarea, restaurarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural mobil;
- intensificarea consumului și diversificarea piețelor interesate de bunurile și serviciile din domeniu;
- constituirea de rețele informatice specializate, în vederea facilitării accesului și a structurării ofertei de servicii;
- extinderea și permanentizarea colaborărilor bilaterale, regionale și internaționale în scopul protejării și punerii în valoare a patrimoniului cultural național mobil.

Totodată, au fost identificate următoarele:

2.1.2.2. Probleme-cheie

- menținerea unei mentalități vetuste privind rolul muzeelor în societate, identificate cu niște simple depozite de obiecte vechi;
- insuficiența programelor de formare și de specializare a resurselor umane prin învățământul formal și prin cel informal și nonformal reprezintă o slăbiciune importantă în atingerea obiectivelor strategice;
- lipsa unei abordări intersectoriale în legătură cu punerea în valoare a patrimoniului cultural mobil, îndeosebi în relație cu turismul și industria hotelieră, precum și cu alte servicii pentru consumatori;
- insuficienta implicare și responsabilizare din partea autorităților locale în gestionarea bunurilor de patrimoniu cultural mobil existente în teritoriu, prin intermediul muzeelor.

2.1.2.3. Obiective strategice

Obiectivele strategice pentru perioada 2007-2013 privesc utilizarea extensivă și intensivă a patrimoniului cultural mobil, permițând accesul liber și

nemediat la cunoașterea bunurilor culturale cu valoare de patrimoniu.

De asemenea, trebuie avut în vedere rolul major pe care îl pot juca muzeele, ca factor de coeziune socială, atât în mediul rural, prin promovarea tradițiilor locale, cât și în mediul urban, prin conferirea unei noi identități cetățenilor care s-au stabilit de curând în orașe.

2.1.2.4. Direcții de acțiune

Pentru atingerea acestor obiective, se deschid o serie de direcții de acțiune, care vizează toate bunurile culturale cu valoare de patrimoniu mobil și așezămintele muzeale, cum sunt:

1. Menținerea unui cadru legislativ coerent cu întregul sistem legislativ românesc și european, în perspectiva aderării României la Uniunea Europeană și a integrării europene, cu tot ceea ce implică aceasta în domeniul preluării acquis-ului comunitar și al armonizării legislative.

Legislația europeană în domeniu se referă mai ales la operațiunile de retrocedare a bunurilor culturale care au părăsit, în mod ilicit, teritoriul unei țări.

2. Asigurarea accesului nemediat la valorile din patrimoniul cultural național, în vederea consolidării identității culturale naționale și a conștientizării apartenenței la un spațiu cultural comun pentru fiecare comunitate locală în parte.

Pentru muzee, expunerea bunurilor culturale colecționate constituie una dintre trăsăturile definitorii ale activității specifice instituționale. Muzeele trebuie să își mențină rolul de instituții accesibile unui număr din ce în ce mai mare de cetățeni, indiferent de poziția socială sau de apartenența etnică a acestora.

3. Stabilirea unor priorități în ceea ce privește lucrările de restaurare și punere în valoare a patrimoniului cultural mobil, ținând cont de posibilitățile de promovare, cu sprijinul serviciilor turistice.

Stabilirea priorităților trebuie să aibă în vedere planurile expoziționale pe un termen de cel puțin doi ani înainte, pentru a putea alege cele mai potrivite obiecte pentru expunere, în condiții certe de siguranță.

4. Acordarea unei priorități majore formării profesionale a specialiștilor în domeniul protejării patrimoniului cultural mobil, pentru toate profesiile necesare întregului sistem de lucrări, de la cele de cercetare și evidență până la cele legate de relațiile publice și de marketingul cultural.

În pofida eforturilor unor universități, absolvenții acestora care ajung să lucreze în muzee nu dețin suficiente cunoștințe pentru a putea face față cu succes cerințelor activității din muzeu, fiind necesară urmarea imediată a unor cursuri de formare profesională.

Îmbunătățirea cadrului formării profesionale pentru personalul din instituțiile muzeale publice și private și pentru instituțiile publice și societățile comerciale care oferă servicii acestora, prin modernizarea *curriculei* și adaptarea ei la cerințele unei economii de piață, prin includerea unor noi discipline și modernizarea cursurilor de management și de marketing cultural, constituie o direcție de acțiune care va fi urmată prin intermediul mai multor instituții specializate, astfel încât să

fie garantată calitatea actului educațional.

5. Responsabilizarea unor paliere sociale cât mai diverse, atât la nivel național și regional, cât mai ales local, pentru conștientizarea rolului pe care patrimoniul cultural mobil îl are în păstrarea identității culturale naționale și locale, precum și a coeziunii sociale, cu urmări directe în creșterea gradului de finanțare a manifestărilor culturale susținute de muzee din resurse locale și private.

Muzeele trebuie să își schimbe radical modul de abordare a relațiilor cu publicul, astfel încât acesta să perceapă instituția muzeală drept una complementară unui centru cultural - atunci când nu este posibilă diversificarea activității muzeului astfel încât să preia din sarcinile unui centru cultural.

6. Menținerea unor legături strânse cu parteneri din alte țări, mai ales cu țările vecine care fac parte din Uniunea Europeană, în vederea convenirii unor programe comune pentru protejarea patrimoniului cultural mobil și a punerii în valoare a propriului patrimoniu în țara respectivă. Trebuie avută în vedere continuarea programelor existente de cooperare în cadrul celor șase euroregiuni la care au aderat diverse autorități locale din România.

Programele de schimburi muzeale internaționale vor trece de faza actuală, în care marile expoziții aflate în circuit european ocolesc România. Procesul este facilitat de încheierea lucrărilor de restaurare la câteva din marile muzee românești și de redeschiderea unor spații moderne și generoase pentru expozițiile străine.

Muzeele vor continua programele comune de cercetare (cu deosebire în domeniul antropologiei culturale și al arheologiei), prin stabilirea unor obiective comune de cercetare pe teritoriul României sau în țările vecine.

7. Includerea muzeelor și colecțiilor publice în ansambluri culturale vaste, care, sub aspectul unor centre culturale, să permită constituirea unor poli de atracție pentru vizitatori localnici și pentru turiști, care să beneficieze nu doar de serviciile culturale oferite în sensul punerii în valoare a patrimoniului cultural, ci și de creația culturală curentă.

Câteva dintre marile muzee românești, așa cum sunt, de exemplu, Muzeul Național de Artă Contemporană, Muzeul Național de Artă al României, Muzeul Țăranului Român și Muzeul Național al Satului "Dimitrie Gusti", vor polariza în jurul lor facilități oferite atât publicului local, cât și turiștilor. Pentru aceasta, este necesară îmbunătățirea rețelei de infrastructură, a transportului public și a facilităților turistice (parcări, restaurante, hoteluri etc.) din jurul acestor muzee, pentru a permite transformarea lor în obiective de interes general, atât pentru vizitatorii români, cât și pentru cei străini.

8. Utilizarea experienței acumulate cu prilejul manifestărilor din anul 2007, "Sibiu - capitală culturală a Europei", în vederea acceptării municipiului București drept capitală culturală a Europei, în jurul anului 2013.

Capitala României dispune de un număr redus de muzee cu patrimoniu muzeal vast și cu spații generoase pentru expoziții temporare. Pe lângă efortul de încheiere a operațiunii de revitalizare a muzeelor amintite și a altora (între care, Muzeul Național de Istorie Naturală "Grigore Antipa" și Muzeul Municipiului

București), este necesară inițierea unui proiect de transformare a Muzeului Național Tehnic "Prof. dr. ing. Dimitrie Leonida" într-o instituție modernă, care să fie capabilă să atragă zilnic un mare număr de vizitatori (mai ales, tineri).

9. Investirea într-un sistem performant de evidență informatizată, care să lege în rețea toți deținătorii publici de bunuri culturale clasate în patrimoniul cultural național mobil.

Atât din motive științifice, cât și pentru a fi pregătiți în cazul unor furturi sau distrugereri, sistemul centralizat de evidență în rețea oferă garanția unor măsuri minime de siguranță.

Acest sistem va permite încheierea operațiunilor de clasare a bunurilor culturale cu valoare de patrimoniu cultural național aflate în posesia instituțiilor publice.

10. Continuarea procesului de descentralizare administrativă a instituțiilor muzeale, în paralel cu ridicarea gradului de conștientizare a autorităților locale și a comunităților locale asupra semnificațiilor pe care le au muzeele în societatea contemporană.

Procesul de descentralizare trebuie să fie caracterizat prin:

- transparența și universalitatea criteriilor utilizate;
- posibilitatea acordării în continuare de sprijin financiar și logistic, în caz de urgență;
- asigurarea funcționării instituției muzeale după descentralizare, fără degradarea activității curente a instituției;
- excluderea oricărei ingerințe politice din activitatea instituției muzeale.

11. Transformarea muzeului în mediator cultural și în beneficiar și creator de servicii pe piața culturală.

Muzeul este, în mod necesar, locul în care se desfășoară dezbateri culturale diverse. Totodată, muzeul are o activitate culturală care nu este întotdeauna direct legată de patrimoniul deținut și pentru care încheie relații contractuale cu ofertanți și beneficiari.

În momentul de față, pentru expozițiile deținute și chiar pentru cele temporare, organizate anual, numărul de vizitatori a ajuns să se stabilizeze în jurul a 10 milioane/an. Nu va fi posibilă creșterea acestui număr fără ca muzeul, ca instituție, să încerce să își redefinească rolul social. Pe de altă parte, se vor înregistra noi creșteri prin deschiderea de noi muzee și prin dezvoltarea turismului.

12. Asigurarea securității fizice a bunurilor culturale muzeale.

Cu toate că numărul de obiecte furate, distruse și dispărute din muzeele României este încă mic în comparație cu dimensiunile colecțiilor și cu nivelul atins în alte țări europene, este de suspectat faptul că acest număr se datorește, pe de o parte, unei informații insuficiente și, pe de altă parte, faptului că România nu a intrat încă în spațiul UE. Tocmai de aceea este de așteptat ca acest număr să crească în viitor, dacă nu este implementat un program coerent de sprijinire a tuturor administratorilor de muzee, începând cu cele mai importante, pentru

asigurarea securității obiectelor, mai ales că există deja cadrul legislativ necesar.

2.1.3. Patrimoniul cultural imaterial

În accepțiunea general recunoscută a termenului, prin patrimoniu cultural imaterial se înțelege ansamblul de practici, reprezentări, expresii, cunoștințe, abilități pe care comunitățile, grupurile și indivizii le recunosc ca făcând parte din moștenirea lor culturală, transmisă din generație în generație și recreată în permanență.

Patrimoniul cultural imaterial se regăsește în special în următoarele domenii:

- tradiții și expresii orale - limba ca principalul lor vector;
- artele spectacolului;
- practici sociale, ritualuri și evenimente festive;
- cunoștințe și practici legate de natură și univers;
- artizanatul tradițional ș.a.

Patrimoniul cultural imaterial reprezintă un domeniu de interes pentru politicile culturale, materializat la nivel legislativ prin stabilirea de responsabilități specifice pentru o serie de instituții și așezăminte de cultură (muzee, cămine culturale, centrul național și centrele județene pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale, școli populare de artă, case de cultură, universități populare, formații și ansambluri artistice) și prin crearea unei rețele de instituții de învățământ formal pentru arte și meserii tradiționale.

Numărul total al persoanelor incluse în categoria mai largă a “*meșteșugarilor și lucrătorilor calificați în meserii de tip artizanal, de reglare și întreținere a mașinilor și instalațiilor*” este de 1.523.937 (conform rezultatelor recensământului general al populației și locuințelor din 2002).

Potrivit *Cercetării asupra situației educației/instruirii adulților în domeniul meșteșugurilor*, realizată în cadrul Proiectului ACE-AdultCraftEducation, de Fundația pentru Meșteșuguri, în România, în 2004, un număr de 497.129 de persoane declară că desfășoară activități ce intră în categoria meșteșugurilor tradiționale și a artizanatului artistic, deși numai 21.000 sunt persoane fizice autorizate să desfășoare activități economice în domeniul meșteșugurilor, conform legislației în vigoare.

Persoanele investigate în cadrul studiului IMAS (2004) consideră că domeniul patrimoniului imaterial trebuie susținut din resurse publice, îndeosebi în cazul activităților desfășurate de către instituții și așezăminte publice de cultură de tipul celor menționate mai sus.

Astfel, subiecții apreciază că trebuie investite sume mai importante în: case de cultură și cămine culturale (menționate în proporție de 56,5%), centre pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale (52,5%), ansambluri de muzică și dansuri populare (52,3%), școli populare de arte și meserii (51,6%). Aceste procente arată că preferințele subiecților pentru aceste structuri sunt egale cu cele exprimate pentru susținerea bibliotecilor publice (55,1%) și a teatrelor (50,7%).

Ancheta Delphi și focus-grupurile organizate de Ministerul Culturii și Cultelor în anul 2004 evidențiază faptul că punctele de vedere ale specialiștilor coincid, în mare măsură, cu cele ale persoanelor investigate de IMAS. Astfel, activitățile legate de conservarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural imaterial se poziționează, ca importanță în politicile culturale locale și naționale pe locul al doilea, după protejarea patrimoniului cultural material.

Astfel, o bună parte dintre specialiștii intervievați consideră că:

- Artizanatul și celelalte forme de exprimare a tradițiilor trebuie susținute în vederea reinsertiei lor în cotidian și ca element al modului de viață comunitar.
- Turismul cultural trebuie să valorizeze în mai mare măsură această resursă.
- Artizanatul reprezintă o industrie culturală ce poate fi dezvoltată cu succes în multe zone, ca mijloc de dezvoltare economică și culturală a regiunilor și localităților.
- Cultivarea specificului zonal și revitalizarea unor meserii tradiționale este o pârgie pentru promovarea diversității, pentru dezvoltarea ofertei și pentru extinderea consumului acestor produse de la comunitate la un public mai larg, ce poate fi atras prin turism și prin forme complexe de comercializare.

Având în vedere opiniile exprimate de consumatorii de cultură și de specialiști, patrimoniul cultural imaterial se constituie într-un obiectiv important al politicilor culturale la nivel național și regional. Pentru fundamentarea acestora este necesară identificarea atuurilor și a problemelor specifice acestui sector.

2.1.3.1. Puncte forte

- existența unor bogate și diverse tradiții și forme de exprimare artistică, a unor practici sociale, ritualuri și tipuri de evenimente, precum și a numeroase practici și cunoștințe tradiționale, care se manifestă în viața cotidiană a grupurilor și indivizilor, pe care aceștia le utilizează și le recrează în permanență.

În acest sens, cercetarea efectuată de Fundația pentru Meșteșuguri relevă că majoritatea meșteșugarilor intervievați continuă să folosească uneltele, tehnicile și materiile prime tradiționale, indiferent dacă designul produselor este tradițional sau nu:

Tabel nr. 9

Folosirea uneltelor/tehnichilor/materiilor prime tradiționale

Folosirea uneltelor/tehnichilor/materiilor prime tradiționale¹	Da	Nu
unelte meșteșugărești tradiționale	78%	22%
tehnici meșteșugărești	86%	14%
materie primă tradițională	84%	16%

¹ Procentele cumulate nu reprezintă 100% pentru că subiecții au avut posibilitatea să bifeze mai multe variante pentru aceeași întrebare.

Sursa: Raport de cercetare asupra situației educației/instruirii adulților în domeniul meșteșugurilor, realizată în cadrul Proiectului ACE-AdultCraftEducation, de Fundația pentru Meșteșuguri, 2004.

- programe și inițiative pentru stimularea și revitalizarea meșteșugurilor tradiționale și a unor ocupații specifice, susținute, printre altele, și de accesul la fonduri comunitare și programe europene;
- proiecte care urmăresc conservarea, stimularea și punerea în valoare a patrimoniului imaterial al minorităților naționale;
- utilizarea, din ce în ce mai accentuată, a meșteșugurilor și cunoștințelor tradiționale în domeniul restaurării monumentelor și a altor bunuri din patrimoniul cultural tangibil;
- programe și proiecte de cercetare etnologică în majoritatea regiunilor, datorită accederii centrelor județene pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale la sursele de finanțare a cercetării științifice.

2.1.3.2. Probleme-cheie

- lipsa unor reglementări specifice care să protejeze drepturile de proprietate intelectuală asupra diverselor forme de exprimare a patrimoniului imaterial, cu efecte negative asupra prezervării expresiilor autentice, pe de o parte, și asupra comunităților care ar trebui să fie principalii beneficiari ai valorificării acestora, pe de altă parte;
- lipsa unui "inventar" național, în sensul prevăzut de Convenția UNESCO privind salvagardarea patrimoniului cultural imaterial, care să identifice și să definească diferitele elemente componente ale acestui patrimoniu existente pe teritoriul României;
- reconsiderarea și inserția obiectelor și formelor de exprimare tradiționale în viața cotidiană (arhitectură, design, mobilier, creație vestimentară, unelte etc.);
- valorizarea inegală a unor componente ale patrimoniului imaterial, datorită faptului că el este înțeles și apreciat în principal pentru valoarea lui istorică, fără a se ține seama că acesta este viu și recreat în permanență de noile generații;
- interes redus al publicului pentru diversele forme ale patrimoniului cultural imaterial, ceea ce afectează dezvoltarea pieței specifice și, implicit, viabilitatea economică a acestui sector;
- insuficienta punere în valoare a patrimoniului cultural imaterial în contextul formelor noi de turism - agroturism, turism religios, turism ecologic, turism cultural etc.;
- cadru normativ neclar și insuficient cunoscut în ceea ce privește certificarea calificării și desfășurarea unor activități din domeniul meșteșugurilor tradiționale fie în calitate de angajați proprii (persoane fizice autorizate), fie în calitate de salariați, fie sub forma unor microîntreprinderi;

- inexistența unor organizații profesionale care să reprezinte meșteșugarii și interesele generale ale acestora la nivel național, deși există numeroase organizații neguvernamentale, care reprezintă interesele unor grupuri de meșteșugari (UCECOM reprezintă interesele cooperăției meșteșugărești);
- cadru fiscal nestimulativ pentru investiții private și pentru dezvoltarea microîntreprinderilor și IMM-urilor care să valorifice acest potențial.

Dacă agenții economici în general nu manifestă un interes constant de a investi în creația culturală/meșteșuguri tradiționale, la nivelul unor structuri naționale/zonale se constată preocupări în acest sens, materializate în parteneriate (e.g., CCIRB și Romexpo cu Muzeul Țăranului Român) pentru promovarea produselor de artă populară prin organizarea de demonstrații live în contextul unor târguri internaționale și naționale (de exemplu, CER-Glass, 2004).

Ținând seama de problemele identificate și de importanța care se acordă patrimoniului cultural imaterial ca factor de preservare a identităților individuale și comunitare, ca element de stimulare a creativității umane și a diversității culturale, ca mijloc de relaționare și de comprehensiune între ființele umane, acest patrimoniu trebuie considerat unul dintre termenii de referință ai strategiilor de dezvoltare a culturii.

2.1.3.3. Obiective strategice

Pentru perioada 2007-2013, obiectivele strategice cu privire la patrimoniul cultural imaterial sunt:

1. asigurarea viabilității patrimoniului cultural imaterial;
2. respectarea și protejarea tuturor formelor și modalităților de exprimare, inclusiv prin prevenirea dispariției sau distrugerii unora dintre acestea;
3. revalorizarea și reinserția patrimoniului imaterial în viața comunităților umane și a indivizilor, în special a tinerelor generații;
4. protejarea originii, a originalității, a autenticului, precum și a drepturilor comunităților în care aceste forme de expresie culturală au luat naștere și a artizanilor care le (re)creează, le perpetuează și le transmit;

În contextul procesului de globalizare, componentele patrimoniului imaterial din România pot contribui la promovarea diversității, la satisfacerea “foamei de noi conținuturi”, la dezvoltarea dialogului între culturi și a relațiilor între comunități și între indivizi.

2.1.3.4. Direcții de acțiune

Toate aceste obiective presupun un sistem articulat și coerent de acțiuni, măsuri și programe realizate prin parteneriate cu structurile din sistemul educației formale și al educației permanente, din sectorul IMM-urilor, din domeniul ocupării, al turismului și comerțului și prin demersuri la nivelul diplomației culturale. Printre direcțiile de acțiune ce trebuie întreprinse în perioada de referință, se pot

menționa următoarele:

- Identificarea, documentarea, cercetarea și inventarierea diverselor elemente ale patrimoniului imaterial, cu participarea specialiștilor comunităților, a grupurilor și a organizațiilor neguvernamentale din domeniu. Aceste inventare vor fi actualizate în permanență, pentru a putea fundamenta politicile de prezervare, protecție și promovare.
- Prezervarea, promovarea și punerea în valoare a patrimoniului imaterial, prin lansarea de programe prioritare la nivel național și regional și prin susținerea din resurse publice a proiectelor și inițiativelor în acest domeniu.
- Transmiterea în forme autentice a conținuturilor specifice, îndeosebi prin realizarea de programe în cadrul sistemului de educație formală și informală, ceea ce va asigura revitalizarea continuă a diverselor domenii ale patrimoniului imaterial.
- Elaborarea unor programe speciale de formare a artizanilor și a creatorilor populari pentru însușirea tehnicilor, materialelor și formelor de expresie tradiționale, pentru îmbinarea acestora cu designul modern, pentru prezervarea autenticității și pentru stimularea creativității și inovării.
- Corelarea cadrului de organizare a educației adulților/permanente cu cel al formării în domeniile specifice culturii tradiționale, în ceea ce privește acreditarea/autorizarea furnizorilor de educație și nivelul de recunoaștere a certificatelor de calificare/absolvire a diverselor forme de educație a adulților/formare profesională.
- Elaborarea unui cadru legal și a unor mecanisme de protecție a drepturilor de proprietate intelectuală a comunităților asupra formelor de expresie tradiționale create înăuntrul lor și care le exprimă identitatea spirituală. Acest nou cadru va proteja, în egală măsură, pe artizani și pe creatorii populari.
- Protejarea originalității creațiilor, a produselor artisanale și a celorlalte componente ale patrimoniului imaterial (e.g., medicină tradițională), în raport cu practicile de piraterie și contrafacere. În mod implicit, prin protejarea acestor produse și creații, vor fi protejați și consumatorii lor, ceea ce va determina dezvoltarea pieței de referință.
- Dezvoltarea ofertei și stimularea colectivităților și a creatorilor prin măsuri economice care să-i motiveze și să le susțină interesul pentru salvagardarea patrimoniului imaterial (e.g., fiscalitate stimulative pentru producție și comercializare, programe specifice de "ajutor de stat", asistență și consultanță pentru accesul la programe și fonduri europene).
- Stimularea interesului publicului pentru consumul de astfel de bunuri prin proiecte și acțiuni educative formale și informale, prin organizarea de activități interactive și prin participarea la activitățile organizate de așezămintele culturale și ONG-urile de profil.

- Intensificarea cooperării și a dialogului între creatori, comunități, organisme și organizații cu atribuții în domeniu, piață și industrie culturale, pentru a susține viabilitatea patrimoniului imaterial din România.
- Proiectarea unei rețele multifuncționale la nivel național și local (muzee etnografice, școli populare de artă, ansambluri folclorice, alte așezăminte culturale, ONG-uri etc.) care să potențeze capacitățile creative și inițiativele de valorizare și reinsertie a patrimoniului imaterial în coordonatele vieții comunitare.

2.2. Lectură publică și biblioteci

În România există o tradiție de consum de carte și publicații. Interesul pentru lectură și pentru utilizarea serviciilor de bibliotecă se menține în continuare în rândul unor segmente de populație. La nivelul întregii populații însă, consumul de asemenea bunuri culturale înregistrează un regres.

Astfel, potrivit cercetării consumului de cultură (IMAS 2004), cca 55% dintre cititorii de carte citesc în prezent mai puțin decât în urmă cu 3 ani și numai 9% dintre cititori citesc mai mult.

Cei care doresc să citească, dar nu pot achiziționa cărți, pot apela însă la serviciile oferite de biblioteci, fie pentru a împrumuta cărți acasă, fie pentru a le consulta în sala de lectură.

Tabel nr. 10

Structura rețelei de biblioteci publice în perioada 2000-2003

Biblioteci, din care:	Număr de unități în anii:			
	2000	2001	2002	2003
județene	41	41	41	41
municipale și orașenești	211	212	218	219
comunale	2618	2649	2645	2647
Total	2870	2902	2904	2907

Sursa: Ministerul Culturii și Cultelor.

Tabel nr. 11

Dinamica activităților de bibliotecă în perioada 2000-2003

Anul	Volume existente	Volume eliberate	Utilizatori înscrși	Evoluția numărului de volume existente față de 2000	Evoluția numărului de volume eliberate față de 2000	Evoluția numărului de utilizatori înscrși față de 2000
	(mii)	(mii)	(mii)	(%)	(%)	(%)
2000	48767	36407	2208	100,00	100,00	100,00
2001	49268	37436	2146	101,03	102,83	97,19

Anul	Volume existente	Volume eliberate	Utilizatori înscriși	Evoluția numărului de volume existente față de 2000	Evoluția numărului de volume eliberate față de 2000	Evoluția numărului de utilizatori înscriși față de 2000
	(mii)	(mii)	(mii)	(%)	(%)	(%)
2002	49644	35673	2076	101,80	97,98	94,02
2003	49938	36012	2115	102,40	98,92	95,79

Sursa: Ministerul Culturii și Cultelor.

Figura nr. 5

Evoluția numărului de volume în biblioteci publice, în perioada 2000-2003

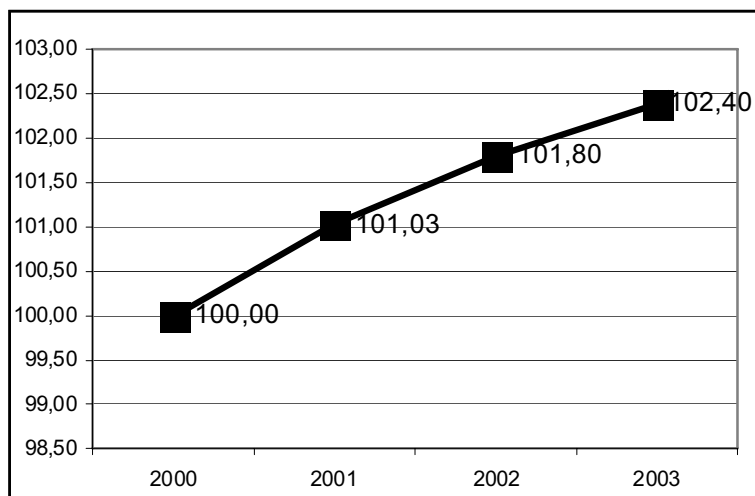

Figura nr. 6

**Evoluția numărului de volume eliberate în bibliotecile publice,
în perioada 2000-2003**

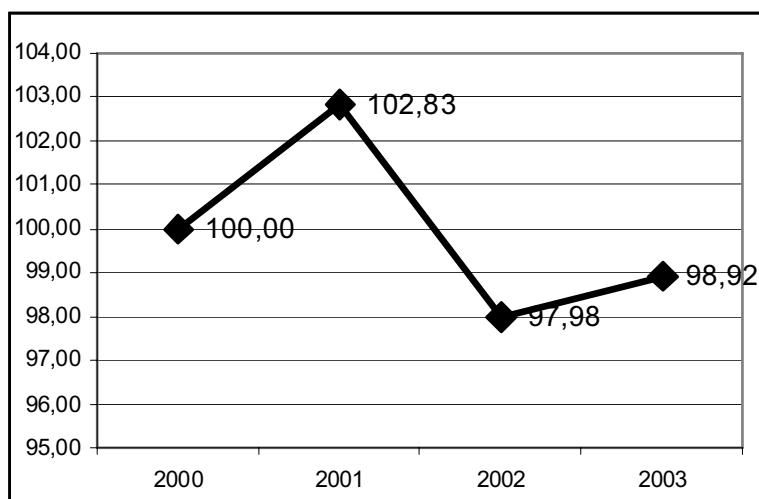
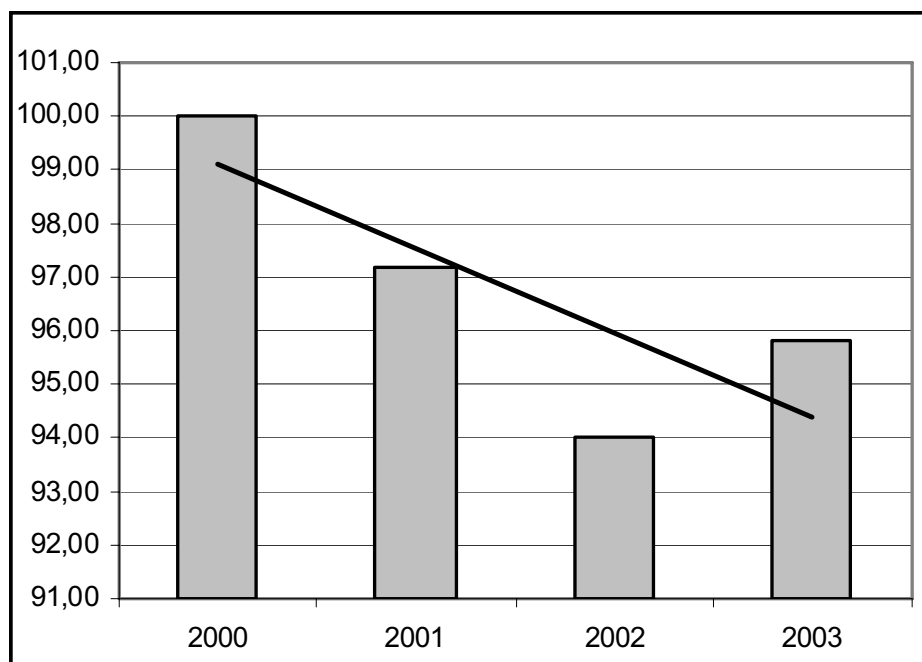

Figura nr. 7

Evoluția numărului de utilizatori înscriși în perioada 2000-2003

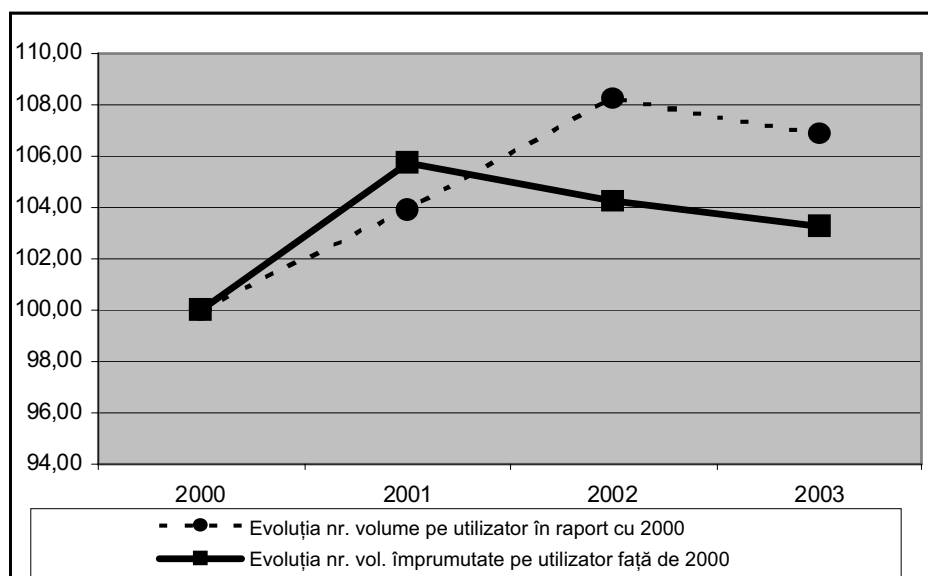
Tabel nr. 12

Numărul de volume existente și împrumutate ce revine unui utilizator și evoluția acestuia, în perioada 2000-2003

Anul	Număr de volume ce revine unui utilizator	Număr de volume împrumutate ce revine unui utilizator	Evoluția numărului de volume pe utilizator, în raport cu 2000	Evoluția numărului de volume împrumutate pe utilizator, față de 2000
2000	22,09	16,49	100,00	100,00
2001	22,96	17,44	103,95	105,80
2002	23,91	17,18	108,27	104,21
2003	23,61	17,03	106,90	103,26

Figura nr. 8

Evoluția numărului de volume împrumutate și existente ce revine unui utilizator, în perioada 2000-2003 în raport cu anul 2000

După cum se poate constata din graficele de mai sus, numărul de utilizatori ai serviciilor de bibliotecă a scăzut cu aprox. 4% față de anul 2000, în condițiile în care achiziționarea de carte și alte unități de bibliotecă a crescut, în aceeași perioadă, cu 2,5%. Aceasta pare să arate o lipsă de atractivitate a bibliotecilor, fie sub raportul serviciilor oferite, fie în ceea ce privește oferta de carte și informație, care nu răspunde suficient trebuințelor utilizatorilor.

În aceste condiții, politicile publice pentru dezvoltarea serviciilor de bibliotecă capătă o importanță deosebită.

2.2.1. Puncte forte

- existența unui sistem bine structurat de ajutor de stat pentru editarea de carte, cu efecte benefice în asigurarea accesului populației la informație și cultură;
- diversificarea ofertei de carte prin creșterea numărului de titluri și prin intensificarea importurilor;
- existența unui sistem național de biblioteci publice și specializate - premisă a furnizării de servicii informaționale și de lectură în comunitățile umane;

- diversificarea unor servicii de lectură prin:
 - utilizarea noilor tehnologii în activitățile de evidență, prelucrare, precum și în accesarea informațiilor;
 - crearea de servicii speciale pentru persoane cu dizabilități;
 - re poziționarea funcțiilor bibliotecii, inclusiv ca centre de informare comunitară;
- construirea, în unele zone, a unor sedii moderne și funcționale care răspund cererii de informație și cultură.

2.2.2. Probleme-cheie

- infrastructură necorespunzătoare pentru serviciile de bibliotecă din majoritatea regiunilor și localităților;
- dependența accentuată a unor biblioteci publice municipale, orășenești și comunale de sistemul de ajutor de stat pentru achiziția de carte și publicații;
- stagnarea unor programe naționale vitale pentru dezvoltarea serviciilor de bibliotecă și creșterea accesului la informație și cultură (Programul național de automatizare, Catalogul național partajat, finalizarea lucrărilor la Biblioteca Națională - for metodologic pentru întreg sistemul de biblioteci);
- lipsa de performanță a programelor de pregătire și formare continuă a personalului de specialitate;
- scăderea numărului de utilizatori la nivelul sistemului național de biblioteci publice;
- migrația sistematică a absolvenților învățământului biblioteconomic către alte domenii de activitate, în contextul unei atractivități reduse a instituției bibliotecare;
- efectuarea sporadică și utilizarea insuficientă a studiilor de piață în proiectarea ofertei bibliotecare.

2.2.3. Obiective strategice

Obiectivele strategice pentru perioada 2007-2013 privesc extinderea sistematică a accesului la informație și cultură al tuturor categoriilor de populație, din toate zonele și mediile sociale.

De asemenea, în noul context de dezvoltare socială și economică a regiunilor și comunităților umane, funcțiile și competențele bibliotecii trebuie regândite, astfel încât aceasta să devină "mediatecă".

2.2.4. Direcții de acțiune

Pentru atingerea acestor obiective, se deschid o serie de direcții de acțiune, ce privesc îndeosebi biblioteca publică:

1. Actualizarea și completarea colecțiilor de bibliotecă prin susținerea din resurse publice a achiziției de unități bibliotecare.

Actualul sistem centralizat de achiziții de carte și publicații va trebui reconsiderat pe următoarele coordonate:

- descentralizarea mecanismului și transferul de resurse și competențe către nivelul regional și/sau local, pentru a răspunde în mod eficace la nevoile comunităților;
- extinderea tipurilor de bunuri achiziționate prin acest mecanism de la carte și publicații culturale la publicații științifice, tehnice ș.a., precum și la fonograme, videograme, opere multimedia etc.;
- îmbunătățirea accesului la materialele de bibliotecă a tuturor utilizatorilor potențiali.

Aceasta presupune ca serviciile de bibliotecă să fie ușor de utilizat, să fie confortabile și atractive.

Pentru persoanele cu nevoi speciale, este necesar să se asigure servicii speciale, precum rampe de acces și ascensoare pentru utilizatorii cu dizabilități locomotorii, echipamente adecvate pentru alte tipuri de disfuncții.

Pentru nevăzători și ambliopi, bibliotecile trebuie să organizeze servicii speciale, precum "biblioteci sonore", care să funcționeze în sistem de împrumut și de lectură la sală, având ca fond de publicații cărți sonore din diverse domenii de informații. Pe lângă fondul de carte sonoră, aceste servicii vor conține și fonograme muzicale și vor fi dotate cu echipamente speciale pentru acest tip de "lectură", precum și cu calculatoare cu tastatură Braille.

Pentru categoriile defavorizate, sunt necesare programe speciale care să le faciliteze comunicarea în spațiul bibliotecar, să le formeze și să le dezvolte interesul pentru acest tip de consum cultural.

Pentru populația dispersată în teritoriu, din localități mici și izolate sau de la periferia centrelor urbane, accesul la materialele de bibliotecă trebuie realizat prin acțiuni și instrumente de tipul:

- înființare de filiale ale bibliotecilor publice;
- organizarea unor rețele de bibliobuze;
- inițierea de parteneriate cu școlile, instituțiile publice și organizațiile culturale din zonă pentru configurarea unei oferte complexe, care să includă cartea și alte bunuri culturale;
- flexibilizarea relațiilor între bibliotecă și utilizatori, în special prin adaptarea programelor de lucru la nevoile exprese ale cititorilor și la timpul disponibil al acestora.

O altă direcție privește informatizarea activităților și a serviciilor de bibliotecă, care permit uniformitatea și compatibilitatea descrierilor bibliografice

realizate în toate bibliotecile, facilitând astfel accesul utilizatorilor și diminuând intervalul de timp destinat regăsirii documentelor.

Redefinirea funcțiilor bibliotecii în relația cu utilizatorii și comunitățile presupune, ca o condiție *sine qua non*, asumarea unei abordări proactive și, implicit, reacții rapide la schimbările intervenite în mediul comunitar.

2. Creșterea calității serviciilor de bibliotecă.

Aceasta presupune îmbunătățirea capacității bibliotecarilor de a răspunde prompt, corect, cu exactitate și cu solitudine la cererile de informare ale publicului.

În acest scop, un obiectiv al programelor de formare continuă trebuie să urmărească dezvoltarea capacităților de comunicare ale personalului, abilitățile de relaționare și creșterea responsabilității pentru informațiile difuzate.

Învestirea bibliotecarilor cu responsabilități complexe presupune însă motivarea și recompensarea lor printr-un sistem de salarizare corespunzător statutului lor social și cultural.

3. Diversificarea serviciilor de bibliotecă.

O primă direcție în acest sens se referă la diversificarea ofertei de carte și de alte materiale de bibliotecă: achiziții sistematice și diverse, îmbogățirea ritmică a colecțiilor, diversificarea formelor de prezentare a colecțiilor și în special a noilor achiziții etc.

În al doilea rând, modernizarea bibliotecii și utilizarea noilor tehnologii permit diversificarea serviciilor oferite utilizatorilor, răspunzând astfel celor mai diverse nevoi și așteptări ale publicului: trecerea pe microfișe și în format digital a unităților de bibliotecă, realizarea de lucrări de referință la comandă, traduceri, bibliografii etc.

În același timp, dezvoltarea colecțiilor este într-o strânsă relație cu apariția de noi categorii de documente - publicațiile electronice. Achiziționarea, organizarea și asigurarea accesului la acestea necesită dezvoltarea de noi competențe din partea bibliotecarilor, precum și formarea deprinderilor de a le utiliza la cititorii bibliotecilor.

De asemenea, diversificarea serviciilor se poate realiza prin constituirea de biblioteci digitale accesibile off și on-line.

Prin conversia catalogului în format electronic și prin realizarea de biblioteci digitale on-line, utilizatorii nu vor mai fi nevoiți să se deplaseze la bibliotecă pentru a cerceta cataloage, pentru a solicita cărți, pentru a reînnoi împrumuturi, pentru a consulta indexuri etc.

Toate acestea vor contribui la economisirea timpului utilizatorilor, a timpului de lucru afectat diverselor operațiuni de bibliotecă și, implicit, la creșterea gradului de satisfacție al publicului.

4. Biblioteca - mediatecă.

Revoluția tehnologică are consecințe complexe, antrenând o altă revoluție ce tinde să înlocuiască civilizația cuvântului scris, spus și citit cu una a imaginii care se combină cu sunetul și cu textul în forme extrem de diverse.

Confruntată cu aceste schimbări, biblioteca publică trebuie să se redefinească și să le reflecte în organizarea, tipul și conținutul colecțiilor și serviciilor puse la dispoziția utilizatorilor.

Astfel, viitorul colecțiilor de bibliotecă și diversificarea funcționalităților acesteia presupun, pe de o parte, menținerea rolului colecțiilor de cărți și reviste în format tradițional și, pe de altă parte, îmbogățirea lor cu noi tipuri de materiale, inclusiv în format video, electronic și multimedia.

În acest mod, biblioteca devine un spațiu în care publicul poate accesa bunuri culturale reproduse și/sau stocate pe o varietate de medii. În această nouă ipostază, biblioteca se transformă dintr-un depozitar de conținuturi într-o "bază de date" culturale, într-o mediatecă.

Astfel, la rolul tradițional al bibliotecii, ca loc destinat consultării cărților, revistelor și a altor materiale specifice, se adaugă cel de "organism" care reunește tehnologiile informatice în programe de informare, educare și recreere pentru întreaga comunitate.

5. Crearea și utilizarea tehnologiilor informatice și de comunicații.

Impactul tehnologiilor informaționale asupra activităților de bibliotecă îi obligă pe bibliotecari să-și extindă continuu aria de competență. Apariția informațiilor pe suport electronic lansează noi provocări atât pentru cei care le utilizează, cât și pentru cei care le organizează.

Realizarea activităților specifice mediatecii necesită crearea infrastructurii care să susțină utilizarea rețelelor de comunicații electronice, achiziția de echipamente, formarea personalului pentru utilizarea noilor tehnologii, precum și programe de educare a publicului în vederea însușirii acestor abilități.

Prin utilizarea noilor tehnologii, se va schimba radical modul de stocare, prezentare, transmisie și utilizare a informațiilor, creându-se astfel condițiile de satisfacere și a trebuințelor de nișă. Astfel, utilizatorii vor avea posibilitatea să consulte biblioteci digitale on-line, să redacteze texte și imagini, să interacționeze cu membri ai comunității internaționale.

Mediateca va avea responsabilitatea primordială de a identifica, procura, organiza și face accesibile toate sursele de informare analogice și digitale într-o varietate de formate.

6. Misiunea complexă a bibliotecii în comunitățile umane.

Pentru a facilita accesul populației la serviciile de bibliotecă și a răspunde nevoilor diverselor segmente de piață, bibliotecile publice trebuie să-și îndeplinească rolurile și funcțiile specifice, răspunzând misiunii lor sociale, ca:

- centru de sprijinire a învățământului de cultură generală, asigurând informațiile necesare persoanelor care studiază, indiferent de vârstă;
- centru de informare comunitară, care să cumuleze și să disemineze informații curente privind problemele și serviciile de interes comunitar;
- centru de educație independentă, venind în sprijinul persoanelor care parcurg forme de învățământ parașcolar;

- cale de acces pentru preșcolari, încurajând copiii să vină la bibliotecă, să-și dezvolte interesul pentru consumul de bunuri culturale;
- centru de acces la bunuri culturale (împrumut de carte, publicații, videograme, fonograme și, în perspectivă, de opere de artă plastică - gravură, litografie etc. - indiferent de suportul pe care sunt reproduse);
- centru de cercetare, oferind oamenilor de știință acces la informație și la materiale de bibliotecă, inclusiv prin sistemul de schimb interbibliotecar;
- factor de preservare a memoriei colective prin conservarea, restaurarea, protejarea și punerea în valoare a cărții de patrimoniu din colecțiile proprii - parte a moștenirii culturale naționale.

2.3. Artele vizuale

În domeniul artelor vizuale sunt incluse operele de artă grafică și plastică, precum: opere de sculptură, pictură, gravură, litografie, artă monumentală, scenografie, tapiserie, ceramică, plastica sticlei și a metalului, desene, design, alte opere de artă aplicată, opere fotografice, precum și orice opere exprimate printr-un procedeu analog fotografiei.

În accepțiunea generală, artist este orice individ care creează sau participă, prin activitatea sa, la crearea sau recrearea unei opere, care consideră creația artistică drept un element esențial al vieții sale, care contribuie la dezvoltarea artei și culturii și care este recunoscut ca artist, fie că este legat sau nu prin activitatea sa de o organizație profesională din domeniu.

Domeniul artelor vizuale este un spațiu de manifestare a talentului și creativității, de inovare a limbajelor artistice și, implicit, de îmbogățire a mediului uman. Artele vizuale au un rol deosebit în educația diverselor segmente de public, iar operele lor exercită o influență considerabilă asupra dimensiunii estetice a mediului construit.

Cu toate acestea, în ultimii ani, în țara noastră frecventarea artei înregistrează o scădere puternică. Astfel, potrivit sondajului IMAS, în anul 2004, peste 56% dintre subiecți afirmă că merg mai rar la expoziții de artă decât în urmă cu trei ani și numai o treime dintre ei își păstrează un interes constant pentru acest tip de consum cultural. Subiecții consideră, de asemenea, că pentru organizarea unor expoziții de artă plastică trebuie acordat un sprijin mai susținut din resurse bugetare (39,9%). În același context, au fost exprimate și opinii potrivit cărora resursele alocate în prezent sunt suficiente (34,3 %), iar 9% dintre cei intervievați apreciază că resursele publice pentru organizarea de expoziții ar trebui reduse.

Specialiștii din domeniu subliniază însă faptul că preferințele publicului românesc sunt polarizate de formele "clasice" de exprimare artistică și de expunere a operelor plastice, fiind frecventate îndeosebi expoziții de pictură și sculptură și expoziții de fotografie.

În același timp, realizarea de monumente de for public accesibile întregii comunități reprezintă o modalitate cu deosebite implicații în formarea gustului și în creșterea valorii estetice a mediului construit.

**Repartizarea pe regiuni de dezvoltare a monumentelor
de for public realizate în anul 2003**

Regiunea	Monumente de for public amplasate
1. Nord-Est	3
2. Sud-Est	4
3. Sud Muntenia	0
4. Sud-Vest Oltenia	1
5. Vest	2
6. Nord-Vest	3
7. Centru	2
8. București-Ilfov	9
TOTAL	24

Sursa: Ministerul Culturii și Cultelor.

Dezvoltarea artelor vizuale depinde de colaborarea factorilor-cheie care acționează în acest domeniu - creatorii și structurile lor asociative, organizațiile care asigură accesul la valorile artistice și consumatorii de artă.

2.3.1. Puncte forte

Printre punctele forte în domeniul artelor vizuale, se pot menționa:

- existența unui număr mare de creatori activi și a unor nuclee puternice de creatori din toate generațiile, în toate regiunile;
- parteneriate public-privat, îndeosebi cu uniunile de creație și filialele lor, în scopul extinderii accesului la creația contemporană, prin organizarea de expoziții și alte manifestări de gen;
- colaborarea instituțiilor publice de cultură (teatre, biblioteci, case de cultură ș.a.) și a instituțiilor de învățământ în vederea educației artistice a tinerilor;
- circulația în alte țări a creatorilor și a operelor lor, ceea ce contribuie la dezvoltarea dialogului intercultural;
- crearea Muzeului Național de Artă Contemporană, cu largă adresabilitate și care îmbogățește gama ofertelor în domeniu;
- susținerea creației contemporane printr-o serie de mecanisme specifice, precum:
 - sistemul de achiziții publice;
 - susținerea logistică și financiară pentru amplasarea în spații comunitare a unor monumente de for public;
 - organizarea de concursuri de creație pentru artiștii tineri;
 - acordarea de burse și rezidențe de creație;

- organizarea de tabere de creație pentru artiști români și străini;
- organizarea de expoziții de artă plastică românească în țară și în alte țări;
- sisteme de sancțiuni premiale la nivel național, regional și local.

2.3.2. *Probleme-cheie*

Deși programele și proiectele derulate în ultimii ani au urmărit stimularea creației contemporane și creșterea vizibilității operelor de artă vizuală în rândul consumatorilor de cultură, problemele cu care se confruntă comunitatea artiștilor din domeniu sunt numeroase. Printre ele, se evidențiază următoarele:

- piață de artă insuficient dezvoltată pentru a reuși să absoarbă oferta în domeniu;
- accentuarea fenomenului migrației artiștilor tineri, datorită șanselor reduse de realizare profesională și condițiilor materiale dificile;
- eficacitatea redusă a programelor de educație pentru artă, oglindită în nivelul redus al consumului în domeniu;
- utilizarea insuficientă a instrumentelor moderne de promovare a operelor și creatorilor lor;
- lipsa de eficiență a organismelor de gestiune colectivă;
- practici fiscale nestimulative, atât pentru creatori, cât și pentru comerțul cu opere contemporane;
- lipsa unor mecanisme financiar-fiscale de stimulare a interesului de a investi în achiziționarea de opere de artă plastică, pentru diverse edificii și spații cu destinație publică;
- reducerea substanțială a numărului de ateliere și spații de creație proprietate publică, agravată de lipsa unei oferte alternative;
- numărul redus de spații neconvenționale/alternative de expunere a operelor de artă vizuală;
- participarea insuficientă a structurilor asociative ale artiștilor în promovarea drepturilor specifice de natură socială, ocupațională, financiar-fiscală ș.a.

Rezolvarea acestor probleme trebuie să facă obiectul politicilor și strategiilor de susținere a domeniului, în perioada următoare.

2.3.3. *Obiective strategice*

Pornind de la ideea că în lumea modernă obiectul artistic este un important mijloc de educație și de comunicare, strategia în domeniul artelor vizuale pentru perioada 2007-2013 se va axa pe următoarele obiective:

1. Stimularea potențialului creativ din toate zonele țării.

2. Susținerea creatorilor din domeniul artelor vizuale prin măsuri de natură juridică, economică și socială.
3. Creșterea vizibilității și a importanței creației artistice în viața comunităților umane.
4. Creșterea accesului publicului și a consumului de artă la nivelul diverselor categorii socio-profesionale și dezvoltarea pieței specifice.

2.3.4. Direcții de acțiune

Atingerea acestor obiective presupune identificarea unor direcții de acțiune și susținerea acestora prin programe și proiecte intersectoriale.

1. O nouă abordare a învățământului artistic.

În acest sens, este necesară realizarea de parteneriate între artiști și asociațiile lor cu așezămintele culturale și cu instituțiile de învățământ specializat, astfel încât curricula școlară să includă mai multe discipline artistice și să contribuie la educația estetică, la cultivarea talentelor și a creativității, la descoperirea și afirmarea vocației artistice.

De asemenea, se impune regândirea principiilor și normelor aplicabile la nivelul învățământului, astfel încât să se realizeze un cadru normativ adecvat învățământului artistic, care să răspundă cerințelor specifice acestui subsistem educațional.

2. Protecția creatorilor din domeniul artelor vizuale.

Artiștii liber-profesioniști ar trebui să dețină, în mod natural, o pondere însemnată în ansamblul creatorilor din domeniul artelor vizuale. În țara noastră, numărul lor este relativ redus, din cauza unor disfuncții generate de neadecvarea normelor juridice existente la specificitatea acestui sector. În acest sens, trebuie elaborate reglementări specifice cu privire la:

- organizarea de sindicate ale liber-profesioniștilor;
- securitatea socială a liber-profesioniștilor (riscuri sociale asigurate, mecanisme specifice de asigurări de sănătate, acces la serviciile sociale, accesul la prestațiile sociale care să diminueze consecințele economice și sociale ale intermitenței ocupării etc.);
- securitatea muncii și a ocupării, prin creșterea numărului de locuri de muncă pentru artiști, susținerea debutului în carieră etc.;
- protecția drepturilor economice, prin negocierea condițiilor minimale de remunerare a muncii, realizarea unui sistem adecvat de impunere a veniturilor, care să țină seama de variațiile bruște ale acestora și de caracterul intermitent al activității creatoare etc.

3. Protecția drepturilor de autor.

În acest sens, este necesară o mai bună organizare a activității organismelor de gestiune colectivă din domeniu, pentru colectarea și repartiția, în principal, a remunerației compensatorii pentru copia privată și a dreptului de suită.

De asemenea, o atenție aparte trebuie acordată protecției operelor “born/reborn” în format digital, prin realizarea și implementarea de măsuri tehnice de identificare, urmărire și protejare.

4. Susținerea creatorilor.

În această direcție, trebuie stimulată colaborarea dintre artiști și agenți economici și comunitari, pentru:

- extinderea achizițiilor de opere pentru spații comunitare și instituționale;
- promovarea mecanismelor economice prin care să poată fi incluse în devizele construcțiilor civile sume destinate achiziționării/comenzii de opere de artă vizuală;
- construirea sau reamenajarea unor clădiri, care să fie utilizate ca ateliere/spații de creație și ca galerii de artă.

5. Stimularea creativității și a dialogului intercultural, prin:

- organizarea de evenimente internaționale, naționale și zonale (festivaluri, expoziții anuale, bienale etc., concursuri, tabere de creație, simpozioane ș.a.);
- accesul transparent la burse, stagii de formare, rezidențe pentru artiști;
- facilitarea circulației operelor printr-un sistem coerent de garantare guvernamentală a asigurărilor de transport;
- susținerea mobilității și facilitarea contactelor directe dintre artiștii români și cei din alte țări.

6. Consultarea și implicarea directă a artiștilor la elaborarea politicilor și la formularea obiectivelor strategice pentru domeniul artelor vizuale.

7. Creșterea interesului publicului pentru artele vizuale prin:

- creșterea numărului de galerii și de alte spații de expunere pentru artele vizuale, cu precădere în zonele în care acestea sunt insuficiente;
- diversificarea formelor și a spațiilor de expunere, precum și a modalităților de comunicare publică;
- creșterea audienței, prin programe intersectoriale de “educație pentru artă”, în cadrul învățământului formal și informal, care să contribuie la formarea gusturilor, educarea sensibilității, stimularea consumului de artă la nivelul diverselor categorii de populație.

2.4. Artele spectacolului

În dezbaterea asupra problemelor-cheie și a obiectivelor strategice din domeniul artelor spectacolului, trebuie să se țină seama de reputația incontestabilă a teatrului românesc pe plan internațional, de existența unor tradiții bine cunoscute legate de rolul teatrului în viața socială și de interesul larg al publicului din România pentru acest tip de consum cultural.

Tabel nr. 14

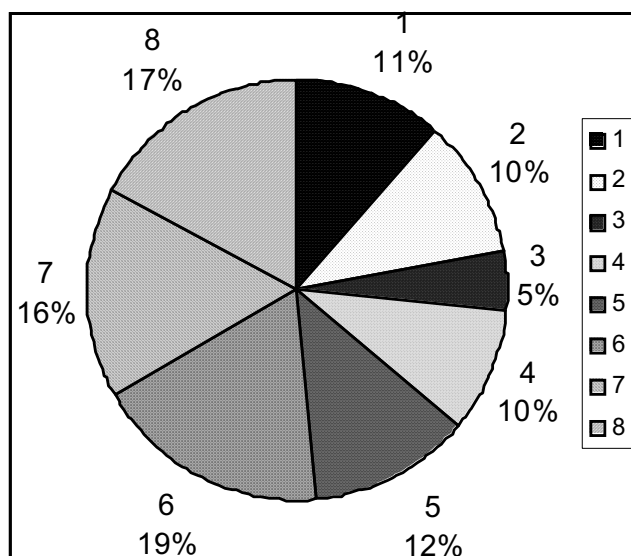
Instituții de spectacole pe categorii de ofertă, în perioada 2000-2003

Anul	Instituții de spectacole, din care:					Total
	Teatre dramatice	Teatre de păpuși	Opere	Teatre muzicale, operete	Filarmonici și orchestre simfonice	
2000	54	26	8	10	18	116
2001	57	26	7	9	18	117
2002	59	26	7	9	18	119
2003	59	26	7	9	18	119

Sursa: Ministerul Culturii și Cultelor.

Figura nr. 9

Repartizarea pe regiuni a instituțiilor publice de spectacole, în anul 2003

Datele statistice indică o scădere a numărului de spectacole muzicale și de concerte simfonice și camerale.

Tabel nr. 15

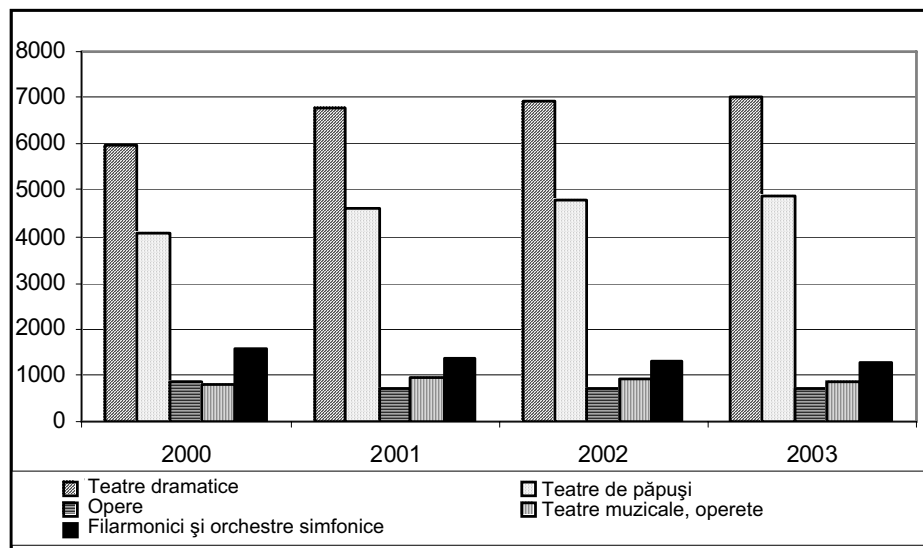
**Oferta de spectacole și concerte, pe categorii de instituții,
în perioada 2000-2003**

Anul	Număr de spectacole/concerte, pe categorii de instituții:					Total	Dinamica numărului total de spectacole, în raport cu anul 2000 (%)
	Teatre dramatice	Teatre de păpuși	Opere	Teatre muzicale, operete	Filarmonici și orchestre simfonice		
2000	5957	4087	876	826	1592	13338	100,00
2001	6783	4588	733	942	1355	14401	107,97
2002	6915	4811	723	893	1309	14651	109,84
2003	7012	4897	711	876	1287	14783	110,83

Sursa: Ministerul Culturii și Cultelor.

Figura nr. 10

**Evoluția numărului de spectacole, pe categorii de ofertă,
în perioada 2000-2003**

Cercetările asupra pieței de referință arată o scădere în ultimii ani a consumului de spectacole în general și îndeosebi a spectacolelor de teatru, operă și a concertelor simfonice și camerale, în toate regiunile țării.

Tabelul nr. 16

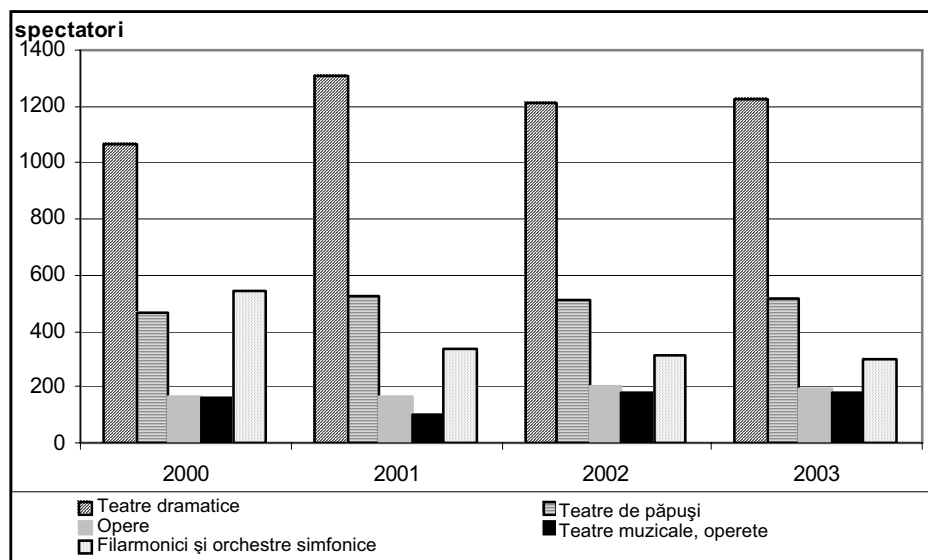
**Accesul utilizatorilor la oferta specifică a instituțiilor de spectacol,
în perioada 2000-2003**

Anul	Număr de spectatori (mii), pe categorii de instituții:					Total	Dinamica numărului total de spectatori, în raport cu 1997 (%)
	Teatre dramatice	Teatre de păpuși	Opere	Teatre muzicale, operete	Filarmonici și orchestre simfonice		
2000	1067	470	165	161	544	2407	100,00
2001	1306	525	169	106	334	2440	101,37
2002	1213	511	200	184	313	2421	100,58
2003	1225	516	198	182	302	2423	100,66

Sursa: Ministerul Culturii și Cultelor.

Figura nr. 11

**Dinamica accesului la oferta diferitelor tipuri de instituții de spectacole,
în perioada 2000-2003**

Această tendință de scădere a participării publicului la spectacole este pusă în evidență și de ancheta din anul 2004, realizată de IMAS la nivel național asupra consumului de cultură.

Potrivit acestui studiu, peste 60% dintre subiecți fie nu frecventează instituțiile de spectacole, fie le frecventează mai rar decât în anii precedenți.

De asemenea, bugetul alocat de public pentru accesul la spectacole indică o scădere drastică: cca 83% dintre persoanele investigate nu au cheltuit nici o sumă pe biletele de spectacol în primul trimestru al anului 2004.

Atunci când frecventează diverse spectacole, publicul din țara noastră preferă, în ordine descrescândă: spectacole de teatru, spectacole muzicale gen divertisment, operă și concerte simfonice.

2.4.1. Puncte forte

- existența unui corp de creatori și artiști de înaltă valoare și competitivitate;
- existența unor programe și proiecte care stimulează creația autorilor din domeniu și valorizează potențialul creativ din toate generațiile;
- existența unui public constant și diversificat din punct de vedere socio-cultural;
- preocuparea creatorilor și a artiștilor de a oferi publicului opere și formule interpretative care să-i satisfacă gusturile, trebuințele și așteptările;
- realizarea de parteneriate public-privat în scopul înnoirii și diversificării ofertei din domeniu;
- utilizarea spectacolului ca instrument de preservare a identității culturale și de promovare a diversității;
- creșterea gradului de mobilitate a creatorilor și artiștilor și extinderea dialogului intercultural în plan artistic;
- facilitarea accesului publicului autohton la o diversitate de conținuturi și forme de expresie artistică, prin organizarea de festivaluri, gale, turnee, dintre care multe cu notorietate internațională și tradiție;
- existența unor structuri neguvernamentale care încurajează și promovează fenomenul artistic în genuri și limbaje moderne, care promovează experimentul și sensibilizează publicul în receptarea acestor noi forme de exprimare (teatru alternativ, spectacolul-lectură, dans contemporan și modern, artele străzii etc.).

2.4.2. Probleme-cheie

- infrastructură deficitară și echipamente de practică artistică depășite;
- discrepanțe semnificative între mediul urban și cel rural și între regiuni în privința infrastructurii, a calității, volumului și diversității ofertei, ceea ce determină nivelul scăzut al cererii și al participării;
- susținerea predilectă a actului de interpretare/execuție în raport cu susținerea acordată creației operelor dramatice, muzicale etc.;

- insuficiența resurselor financiare și a parteneriatelor central-local și public-privat pentru susținerea unei oferte diverse și de calitate, cu o repartizare geografică echilibrată;
- dezechilibre conjuncturale pe piața muncii din domeniu, exacerbate de lipsa programelor de formare continuă și de reconversie profesională a artiștilor;
- neînțelegerea și, implicit, lipsa de preocupare pentru utilizarea spectacolului în diverse medii sociale cu “probleme”, ca instrument de socializare, resocializare și incluziune socială (închisori, centre de reabilitare, spitale, adăposturi, case de bătrâni etc.);
- lipsa unui corp de manageri pentru instituțiile de spectacole cu pregătire adecvată în gestionarea performantă a valorilor și a evenimentelor culturale;
- practicarea limitată a marketingului cultural de către instituțiile publice de spectacol, pentru cunoașterea nevoilor pieței, pentru promovarea ofertei și ca instrument de informare a managementului;
- ritmul lent al descentralizării administrative și financiare a instituțiilor de spectacol, ceea ce perpetuează dependența acestora de bugetul de stat și de structurile centrale de decizie;
- neadecvarea cadrului legal existent la cerințele specifice privind protecția și promovarea “statutului” social și economic al creatorilor și artiștilor liber-profesioniști;
- ineficiența structurilor asociative (organisme de gestiune colectivă și sindicate de liber-profesioniști) în planul protejării drepturilor de autor și al negocierii contractelor colective.

Pe lângă punctele forte care susțin în continuare reputația artelor și a creatorilor și artiștilor, acest domeniu înregistrează, după cum am văzut, numeroase probleme de natură funcțională și structurală.

În general, situația din țara noastră arată că instituțiile publice de spectacol își acoperă cheltuielile totale din vânzarea билетelor în proporție de numai cca 10%. Astfel, ponderea resurselor bugetare este de aproape 90%. Aceasta evidențiază dependența puternică de resursele bugetare și ilustrează mentalitățile specifice managementului din domeniu.

Preocupările în domeniul artelor spectacolului vizează, în egală măsură, autorul de opere dramatice, muzicale, coregrafice etc., precum și artistul interpret sau executant, respectiv actorii, cântăreții, muzicienii, dansatorii și alte persoane care prezintă, cântă, dansează, recită, declamă, joacă, interpretează, regizează, dirijează ori execută în orice altă modalitate o operă literară sau artistică, un spectacol de orice fel, inclusiv folcloric, de varietăți, de circ ori de marionete.

Plecând de la situația concretă din instituțiile pe care le gestionează, managerii investigați prin ancheta Delphi (2004) inițiată de Ministerul Culturii și Cultelor s-au referit atât la disfuncțiile sistemului, cât și la obiectivele din perioada imediat următoare și pentru perioada 2007-2013.

În general, obiectivele instituțiilor publice de spectacol privesc:

- situația sălilor (consolidare, renovare, dotare);
- diversificarea repertoriului care să satisfacă diversitatea gusturilor și preferințelor publicului;
- promovarea creației autohtone;
- creșterea calității artistice a spectacolelor în ansamblul lor și a prestațiilor artistice individuale și colective;
- promovarea repertoriului instituțiilor prin îmbunătățirea relațiilor cu agențiile de impresariere și prin organizarea de turnee în alte țări, cu precădere în UE;
- continuarea unor festivaluri și a altor manifestări de gen cu tradiție și audiență ridicată;
- cooperarea directă cu instituții de spectacole din țările membre UE pentru organizarea de turnee reciproce, pentru susținerea schimburilor artistice și pentru dezvoltarea de proiecte comune.

Pentru realizarea acestor deziderate, subiecții au identificat o serie de condiții de care depinde utilizarea oportunităților deschise prin aderarea țării la UE: resurse umane înalt pregătite, concepție și atitudine de marketing, continuarea descentralizării administrative, privatizarea și/sau externalizarea unor servicii, extinderea pieței de referință, creșterea nivelului de finanțare din resurse publice.

2.4.3. Obiective strategice

Întreaga strategie în domeniul artelor spectacolului trebuie să se bazeze pe două concepte-cheie: **calitate și inovare**.

Aceasta înseamnă crearea unor spectacole de înaltă calitate, susținerea și stimularea colectivelor și a artiștilor pentru care inovarea este o coordonată esențială a activității lor.

Obiectivele strategice pentru perioada 2007-2013 în domeniul artelor spectacolelor sunt:

1. Diversificarea tipurilor de ofertă, a formelor de expresie artistică.
2. Diversificarea structurilor instituționale.
3. Asigurarea adresabilității ofertei și, implicit, creșterea audiențelor.
4. Stimularea creației și promovarea artelor interpretative.
5. Susținerea mobilității profesionale și a circulației artiștilor.
6. Atragerea tinerilor și dezvoltarea cooperării cu sectorul educațional pentru asigurarea unor audiențe sustenabile.
7. Utilizarea spectacolului și a mediului circumscris acestei activități ca factor de incluziune și de solidaritate socială.

2.4.4. Direcții de acțiune

Realizarea obiectivelor strategice necesită implicarea și colaborarea eficace a principalilor actori din cadrul sectorului, precum și cu alte sectoare: educația, industriile culturale, mediul economic, sistemul de protecție socială, ocupare și reconversie profesională etc. Ca atare, strategiile în domeniul artelor spectacolului cer cu necesitate o abordare orizontală integratoare.

Pentru atingerea obiectivelor strategice pentru perioada 2007-2013, se evidențiază o serie de direcții principale de acțiune:

- utilizare mai eficientă a resurselor existente, precum: noi talente, noi parteneriate, noi tehnologii;
- flexibilizarea structurilor instituționale și a sistemelor de ocupare care să favorizeze mobilitatea profesională și dinamismul colectivelor artistice;
- stimularea talentelor și a creativității printr-un sistem de remunerare care să permită recunoașterea valorii deosebite;
- diversificarea formelor organizatorice (instituții de repertoriu și instituții de proiecte) și de administrare a clădirilor/spațiilor destinate spectacolului (e.g., instituții gazdă de spectacole, fără colective artistice), precum și diversificarea serviciilor (culturale și comerciale) oferite publicului în aceste incinte, care să devină astfel parte a spațiului cotidian;
- renovarea incintelor destinate spectacolelor și dotarea lor cu echipamente moderne și performante de practică culturală;
- identificarea altor spații - săli multifuncționale sau spații neconvenționale - care să fie utilizate, prin diverse forme de parteneriate, și pentru spectacole;
- continuarea procesului de descentralizare administrativă și financiară în paralel cu stimularea inițiativelor și a interesului comunităților locale;
- generalizarea finanțării pe programe și proiecte la instituțiile publice de spectacol;
- trecerea de la finanțarea preponderent publică la finanțarea din surse multiple publice și private, centrale și locale;
- asigurarea accesului egal și transparent la granturi și alte forme de sprijin din resurse publice al tuturor organizațiilor de spectacole, publice și/sau private;
- susținerea cu prioritate, din fonduri publice, a proiectelor care răspund cerințelor privind calitatea, inovarea, diversitatea de oferte și forme de exprimare, diversificarea, creșterea și fidelizarea audiențelor, educația tinerilor și educația pentru artă etc.;
- cultivarea trăsăturilor distinctive ale artelor spectacolului la nivel regional, în paralel cu celebrarea excelenței;
- crearea în jurul organizațiilor de spectacole a unui climat care să favorizeze "întâlnirea" creatorilor, artiștilor, producătorilor și a segmentelor de consumatori specifice pentru fiecare gen;

- o mai bună integrare a organizațiilor de spectacole în viața comunitară;
- susținerea organizării de festivaluri, gale, concursuri de creație și interpretare naționale și la nivel regional/local;
- susținerea cu prioritate a proiectelor care vizează organizarea de turnee și microstagioni în zonele/localitățile în care nu există colective artistice permanente;
- susținerea mobilității artistice, prin acordarea de stimulente materiale și de alte facilități artiștilor care nu au domiciliul în localitatea unde funcționează instituția de spectacol;
- stimularea comunicării interculturale și a proiectelor cu valențe multiculturale prin organizarea de turnee în alte țări și prin participarea artiștilor și a colectivelor la evenimente internaționale, precum și prin turnee ale unor colective artistice străine în România;
- colaborarea cu sectorul industriilor culturale, ca modalitate de diversificare a formelor de comunicare publică a creației artistice și de extindere a segmentelor de consumatori.

2.5. Sistemul așezămintelor culturale

Sistemul așezămintelor culturale cuprinde instituții publice de cultură situate atât în mediul urban, cât și în localitățile rurale: case de cultură, universități populare, școli populare de arte și meserii, cămine culturale, centre de cultură, formații artistice și ansambluri profesioniste, centre zonale pentru educația adulților, centre județene pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale, la care se adaugă Centrul Național pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale.

Tabel nr. 17

Distribuția pe regiuni a unor categorii de așezăminte culturale, în perioada 2001-2003

Așezăminte, din care:	Centre de conservare și promovare a culturii tradiționale	Școli populare de arte și meserii	Centre de cultură	Formații și ansambluri profesioniste	Centre zonale pentru educația adulților
1. Nord-Est					
2001	7	7	2	2	0
2002	7	7	2	2	0
2003	7	7	2	2	0
2. Regiunea Sud-Est					
2001	5	5	0	2	1
2002	5	5	0	2	1
2003	5	5	0	2	1

Așezăminte, din care:	Centre de conservare și promovare a culturii tradiționale	Școli populare de arte și meserii	Centre de cultură	Formații și ansambluri profesioniste	Centre zonale pentru educația adulților
3. Sud Muntenia					
2001	7	7	1	2	1
2002	7	7	1	2	2
2003	7	7	1	2	3
4. Sud-Vest					
2001	5	5	0	2	1
2002	5	5	0	2	1
2003	5	5	0	2	1
5. Vest					
2001	5	5	0	3	2
2002	5	5	0	2	2
2003	5	5	0	2	2
6. Nord-Vest					
2001	4	4	0	3	1
2002	4	4	0	2	1
2003	4	4	0	3	1
7. Centru					
2001	7	7	1	7	2
2002	7	7	1	6	2
2003	7	7	1	6	2
8. București-Ilfov					
2001	2	2	2	0	0
2002	2	2	2	0	0
2003	2	2	2	1	0

Sursa: Ministerul Culturii și Cultelor.

Tabel nr. 18

**Structura la nivel național a unor așezăminte culturale, pe categorii,
în perioada 2001-2003**

Așezăminte, din care:	Centre de conser- vare și promovare a culturii tradiționale	Școli populare de arte și meserii	Centre de cultură	Formații și ansambluri profesioniste	Centre zo- nale pentru educația adulților
2001	42	42	6	22	8
2002	42	42	6	18	9
2003	42	42	6	22	8

Sursa: Ministerul Culturii și Cultelor.

2.5.1. *Puncte forte:*

- existența diverselor tipuri de așezăminte în toate localitățile urbane și în comune;
- existența unui cadru juridic pentru organizarea și funcționarea sistemului de așezăminte;
- implicarea așezămintelor culturale în asigurarea accesului la bunuri culturale și a participării locuitorilor la viața culturală comunitară;
- stimularea creației populare și revigorarea unor meșteșuguri tradiționale;
- participarea la procesul de modelare a deprinderilor și a abilităților creative, la formarea capacităților artistice în domeniul muzicii, al artelor plastice, al tehnicii și al meșteșugurilor tradiționale;
- contribuție la procesele de formare continuă și de reconversie profesională;
- realizarea de programe și proiecte pentru educația complexă (civică, economică, artistică ș.a.) a diverselor categorii de populație;
- factor important de stimulare a interesului pentru viața culturală a comunității și pentru creația artistică și arta populară.

2.5.2. *Probleme-cheie*

Analiza sistemului la nivelul întregii țări evidențiază decalaje importante în privința calității serviciilor culturale oferite de diversele așezăminte. Această situație generează numeroase probleme legate de îndeplinirea misiunii specifice fiecărei categorii de instituții.

În același timp, aceste disfuncții sunt determinate de factori contextuali și de percepția inadecvată a unor actori sociali cu privire la rolul așezămintelor în viața comunitară. Principalele probleme ale așezămintelor culturale sunt:

- infrastructură aflată într-o accentuată stare de degradare, îndeosebi în mediul rural;
- dotare inegală și insuficientă cu echipamente de bază pentru practica culturală;
- resurse financiare insuficiente și alocații bugetare aleatorii, îndeosebi la nivelul comunităților rurale, unde se și înregistrează numărul cel mai mare de așezăminte cu activitate intermitentă sau cu schimbarea destinației unor spații;
- resurse umane insuficiente ca număr și cu pregătire inadecvată în raport cu funcțiile specifice fiecărei categorii de așezăminte culturale;
- număr redus și calitate necorespunzătoare a proiectelor culturale inițiate de așezăminte;

- necorelarea funcționalității sistemului de așezăminte culturale cu cerințele procesului de educație permanentă;
- inadecvarea programelor de activitate ale așezămintelor culturale cu funcțiile prevăzute în legislația specifică și cu așteptările utilizatorilor;
- capacitate redusă de satisfacere a nevoilor culturale, informaționale, de comunicare etc., specifice categoriilor de vârstă și ocupaționale existente în fiecare comunitate.

2.5.3. Obiective strategice și direcții de acțiune

Evaluarea disfuncțiilor menționate mai sus conduce la stabilirea unor obiective strategice care pot fi realizate numai printr-o abordare complexă, intersectorială.

În perioada imediat următoare, prioritățile trebuie să fie axate pe asigurarea funcționării sistemului la parametri care decurg din legislația specifică. În perioada 2007-2013 însă, sistemul așezămintelor culturale trebuie să înregistreze o reală schimbare calitativă pentru a deveni o componentă de valoare egală cu celelalte componente ale sectorului culturii.

În acest sens, obiectivele și direcțiile de acțiune pentru dezvoltarea așezămintelor culturale sunt:

1. Asigurarea coerenței sistemului la nivelul fiecărei comunități umane prin fructificarea sinergiilor între actorii locali și prin evitarea paralelismelor din activitatea lor.
2. Schimbarea de accent în activitatea acestor structuri de pe acțiunile festive și formale pe programe educative și de formare continuă.
3. Creșterea responsabilității autorităților locale față de buna funcționare a așezămintelor și față de cerințele culturale ale propriilor comunități.
4. Reabilitarea infrastructurii și construirea unor spații multifuncționale în localitățile în care acestea lipsesc, prin implicarea directă a comunităților și prin parteneriate cu agenți economici din zonă; comunitățile trebuie să participe la efortul de revitalizare a vieții culturale, prin participare la programe și proiecte culturale, regionale și interregionale, care să asigure modernizarea mediului rural/urban.
5. Dotarea tuturor așezămintelor cu echipament modern de practică culturală, utilizându-se resurse proprii și atrase.
6. Crearea unor centre de resurse și de asistență pentru elaborarea de programe și proiecte susceptibile de a fi finanțate din programe structurale și operaționale.
7. Creșterea capacității instituționale prin redefinirea și completarea funcțiilor tradiționale a așezămintelor cu noi funcții și responsabilități.

Spre exemplu, universitățile populare trebuie să funcționeze cu programe specifice, atât în mediul urban, cât și în comunitățile rurale. La nivelul zonelor

urbane, ele vor pune accentul pe procesul de formare continuă, pe educația civică și estetică a cursanților, pe modelarea competențelor comunicaționale și formarea abilităților de utilizare a tehnicilor informaționale moderne. Universitățile existente în mediul rural beneficiază de potențialul intelectual existent la nivelul fiecărei comunități și derulează programe de pregătire culturală și profesională, mai ales în domeniul serviciilor, contribuind totodată la prezervarea tradițiilor și a identității comunitare.

De asemenea, căminele culturale, pe lângă rolul lor tradițional de a organiza și susține ansambluri artistice de amatori, concursuri și festivaluri folclorice, arta populară și meșteșugurile, trebuie să-și asume noi misiuni, legate de promovarea turismului cultural și a agroturismului, participarea la procesul de educație artistică și civică, la ridicarea nivelului de pregătire generală a populației rurale, contribuind astfel la reducerea fenomenelor de devianță și la consolidarea coeziunii sociale.

O alternativă a actualului sistem de organizare instituțională, în care diversele categorii de așezăminte au funcții specifice, stabilite prin lege, poate fi constituirea de "centre multifuncționale" atât în mediul rural, cât și în localitățile urbane. Aceste centre își pot asuma o multitudine de competențe, fie singure, fie în parteneriat cu alte structuri publice și private, dobândind un rol semnificativ în catalizarea vieții culturale. Astfel, ele pot fi concepute pentru a desfășura activități în direcții precum: îmbogățirea și diversificarea patrimoniului artistic, descoperirea de noi talente, motivarea tinerilor de a prezerva și dezvolta în continuare tradițiile, organizare de expoziții și târguri, tabere de creație, programe de formare continuă, cursuri și manifestări științifice etc.

Diversificarea funcțiilor actuale ale așezămintelor culturale trebuie să conducă la dobândirea de noi dimensiuni, astfel încât să se articuleze în jurul conceptului european de "puncte de acces universal comunitar".

Obiectivele strategice privind dezvoltarea așezămintelor culturale vizează, în esență, facilitarea accesului la informație, la bunuri și servicii culturale, stimularea și diversificarea consumului, pentru a satisface trebuințele culturale și educaționale ale indivizilor și ale comunităților, generate de mutațiile economice și sociale.

2.6. Industriile culturale

2.6.1. Considerații generale

Desemnând activitățile de (re)producere și distribuire pe scară largă a bunurilor simbolice, industriile culturale dețin un loc din ce în ce mai important în dezvoltarea economică, socială și spirituală a comunităților, în procesul de restructurare a modelelor comportamentale și a ambientului.

Experiența din ultimii ani a demonstrat că sectorul comercial al produselor culturale reproductibile este un factor de dezvoltare durabilă și o alternativă de regenerare îndeosebi a zonelor monoindustriale și a celor defavorizate.

La nivelul UE, acest sector este considerat o parte vitală a identității europene, a promovării diversității, precum și un factor esențial în construcția europeană.

Industriile culturale combină creativitatea și tehnologiile de comunicare cu produsele materiale sau virtuale, bunurile și serviciile comercializabile și consumul bazat pe piață. Ele au ca scop crearea și comunicarea de semnificații și divertisment.

Altfel spus, industriile culturale cuprind activități de producere și comunicare publică de bunuri simbolice, a căror valoare economică primară derivă din valoarea lor culturală. În această perspectivă, sectorul poate include atât industriile culturale clasice (radiodifuzare, film, editare, producere de fonograme și videograme) și “noile” tipuri de industrii (design, multimedia, arhitectură etc.), cât și “artele tradiționale” (arte vizuale, artizanat, artele spectacolului, literatură etc.). Acestea din urmă sunt, de regulă, “eligibile” pentru finanțare publică, în timp ce susținerea publică a industriilor culturale este mai recentă și se manifestă diferit în funcție de politicile naționale și de tipul de produse culturale.

Cele două componente menționate mai sus, între care există diferențe în sistemul de producție și distribuție, precum și în sistemele de finanțare, au însă elemente comune fundamentale, și anume: produsele lor sunt purtătoare de semnificație, au o dimensiune creativă și produc plăcere consumatorilor. De aceea, separarea lor pe criteriul “valoare culturală versus valoare comercială” este discutabilă și, mai ales, nonconstructivă. Bunurile și serviciile culturale au o dublă valoare, economică și culturală, întrucât sunt purtătoare de identități, valori și semnificații și, ca atare, nu pot fi reduse la statutul de simplă marfă cu valoare exclusiv comercială.

Industriile culturale au, așadar, o misiune importantă, dincolo de interesele comerciale, care se manifestă, printre altele, în furnizarea de produse și servicii ce satisfac nevoile spirituale ale publicului, în valorizarea capacităților creative ale indivizilor, în promovarea diversității culturilor, în stimularea dialogului inter-cultural și intercomunitar și în diversificarea stilurilor de viață.

Datorită relațiilor complexe cu economia, ocuparea și dezvoltarea umană, industriile culturale se constituie într-un domeniu de interes pentru politicile publice.

Strategia în domeniul industriilor culturale este, așadar, în mod evident, o strategie intersectorială, care implică articularea soluțiilor legislative, a mecanismelor economice, financiare și fiscale cu obiectivele de stimulare a creativității și a accesului publicului la oferta specifică.

2.6.2. Premise și puncte forte

Premisele de la care se pornește de regulă în formularea obiectivelor strategice sunt următoarele:

- Industriile culturale au o influență profundă asupra dezvoltării umane, întrucât facilitează exercitarea drepturilor fundamentale (libertatea de exprimare, accesul la cultură și participarea la viața culturală).

-
- Industriile culturale sunt un factor important de promovare a diversității, de comunicare interculturală și de solidaritate și coeziune socială.
 - Materia primă a industriilor culturale este creativitatea umană.
 - Industriile culturale nu se pot dezvolta fără contribuția comună a creatorilor, artiștilor, profesioniștilor și a asociațiilor acestora.
 - Dubla natură a produselor industriilor culturale (pe de o parte, valoare culturală, pe de altă parte, valoare economică) justifică susținerea și stimularea industriilor culturale de către autoritățile publice, alături de investițiile private.
 - Industriile culturale clasice și noile industrii culturale reprezintă spațiul principal de consum cultural pentru marea majoritate a populației.
 - Industriile culturale reprezintă un factor important de absorbție a forței de muncă.
 - Industriile culturale au o importanță economică și socială din ce în ce mai mare, în contextul creșterii nivelului de educație al consumatorilor potențiali, al creșterii timpului liber, al creșterii veniturilor disponibile pentru achiziționarea de bunuri și servicii culturale, precum și al creșterii cererii pentru asemenea bunuri.
 - Creșterea cererii determină nu numai expansiunea pieței, ci și proliferarea piețelor de nișă.
 - Creșterea consumului cultural nu înseamnă numai creșterea numărului de bunuri culturale achiziționate, ci și noi utilizări ale bunurilor existente, îndeosebi în construirea identității individuale și sociale.
 - În același timp, industriile culturale trebuie considerate și promovate ca un instrument de creștere și relansare economică, cu precădere în regiunile mai puțin dezvoltate din punctul de vedere al creării de venituri, al ocupării, al reabilitării infrastructurii, mai ales a celei de comunicare, al ridicării nivelului de cultură și civilizație.
 - Industriile culturale, alături de artele tradiționale, au un rol deosebit în regenerarea urbană și în estetizarea mediului ambiant.
 - Infrastructura culturală specifică acestor industrii permite orașelor să răspundă în mod flexibil la schimbările determinate de dezvoltarea urbană.
 - Industriile culturale situate în zonele rurale și în regiunile periferice ale UE întâmpină dificultăți sporite în producția și distribuția ofertei lor, necesitând mecanisme speciale de intervenție.
 - În general, piața industriilor culturale are un caracter fluid, complex și cu risc ridicat, aspecte de care trebuie să se țină seama pentru a asigura adresabilitatea ofertei.
 - Piața românească pentru produsele acestui sector este insuficientă pentru a susține viabilitatea și dezvoltarea industriilor culturale, ceea ce

impune promovarea coproducțiilor, stimularea exporturilor, intensificarea circulației bunurilor și a creatorilor.

2.6.3. Probleme-cheie comune industriilor culturale din România

Dacă stimularea creației autohtone, ca efect al cererii în creștere de conținuturi noi, este un punct forte comun tuturor industriilor culturale, problemele-cheie comune însă sunt numeroase. Printre ele, se disting următoarele:

- Importanța redusă acordată sectorului de către structurile care gestionează fondurile structurale și mecanismele de sprijin pentru IMM-uri.
- Fructificarea deficitară a facilităților oferite IMM-urilor în general și cu precădere a celor localizate în zone defavorizate.
- Mecanisme fiscale neadecvate și insuficiente pentru susținerea și dezvoltarea IMM-urilor culturale.
- Lipsa accesului la instrumente de creditare și în principal la credite cu dobândă subvenționată sau fără dobândă.
- Acces dificil la piața de capital.
- Sistem de distribuție la nivel național fragmentat și ineficient, cu decalaje mari la nivelul prețurilor și al serviciilor oferite.
- Dificultăți accentuate în promovarea și distribuția ofertei acestui sector pe piața europeană, din cauza poziționării geografice a României în raport cu spațiul european și a ponderii deținute de populația rurală în raport cu cea urbană.
- Inconsecvența în aplicarea sancțiunilor pentru încălcarea drepturilor de autor (pirateria și contrafacerile) și insuficiența personalului pregătit să depisteze și să sancționeze aceste încălcări.

2.6.4. Obiective strategice generale ale sectorului industriilor culturale

1. Pentru dezvoltarea industriilor culturale, creșterea gradului de rentabilitate și creșterea competitivității lor pe piața comună și internațională, sunt necesare reglementări, măsuri și mecanisme speciale care să asigure: stimularea investițiilor în domeniu, consolidarea economică a IMM-urilor existente, facilitarea accesului la fonduri structurale și operaționale, precum și la programele de formare profesională europene, sprijinirea cooperării și a coproducțiilor.
2. Întrucât creativitatea umană este materia primă a industriilor culturale, o atenție deosebită trebuie acordată creatorilor și artiștilor, prin elaborarea și aplicarea unui cadru legislativ, financiar și fiscal stimulat și adecvat diverselor categorii de titulari de drepturi. Ca atare, îmbunătățirea

statutului social și economic al creatorului și artistului este un obiectiv prioritar.

3. Pentru a facilita producția culturală și tranzacțiile comerciale cu bunuri și servicii culturale, este necesar să se promoveze mecanisme eficiente de protejare a proprietății intelectuale, să se dezvolte sisteme de marcă a operelor produse atât în formate clasice, cât și în formate digitale și/sau virtuale.
4. Facilitarea accesului la produsele culturale și stimularea consumului lor este, în egală măsură, un obiectiv prioritar, prin care se asigură respectarea drepturilor culturale fundamentale ale persoanei.

Strategiile dezvoltate vor privilegia abordarea orizontală (intersectorială) a sectorului industriilor culturale, având în vedere raporturile complexe dintre cultură, producția de bunuri și servicii culturale, dezvoltarea economică, ocuparea, formarea și reconversia forței de muncă la nivel regional și local.

2.6.5. Direcții de acțiune pentru realizarea obiectivelor strategice comune

Pentru atingerea obiectivelor strategice generale care privesc sectorul industriilor culturale în ansamblul său, se impun următoarele direcții de acțiune:

Obiectivul 1

- *Susținerea IMM-urilor culturale prin programe prioritare în cadrul strategiilor și al programelor de dezvoltare durabilă.*

După cum o arată și statisticile la nivel european, industriile culturale sunt organizate, în marea lor majoritate, ca microîntreprinderi sau întreprinderi mici și mijlocii. Acesta este motivul pentru care, la nivel european, IMM-urile culturale beneficiază de o atenție deosebită și de mecanisme de sprijin și promovare complexe. Viabilitatea modelului european de industrii culturale - bazat pe IMM-uri - reprezintă un termen de referință pentru strategiile României de dezvoltare a sectorului.

- *Revizuirea mecanismelor de acordare a ajutorului de stat pentru producția de bunuri și servicii culturale.*

În etapa premergătoare integrării, aceste mecanisme sunt axate pe susținerea producției de carte și a producției de filme cinematografice (subvenții pentru editarea de carte și publicații culturale - "comanda de stat" -, subvenții pentru achiziția de carte și publicații pentru bibliotecile publice și centrele culturale din străinătate, credite rambursabile fără dobândă pentru producția și distribuția de filme cinematografice). Aceste mecanisme trebuie extinse, astfel încât să aibă acces la ele și alte categorii de producători, în funcție de nevoile și așteptările diverselor segmente de consumatori. Astfel, producătorii independenți TV vor avea acces la fondurile de sprijin, ca și producătorii de film cinematografic. De asemenea, în aceeași manieră, se pot extinde ajutoarele de susținere a debuturilor și a ofertei de nișă din domeniul cărții și la producțiile muzicale.

- *Sprijinirea IMM-urilor din domeniu în funcție de situația specifică din diverse regiuni și zone geografice.*

Programele de sprijin la nivel regional sau local se vor baza pe studii științifice care să realizeze o analiză aprofundată a limitelor și obstacolelor punctuale și specifice diverselor zone, astfel încât să se identifice soluțiile adecvate dezvoltării industriilor culturale în raport cu resursele, cu potențialul creativ și cu așteptările comunităților umane respective.

În acest sens, facilitățile oferite în general IMM-urilor din zonele defavorizate trebuie să fie accesibile și producătorilor de bunuri și servicii culturale.

- *Atragerea investițiilor private prin acordarea de facilități fiscale.*

În realizarea unui cadru adecvat acestui scop trebuie să se țină seama de competiția accentuată pentru atragerea de investiții în sector atât la nivel european, cât și, mai ales, între noii membri ai Uniunii. De asemenea, trebuie studiate experiențele similare pentru a prelua exemplele de bună practică și a valoriza condițiile specifice contextului românesc. Printre facilitățile fiscale ce pot fi atractive pentru investitorii străini, se numără cele privind impozitul pe profit, impozitele indirecte, precum taxa pe valoarea adăugată, accesul la piața de capital și la instrumente de creditare.

- *Încurajarea parteneriatului public-privat, ca o modalitate importantă de consolidare a sectorului.*

Măsurile preconizate trebuie, de asemenea, să încurajeze parteneriatul public-privat, având în vedere interesul public pentru dezvoltarea acestui sector, beneficiile consumatorilor și potențialul economic al afacerilor din domeniu, precum și complementaritatea surselor de finanțare publică și a investițiilor private. Interesul public se fundamentează pe faptul că valoarea adăugată a industriilor culturale reprezintă mai mult decât beneficii directe generate de piață; ea are și un aport semnificativ la îmbunătățirea calității vieții populației.

- *Accesul extins la fonduri operaționale și structurale.*

Experiența statelor europene arată că utilizarea rațională a oportunităților oferite de fondurile operaționale și structurale contribuie într-o măsură semnificativă la dezvoltarea industriilor culturale. Ca atare, susținerea industriilor culturale trebuie să se regăsească în politicile industriale, politicile structurale, politicile educaționale, politicile de formare și de cercetare-dezvoltare, care constituie prioritățile naționale de utilizare a acestor fonduri.

- *Creșterea capacității de cercetare-dezvoltare.*

Creșterea capacității de cercetare-dezvoltare este o prioritate la nivel european, fiind un factor esențial al dezvoltării durabile. Aceasta se impune cu atât mai mult cu cât noile tehnologii specifice societății informaționale se dezvoltă și sunt utilizate pe scară largă în sectorul industriilor culturale.

- *Formarea resurselor umane.*

Specificul și complexitatea activităților din sectorul industriilor culturale necesită, pe de o parte, diversificarea profesiilor și a ocupațiilor, iar pe de alta,

ridicarea calității pregătirii și creșterea competitivității forței de muncă din acest domeniu. Este, așadar, necesar să se stabilească relații mai strânse între industriile culturale și sectorul educației formale și al pregătirii continue, care să ofere resurse umane specializate, capabile să răspundă cerințelor în schimbare de pe această piață.

Mai mult decât în orice alt domeniu al culturii, în acest sector este nevoie de personal cu o cultură antreprenorială și managerială de nivel înalt, cu capacitate de învățare continuă, cu abilități de utilizare a noilor tehnologii și cu o viziune de marketing care să susțină adresabilitatea produselor create.

Dezvoltarea și îmbunătățirea sistemului informațional privind perspectivele și ofertele ocupaționale din sector este, astfel, extrem de utilă pentru o utilizare eficientă a potențialului uman din sector.

Obiectivul 2

- *Respectul drepturilor creatorului și artistului.*

Accentul se pune pe măsuri referitoare la o serie de drepturi și libertăți fundamentale, cum este, de pildă, libertatea de exprimare, care include și libertatea de acces la informație, dreptul la educație, inclusiv artistică, precum și pe măsuri specifice de stimulare a capacităților creative și de valorizare a creațiilor. Printre aceste măsuri, un loc important îl au: crearea de fonduri de achiziții de opere, comenzi care stimulează creația și organizarea de evenimente culturale la nivel național, regional sau local.

Un drept de care trebuie să beneficieze în mod special creatorii se referă la asigurarea condițiilor de liberă circulație a operelor și autorilor.

- *Protecția drepturilor de autor.*

În mod special, protecția creatorilor trebuie să fie susținută prin activarea organismelor de gestiune colectivă, care trebuie să colecteze majoritatea remunerațiilor secundare. Personalul din aceste organisme de gestiune colective trebuie să aibă acces la o pregătire corespunzătoare, care să le permită să acționeze în mod eficient. În acest sens, sunt utile o serie de parteneriate dintre organismele respective și structurile publice (ORDA), precum și inițierea de proiecte și parteneriate cu organizații similare din alte țări.

- *Protecția socială.*

Protecția socială a liber-profesioniștilor și a celor angajați cu contracte de muncă pe durată determinată trebuie să asigure creșterea calității vieții și securitatea socială a creatorilor, ținându-se seama de specificul ocupării celor două categorii menționate.

- *Protecția creatorului în raporturile de muncă.*

Protecția juridică cu privire la condițiile de muncă și de ocupare, aplicarea și pentru artiști a normelor privind condițiile de muncă specifice altor categorii de populație activă, crearea de locuri de muncă în învățământ, muzee, biblioteci, centre de cultură pentru artiști, care să permită acestora obținerea de venituri, sunt măsuri necesare pentru a îmbunătăți calitatea vieții creatorilor și artiștilor.

- *Stimularea creatorilor și a artiștilor independenți prin acordarea de premii, organizarea de festivaluri, gale, expoziții, itinerarii culturale etc. se evidențiază ca o pârghie importantă de recunoaștere a rolului lor în societate.*

Obiectivul 3

Reducerea pirateriei și a contrafacerilor este o măsură esențială pentru a determina creșterea producției culturale și a susține viabilitatea economică a producătorilor. În același timp, reducerea consumului de produse pirat sau contrafăcute va determina o creștere a veniturilor titularilor de drepturi, contribuind la consolidarea statutului lor economic. Măsurile care trebuie luate în acest sens sunt:

- *Cooperarea susținută între autoritățile cu atribuții și competențe în domeniu.*

Aceasta este o condiție *sine qua non* pentru reușita oricărei acțiuni de depistare și sancționare a pirateriei sau contrafacerii de produse culturale.

- *Colaborarea între autorități și organisme titularilor de drepturi.*

Practica parteneriatului între organisme de gestiune colectivă și autoritățile publice și-a demonstrat viabilitatea în toate țările și, ca atare, ea trebuie continuată și transformată într-un instrument operațional permanent.

- *Formarea profesională a specialiștilor implicați în acțiunile de urmărire, control și sancționare.*

Programele de formare specializată derulate în etapa actuală trebuie continuate, cuprinzând un număr sporit de personal. Acest lucru este necesar pentru acoperirea nevoilor de resurse umane specializate la nivel regional și local.

- *Educarea publicului în respectul drepturilor de autor.*

Potrivit principiului după care respectarea legilor depinde în mare măsură de gradul de înțelegere a rașunilor și spiritului lor, campaniile de educare antipiraterie a publicului sunt un instrument extrem de util, ceea ce impune conceperea unei strategii de comunicare permanentă.

- *Compatibilizarea sistemelor de marcare a produselor românești cu cele utilizate în alte țări.*

Marcarea produselor, în special a operelor reproduse în format digital, este în momentul de față modalitatea cea mai sigură de protejare împotriva utilizării, a reproducerii și comercializării neautorizate.

Obiectivul 4

- *Ajutorul de stat pentru achiziție.*

Pentru atingerea acestui obiectiv, se vor continua și dezvolta mecanismele de ajutor de stat care contribuie la reducerea prețului de difuzare și la diversificarea ofertei.

Ajutorul de stat consacrat achiziției de carte și publicații pentru bibliotecile publice și centrele culturale din străinătate lărgeste accesul la cultură, în special al segmentelor de populație cu venituri limitate. În noile condiții, sistemul va trebui

descentralizat, urmând ca achizițiile pentru rețeaua de biblioteci să se realizeze din fonduri comunitare, gestionate la nivel regional și local.

În condițiile în care funcțiile bibliotecii și produsele culturale achiziționate se diversifică, sistemul ajutorului public pentru achiziții se va extinde și la aceste noi categorii de produse (fonograme, videograme etc.).

- *Consolidarea și diversificarea rețelelor de difuzare a produselor culturale.*

Extinderea accesului la produsele culturale presupune existența unor rețele de difuzare cu o bună acoperire geografică. Optimizarea acestei activități poate fi realizată prin stimularea investițiilor private la nivelul regional și local.

În al doilea rând, realizarea de parteneriate public-privat la nivel local va putea acoperi zonele izolate, sărace și cu o populație dispersată și/sau redusă.

- *Educația consumatorului de cultură.*

Prin programe comune cu sistemul educațional și de formare continuă, precum și cu mass-media, trebuie să se acționeze pentru ridicarea nivelului de pregătire a consumatorilor, cu precădere a tinerilor, care să-și însușească noile limbaje artistice și abilitățile de utilizare a noilor tehnologii din domeniu.

* * *

Pe lângă obiectivele strategice comune tuturor componentelor sectorului, la nivelul fiecărei industrii există obiective și direcții de acțiune specifice, care rezultă din particularitățile proceselor de creație, producție și distribuție.

2.6.6. Industria cărții

Ca și celelalte industrii culturale "clasice", industria cărții are caracteristicile modului de producție capitalist, și anume: producție în serie și cantități relativ mari de produse, diviziunea accentuată a muncii și specializarea pe verticală, segmentarea etapelor de producție.

Pe lângă aceste caracteristici, industria cărții se mai distinge prin trăsături specifice industriilor culturale, precum: producerea de prototipuri, care implică costuri foarte mari pentru dezvoltarea fiecărui produs, grad ridicat de risc asociat dinamicii gusturilor și preferințelor publicului, active materiale modeste, dar, în același timp, active imateriale (e.g., cesiuni de drepturi de autor) importante.

Tabel nr. 19

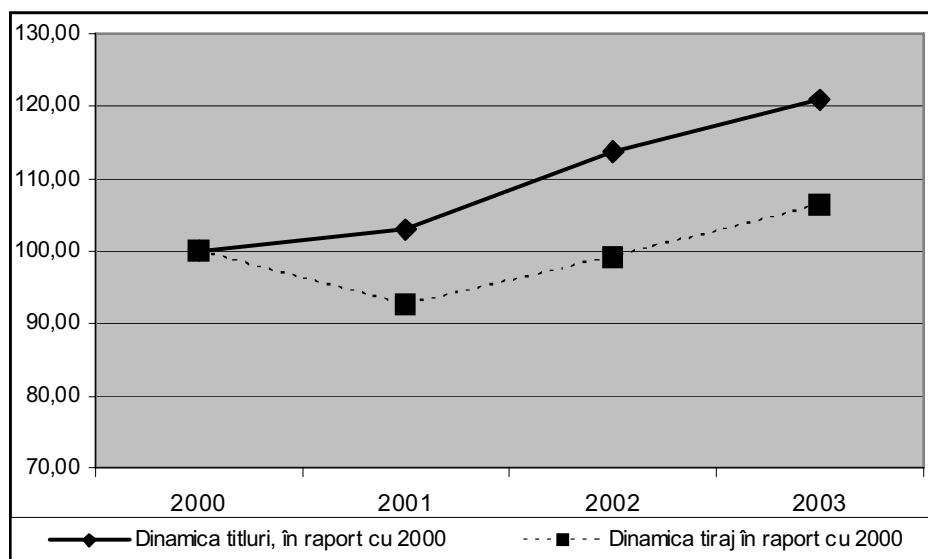
Producția de carte și tirajele în perioada 2000-2003

Anul	Număr titluri tipărite	Tiraj total cărți (mii)	Dinamică titluri, în raport cu 2000	Dinamică tiraj în raport cu 2000
2000	10159	11267	100,00	100,00
2001	10478	10426	103,14	92,54
2002	11571	11189	113,90	99,31
2003	12273	11970	120,81	106,24

Sursa: Ministerul Culturii și Cultelor.

Figura nr. 12

**Dinamica producției de carte și a tirajelor, în perioada 2000-2003
raportată la anul 2000**

Aspectele constatate¹ în ultimii ani în privința editării și difuzării de carte vădesc tendințe cu probabilitate ridicată de menținere în perioada imediat următoare. Astfel:

- Publicul cumpărător de carte (1-12 cărți/an) se situează cu puțin peste cifra de 3.000.000 de cititori, corespunzând unui procent de 13% din populația României.
- Clienții fideli ai librăriilor (cei care cumpără între 5 și 12 cărți/an) sunt 1.200.000, adică 5% din populația României.
- Nu cumpără cărți 56% dintre absolvenții de liceu și 12% dintre cei cu diplome de învățământ superior.
- Peste 60% dintre elevi nu citesc nici o carte în afara manualelor școlare.

Cercetarea consumului de cultură (IMAS, 2004) demonstrează că sumele investite în cumpărarea de carte înregistrează un trend descendent. Un segment important (73%) dintre subiecții investigați nu a investit în primul trimestru al anului 2004 nici o sumă pentru cumpărarea de cărți și numai aproximativ 10% au cheltuit pentru cărți peste 500.000 lei în aceeași perioadă (în condițiile în care prețul mediu al unei cărți este de 137.000 lei).

¹ Date extrase din studiul comandat de Asociația Editorilor din România, "Piața cărții în România. Statistici 2001 / Cine sunt cei care nu citesc cărți?"

2.6.6.1. *Puncte forte*

- liberalizarea pieței și privatizarea tuturor segmentelor din industria cărții;
- consolidarea economică și funcțională a subsectorului editorial și de imprimare;
- specializarea editurilor și diversificarea ofertei ca răspuns la nevoile, interesele, așteptările consumatorilor de carte;
- creșterea calității produsului carte datorită noilor tehnologii de culegere și imprimare;
- continuitatea sistemului de ajutor de stat pentru editare, care extinde accesul consumatorilor la cultura scrisă;
- creșterea capacității manageriale a unor edituri și a competitivității în acest sector;
- creșterea accesului consumatorului la oferta internațională, prin programe susținute de traduceri.

2.6.6.2. *Probleme-cheie*

- piață fluidă cu tendințe de scădere a consumului de carte în raport cu celelalte oferte de informare și de ocupare a timpului liber;
- distorsionarea producției de carte prin aplicarea aleatoare a sistemului de ajutor de stat și de achiziții pentru bibliotecile publice;
- lipsa de eficacitate a structurilor asociative ale creatorilor și antreprenorilor din domeniu, ceea ce afectează utilizarea unor drepturi (e.g., dreptul de împrumut public) și resursele potențiale;
- colaborare deficitară a sectorului editorial cu sistemul educațional pentru configurarea unei oferte axate pe nevoile specifice ale populației școlare;
- cultură antreprenorială deficitară, în special în ceea ce privește politicile de promovare și distribuție a producției editoriale.

2.6.6.3. *Obiective strategice specifice și direcții de acțiune*

1. Stimularea consumului de carte prin:

- diversificarea ofertei editoriale, respectiv a domeniilor și a titlurilor publicate;
- corelarea ofertei cu interesele, gusturile și trebuințele cititorilor, identificate prin studii de piață;
- eficientizarea distribuției de carte, prin diversificarea strategiilor de vânzare (cartea prin poștă, cluburile de carte, târguri cu vânzare, comerțul electronic, oferta de carte în format electronic etc.);
- campanii de promovare a lecturii și a consumului de carte, realizate în parteneriat de autoritățile publice și edituri și structurile lor asociative.

2. Facilitarea/medierea cooperării între sectorul editorial și sistemul educațional pentru a răspunde la nevoile exprese ale populației școlare și curriculum-ului specific diverselor niveluri de pregătire formală și continuă.

3. Diversificarea adresabilității producției editoriale prin considerarea ca priorități ale ajutorului de stat a următoarelor domenii:

- cărți de debut;
- lucrări de referință;
- literatura minorităților;
- traducerea culturii scrise în limbi de circulație.

4. Susținerea formelor alternative de editare de carte și publicații, în special în ceea ce privește editarea în format digital, pe Internet.

2.6.7. Industria fonogramelor, videogramelor și multimedia

2.6.7.1. Considerații generale

Aceste industrii au înregistrat trendul pozitiv cel mai semnificativ în raport cu celelalte componente ale sectorului industriilor culturale, atât la nivelul ofertei, cât și la nivelul cererii.

Termenul de multimedia este utilizat în diferite contexte și cu diferite accepțiuni. De regulă, multimedia presupune informație integrată, care combină conținuturi în diferite formate (text, imagini statice și în mișcare, sunet, grafică, animație etc.) și care de obicei este accesibilă la sau furnizată către un calculator personal.

În general, se consideră că această industrie s-a dezvoltat la punctul de convergență între serviciile audiovizuale, film, noile tehnologii ale informației, telecomunicații și conținuturi.

Apariția industriei multimedia a determinat schimbări esențiale la nivelul ofertei, al structurilor și modalităților de comunicare de conținuturi, precum și în comportamentul consumatorilor.

Crearea de produse multimedia, alături de fonograme și videograme, necesită noi profesii și profiluri profesionale care să răspundă la un set complex de cerințe, precum: cunoștințe și abilități de utilizare a tehnologiilor informației, creativitate, capacitate de analiză și sinteză, atitudine orientată spre piață, capacitate de învățare continuă etc.

În acest domeniu se constată un interes în creștere al creatorilor pentru dezvoltarea de concepte, formate și produse, care se întâlnește cu interesul producătorilor pentru acest nou tip de produse. Concomitent, crește și interesul publicului pentru consumul acestui tip de produse, consum care este facilitat și de dezvoltarea, modernizarea și convergența rețelelor de comunicații (cablu TV, telecomunicații, Internet).

În România, consumul multimedia se axează îndeosebi pe produse de tipul "entertainment software/games", care sunt realizate și comercializate în țară numai pe bază de licențe.

Producția și distribuția fonogramelor (discuri, casete audio, CD-ROM, mini-disc etc.) au cunoscut în ultimii ani o dezvoltare fără precedent.

În acest context, trebuie remarcat faptul că la nivelul publicului s-a înregistrat un adevărat reviriment în privința interesului față de producțiile muzicale autohtone. Ca urmare a mutațiilor survenite în gustul publicului, creația contemporană din anumite genuri muzicale a înregistrat, de asemenea, un salt calitativ și de popularitate, iar produsele autohtone ale industriei fonogramelor ocupă un spațiu semnificativ în preferințele pieței și în consumul cultural în general.

Industria fonogramelor și-a diversificat oferta în ultima perioadă, având un catalog format din producții românești și internaționale.

Numărul total de fonograme comercializate (pentru care s-au achiziționat marcaje holografice) în anul 2003 a fost de 13.505.335. Dintre acestea, primele zece societăți au produs 6.993.578 de fonograme.

Tabel nr. 20

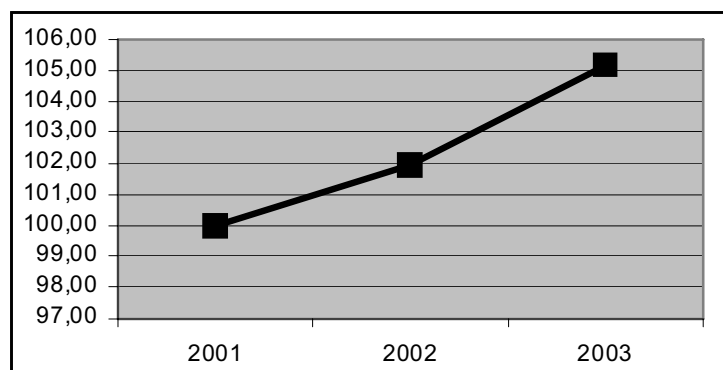
Producția de fonograme în perioada 2001-2003

Anul	Total fonograme	Dinamica producției
2001	12841720	100,00
2002	13088118	101,92
2003	13505335	105,17

Sursa: Oficiul Român pentru Drepturile de Autor.

Figura nr. 13

Evoluția producției de fonograme în perioada 2001-2003

2.6.7.2. *Puncte forte*

- diversificarea tipurilor de structuri și ocupații specifice, ca, de ex., case de producție, de editare, întreprinderi producătoare de echipamente audio și video și de reproducere, întreprinderi de reproducere fonograme, videograme, produse multimedia, întreprinderi de difuzare și comercializare etc.;
- extinderea și diversificarea pieței, concomitent cu creșterea audienței acestor produse și cu diversificarea preferințelor publicului;
- contribuție importantă a produselor de tipul fonograme, videograme etc. la creșterea interesului publicului pentru creația și interpretii din România;
- atragerea marilor producători (companii multinaționale) pe piața națională, ceea ce contribuie la diversificarea ofertei și la satisfacerea nișelor de piață;
- dezvoltarea schimburilor artistice prin extinderea sistemului de licențe, a importurilor și exporturilor de produse specifice;
- apariția și utilizarea pe scară largă a noilor tehnologii de producere și distribuție/comercializare.

2.6.7.3 . *Probleme-cheie*

- piață fluidă, dependentă de mutațiile care se produc la nivelul gusturilor și al “modei” pe plan mondial;
- lipsa mecanismelor de susținere publică (ajutor de stat) a producției de fonograme care lansează debuturi și genuri muzicale de nișă;
- discrepanțe accentuate la nivelul costurilor de producție în funcție de genurile muzicale (operă, muzică simfonică etc.), cu efecte negative asupra prețului de vânzare și a viabilității economice a producătorilor.

Modelul specific industriei fonogramelor se regăsește, în mare măsură, în producția de videograme, fie că sunt reproduceri de filme cinematografice, fie de alte opere audiovizuale.

Ca produse culturale, videogramele și operele multimedia beneficiază mai mult de modalități de exploatare/comercializare specifice, cum este, de exemplu, închirierea. Deși închirierea este un drept recunoscut tuturor categoriilor de titulari de drepturi, ea este, în momentul de față, practică cu precădere pentru aceste două tipuri de produse. Astfel, închirierea devine o modalitate importantă de lărgire a accesului publicului interesat, ceea ce influențează politicile de distribuție ale producătorilor.

Această practică a determinat o creștere semnificativă a numărului de agenți economici care se ocupă cu exploatarea videogramelor prin comercializare clasică și închiriere. De asemenea, se dovedește rentabilă activitatea de multiplicare de videograme, ceea ce a sporit de peste 10 ori numărul acestor întreprinzători în perioada 2000-2004.

2.6.7.4. Obiective strategice și direcții de acțiune pentru industriile fonogramelor, videogramelor și multimedia

- Stimularea creației muzicale prin extinderea mecanismelor de ajutor de stat la debuturile din domeniu.
- Facilitarea accesului unor categorii de public la genuri muzicale de nișă (operă, muzică simfonică, muzică corală etc.), prin susținerea producției de asemenea opere (prin mecanisme de “ajutor de stat”, parteneriate public-privat, coproducții internaționale ș.a.).
- Protecția unor categorii de consumatori (minorii) față de acele videograme și produse multimedia care le pot afecta dezvoltarea fizică, psihică și mentală. Aceasta se realizează prin clasificarea și semnalizarea corespunzătoare a produselor și prin controlul modului în care sunt comercializate/închiriate.
- Industriile fonogramelor, videogramelor și multimedia sunt afectate cel mai puternic de fenomenul pirateriei transnaționale și, ca atare, lupta împotriva rețelelor de tip “crimă organizată” trebuie să depășească cadrul național și să se ralieze eforturilor internaționale. În același timp, diminuarea pirateriei în acest domeniu necesită o pregătire specifică și creșterea numărului de specialiști implicați.

2.6.8. Industria filmului

Relansarea producției naționale de filme cinematografice, pe de o parte, și succesele de festival ale filmului românesc, pe de altă parte, caracterizează ultima perioadă din evoluția acestei industrii ca fiind o premisă pentru dezvoltarea ei ulterioară.

Tabel nr. 21

Caracteristici generale ale sectorului cinematografiei, în perioada 2000-2003

Specificație	2000	2001	2002	2003
Cinematografe în funcțiune	279	259	230	191
Locuri	116 647	110 861	98 480	86 889
Spectatori	5 111 736	5 726 248	5 316 388	4 527 054
Încasări nete (mii lei)	87 309 779	154 157 303	201 220 427	224 515 827
Frecvența pe locuitor	0,22	0,26	0,24	0,21
Preț mediu bilet (lei)	17 080	26 920	37 849	49 594

Sursa: Anuarul statistic al cinematografiei, editat de Centrul Național al Cinematografiei.

Tabel nr. 22

Statistică generală cu privire la rețeaua cinematografică în anul 2003

Specificație	Date sintetice
Număr cinematografe în funcțiune	191
Număr ecrane	213
Număr locuri	86.889
Număr locuri per ecran	408
Număr cinematografe cu 2, 3 sau mai multe ecrane	8
Număr cinematografe de artă (EURIMAGES)	5
Număr spectacole	156.175
Număr spectatori	4.527.054
Frecvența pe locuitor	0,21
Spectatori/spectacol	29
Încasări - mii lei	224.515.827
Preț mediu bilet lei	49.594

Sursa: Anuarul statistic al cinematografiei, editat de Centrul Național al Cinematografiei.

Tabel nr. 23

**Agenți economici cu activitate în domeniul cinematografiei,
înscrși în Registrul Cinematografiei, în perioada 2000-2003**

Agenți economici înscrși în Registrul Cinematografiei, din care:	Anul			
	2000	2001	2002	2003
Producție și prestări servicii	45	50	130	181
Distribuție	22	24	40	131
Exploatare prin proiecție publică	27	50	69	80
Exploatare prin comercializare și închiriere videograme	45	131	100	196
Multiplicare videograme	6	3	41	92
Total	145	258	380	680

Sursa: Centrul Național al Cinematografiei.

Tabel nr. 24

Filme produse în România, în perioada 2000-2001

Genul filmului/finanțarea	2000	2001	2002	2003
Total filme ficțiune lung metraj, din care:	11	14	9	17
Producție românească	-	6	8	7
Total coproducții, din care:	11	8	1	10
Coproducții majoritare	-	1	1	1
Coproducții minoritare	11	7	-	9
Filme de scurt metraj ficțiune, documentare și animație	19	11	11	4

Sursa: Anuarul statistic al cinematografiei, editat de Centrul Național al Cinematografiei.

Tabel nr. 25

Număr de spectatori la filmele în premieră, după țara de origine a filmului, în perioada 1999-2003

Număr de spectatori la:	2000	2001	2002	2003
Filme românești	-	26 954	498 443	20 545
Filme europene	135 021	183 579	306 791	274 605
Filme americane	4 006 522	4 091 315	3 685 181	3 464 744
Filme alte țări	18 174	95 915	43 501	28 351
Total	4 159 717	4 397 763	4 533 916	3 788 245

Sursa: Anuarul statistic al cinematografiei, editat de Centrul Național al Cinematografiei.

Tabel nr. 26

Număr total de spectatori plătitori, în perioada 1999-2003

Număr de spectatori la:	2000	2001	2002	2003
Filme românești	161 131	285 817	626 232	177 719
Filme europene	204 818	220 605	362 390	359 891
Filme americane	4 720 348	5 120 505	4 279 391	3 930 591
Filme alte țări	25 439	99 321	48 375	58 853
Total	5 111 736	5 726 248	5 316 388	4 527 054

Sursa: Anuarul statistic al cinematografiei, editat de Centrul Național al Cinematografiei.

2.6.8.1. Puncte forte

- consolidarea sistemului de ajutor de stat (Fondul cinematografic) pentru susținerea producției și distribuției de filme românești;
- extinderea coproducțiilor europene și internaționale, care determină o mai bună vizibilitate a potențialului de creativitate din domeniu și creșterea audienței;
- afirmarea spațiului românesc ca locație predilectă pentru filmări internaționale și extinderea prestațiilor de servicii cinematografice pentru producții internaționale, cu efecte pozitive asupra ocupării forței de muncă specializate și asupra contribuției sectorului la creșterea economică;
- atragerea unui număr din ce în ce mai mare de agenți economici către domeniul producției de film și al serviciilor conexe;
- dezvoltarea parteneriatelor public-privat, inclusiv cu unii radiodifuzori, ca mijloc complementar de susținere a producției de filme și a accesului la acest tip de ofertă;
- creșterea accesului și a gradului de confort al spectatorilor prin intrarea în funcțiune a noilor spații multiplex de spectacole cinematografice;

- apariția noilor generații de cineaști ale căror realizări au propulsat filmul românesc și au relansat interesul publicului pentru acest produs cultural.

2.6.8.2. *Probleme-cheie*

- lipsa de inițiative la nivel legislativ și fiscal pentru menținerea interesului investitorilor/producătorilor de film străini față de utilizarea locațiilor și a resurselor umane din țară;
- insuficienta implicare a radiodifuzorilor în finanțarea/coproducția de filme;
- necorelarea mecanismelor de sprijin (ajutorul de stat) la nevoile reale ale producției de film, respectiv alocarea de resurse pentru faza de pregătire/dezvoltare de proiecte cinematografice și practica “primei de succes”;
- diminuarea accentuată a accesului populației din mediul rural și din centrele urbane mici la spectacolul cinematografic, determinată de închiderea multor săli de cinema și de slaba preocupare a autorităților locale pentru identificarea și susținerea unor alternative;
- dificultăți majore în rețeaua de distribuție a filmelor cinematografice, datorită menținerii monopolului asupra unei bune părți din lanțul de săli și slabei investiții în modernizarea și echiparea lor;
- ritm lent de pregătire în vederea utilizării noilor tehnologii (e-cinema, d-cinema).

2.6.8.3. *Obiective strategice și direcții de acțiune*

1. Dezvoltarea producției cinematografice prin:

- a) consolidarea mecanismului de ajutor de stat;
- b) atragerea investițiilor din rândul radiodifuzorilor pentru realizarea de coproducții.

2. Atragerea investitorilor străini, atât pentru producția de film, pentru activități conexe, precum prelucrarea de peliculă, postproducție etc., cât și pentru extinderea rețelei de exploatare (modernizarea sălilor, construcția de spații tip “multiplex”).

3. Promovarea României ca locație de filmare, sursă importantă de venituri pentru producția și serviciile din domeniu, prin acordarea de facilități fiscale producătorilor străini.

4. Extinderea ajutorului de stat la faza de dezvoltare a proiectelor cinematografice și la susținerea producțiilor prin mecanismul “primei de succes”.

5. Lărgirea accesului la filmul cinematografic al tuturor categoriilor de public, prin identificarea de soluții alternative pentru zonele în care sălile de cinematograf sunt închise sau nu pot funcționa din motive de rentabilitate: continuarea unor programe de tipul “cinematograful la sate”, caravane cinematografice, construcția de spații multifuncționale care să permită și proiecția de filme etc.

6. Pregătirea producătorilor și difuzorilor din industria filmului pentru

utilizarea noilor tehnologii (e-cinema și d-cinema) în scopul diversificării ofertei și al facilitării accesului publicului.

3.6.9. Serviciile audiovizuale

Alături de film, serviciile audiovizuale reprezintă un instrument de comunicare interculturală, de promovare a diversității culturale și de asigurare a pluralismului de opinii, idei și forme de exprimare.

Tabel nr. 27

Licențe și decizii de autorizare primite de radiodifuzori și operatori cablu, în vigoare în ianuarie 2004

Tipul de serviciu	Licențe acordate	Decizii de autorizare
Radio	327	302
Televiziune	139	110
Rețele cablu (licențe)	2228	1067
Rețele cablu (avize)	1714	597
Satelit pt. radio	14	10
Satelit pt. TV	54	26
Total	4476	2112

Sursa: Consiliul Național al Audiovizualului.

Tabel nr. 28

Societăți deținătoare de licențe audiovizuale, pe categorii de servicii, la nivelul anului 2003

Societăți care dețin licențe pentru	Număr total
Radio	133
Televiziune	47
Rețele cablu (licențe)	609
Rețele cablu (avize)	458
Satelit pt. radio	12
Satelit pt. TV	43

Sursa: Consiliul Național al Audiovizualului.

Societăți ce dețin licențe eliberate de CNA: 937 (unele din aceste societăți dețin mai multe licențe)

Localități în care există radiodifuzori sau operatori cablu deținători de licențe: 5149

2.6.9.1. *Puncte forte*

- armonizarea cadrului legislativ și a politicilor în materie cu politica europeană, asigurându-se libertatea de exprimare, libertatea de creație audiovizuală, accesul nerestricționat la conținuturi, pluralitatea de opțiuni ale consumatorilor, precum și furnizarea de conținut audiovizual care să răspundă nevoilor culturale, educaționale, de petrecere a timpului liber ale diverselor segmente de piață;
- dezvoltarea unui sistem pluralist de organizații media, respectiv servicii publice de radiodifuzare și radiodifuzori privați;
- creșterea competitivității între agenții care acționează pe piața audiovizuală, cu efecte pozitive asupra diversității ofertei;
- crearea de noi locuri de muncă și diversificarea specializărilor solicitate la nivelul acestor servicii;
- creșterea interesului pentru studii și cercetări pe teme majore, precum protecția demnității umane și a minorilor, diversitatea culturală și lingvistică, formarea profesională, impactul noilor tehnologii asupra sectorului, consumul de produse specifice etc.;
- creșterea accesului publicului la serviciile de programe ale radiodifuzorilor români și europeni prin extinderea rețelelor de transmisie prin cablu;
- creșterea investițiilor în domeniul radiodifuzării și al transmisiei prin cablu.

2.6.9.2. *Probleme-cheie*

- numărul redus de producții autohtone de stoc, determinat de prețul scăzut și de facilitarea realizării producțiilor de flux;
- fragilitatea economică a producătorilor independenți TV, determinată, printre altele, de lipsa accesului la instrumente de sprijin (ajutoare de stat) și de accesul limitat la instrumente de creditare;
- lipsa strategiilor de dezvoltare și consolidare a sectorului, în contextul extinderii globalizării;
- tendințe de omogenizare și sărăcire a conținutului radiodifuzat, implicit de diminuare a diversității;
- aplicarea nesistematică a principiilor și mecanismelor de autoreglementare, îndeosebi a codurilor deontologice.

2.6.9.3. *Obiective strategice și direcții de acțiune specifice*

1. Creșterea calității și diversității conținuturilor programelor și emisiunilor radiodifuzorilor prin:

- susținerea sectorului producătorilor independenți;
- difuzarea de opere europene și românești;

- creșterea valorii educative și culturale a ofertei radiodifuzorilor publici;
- asigurarea adresabilității programelor radiodifuzorilor publici în funcție de nevoile și așteptările diverselor segmente de public.

2. Pregătirea radiodifuzorilor și elaborarea în comun cu aceștia și cu sectorul telecomunicațiilor a unei strategii pentru trecerea la transmisia și recepția digitală (digital switch-over).

Capitolul 3

Strategia de dezvoltare a culturii în plan regional

3.1. Aspecte generale

În țara noastră, în mediile științifice și decizionale, conceptul de dezvoltare regională este receptat ca instrument cu valoare operațională pentru toți actorii sociali. Structurarea României în 8 regiuni de dezvoltare (nivel NUTS II) a demarat în anul 1998. Pentru îndeplinirea angajamentelor asumate de România prin Documentul de poziție pentru capitolul 21 și pentru pregătirea unui cadru adecvat elaborării și implementării politicii regionale în țara noastră, a fost adoptată Legea privind dezvoltarea regională, nr. 315, din 28 iunie 2004. Modificările recente aduse prin OUG nr. 111/2004 au inclus cooperarea transfrontieră ca dimensiune esențială a dezvoltării regiunilor.

Cele 8 regiuni de dezvoltare constituite (Regiunea 1 Nord-Est, Regiunea 2 Sud-Est, Regiunea 3 Sud Muntenia, Regiunea 4 Sud-Vest Oltenia, Regiunea 5 Vest, Regiunea 6 Nord-Vest, Regiunea 7 Centru și Regiunea 8 București-Ilfov) nu au statut de unități administrative. Ele reprezintă însă zone teritoriale suficient de mari pentru a permite utilizarea eficientă a resurselor financiare și umane, precum și coerența și eficacitatea în elaborarea și implementarea unor strategii intersectoriale de dezvoltare durabilă la nivelul fiecărei regiuni.

Pe de altă parte, se poate observa că, din punctul de vedere al tradițiilor culturale, al modelelor și comportamentelor de consum cultural, în configurarea celor 8 regiuni de dezvoltare se regăsesc numai parțial zonele socio-culturale tradiționale, cu legături puternice, tradiții și interese culturale comune.

Ca atare, cooperarea intraregională în elaborarea și implementarea de strategii regionale pentru sectorul culturii este încă redusă, adesea sporadică, comunitățile continuând să favorizeze legăturile cu acele zone din afara regiunii cu care au afinități și interese culturale comune.

Datele statistice generale indică creșterea disparităților interregionale, mai ales între București și restul țării. Aceste disparități pot fi identificate și la nivelul unor elemente importante din sectorul culturii:

- resurse financiare publice alocate;
- infrastructură și echipamente de practică culturală;

- resurse umane specializate;
- modele de consum cultural;
- acces și participare la viața culturală.

În ceea ce privește creșterea economică, aceasta este concentrată în București și în partea de vest a României, în proximitatea piețelor vestice. Acest fenomen se repercutează și asupra sectorului culturii, atât la nivelul ofertei de bunuri și servicii culturale, cât și la nivelul cererii și al consumului.

Astfel, în aceste regiuni caracterizate printr-o vitalitate economică deosebită, se înregistrează nu numai o creștere a ofertei "clasice" a instituțiilor publice de cultură, ci și o diversificare și nuanțare a ofertei, prin intervenția pe piață a asociațiilor și fundațiilor profilate pe activitate culturală.

În aceste regiuni se concentrează și industriile culturale și activitățile conexe acestora, a căror ofertă de produse culturale depășește piața regională. De exemplu, concentrarea în București a mării majorități a radiodifuzorilor importanți (cu acoperire națională sau constituiți în rețele naționale) permite ocuparea unui număr semnificativ de creatori și artiști (regizori, scenariști, compozitori, artiști executanți și interpreți) și personal tehnic specializat, atât pentru programele și emisiunile proprii ale radiodifuzorilor, cât și pentru producția de publicitate. Dezvoltarea serviciilor de programe audiovizuale locale, care atrage o parte din bugetul de publicitate al agenților economici din regiune sau naționali, determină, de asemenea, creșterea gradului de ocupare a forței de muncă din sectorul culturii.

În același timp, atât Bucureștiul, cât și regiunile din vestul țării se caracterizează prin perpetuarea interesului tradițional pentru consumul cultural și pentru accesul și participarea la viața culturală (achiziția de carte, fonograme și videograme, împrumutul public și închirierea unora dintre aceste produse, audiența la spectacole de teatru, muzicale, cinematografice etc.), atât în mediul urban, cât și în multe localități rurale.

Regiunea Nord-Est, ca și cele din sudul țării, situate de-a lungul Dunării, înregistrează o creștere a decalajelor economice față de regiunile menționate anterior, caracterizându-se prin rate foarte ridicate ale șomajului, prin pungi de sărăcie, prin nivel foarte scăzut al PIB, prin dependența de agricultură și migrația populației din spațiul urban către zonele rurale și prin incapacitatea de atragere a investițiilor directe.

În directă legătură cu tonusul economic extrem de scăzut din aceste regiuni, oferta culturală este redusă, iar consumul se orientează cu precădere către domeniile în care accesul este gratuit sau presupune un efort financiar minim din partea utilizatorului (biblioteci publice, oferta instituțiilor publice muzeale și de spectacole, la care prețul biletului este subvenționat). Se conturează astfel, în această parte a țării, o anume tendință de imobilism, o lipsă de deschidere și de interes manifest pentru nou, pentru forme alternative de exprimare artistică, pentru experiment.

Regiunile din această parte a țării beneficiază de un patrimoniu istoric tangibil și intangibil extrem de bogat, cu valoare recunoscută pe plan internațional

și care este inclus în mare parte în oferta de turism cultural. În mod paradoxal, turismul cultural intens din unele zone (nordul Bucovinei, de exemplu) nu are încă impact asupra dezvoltării economice și socio-culturale a regiunii.

Ca în toate celelalte regiuni, oferta de produse culturale care să încorporeze tradițiile și meșteșugurile din fiecare zonă este redusă din punct de vedere cantitativ și de un nivel calitativ inegal. Numărul de IMM-uri care să aibă ca obiect de activitate valorizarea acestui potențial este încă foarte redus, în absența unei strategii regionale sau interregionale coerente în această direcție.

Pe de altă parte, comunitățile locale încă nu conștientizează nici potențialul economic latent reprezentat de bogăția de tradiții, meșteșuguri și forme de exprimare care le sunt proprii și nici nevoia de protecție a acestora față de preluările, preluările și hibridizările realizate de unii întreprinzători. Astfel, protecția patrimoniului intangibil și dreptul comunităților de a-l proteja și de a obține beneficii materiale din exploatarea lui devin o problemă de actualitate, necesitând intervenții de natură normativă, în paralel cu realizarea și implementarea unei strategii specifice la nivel național, care să conștientizeze și să educe comunitățile și creatorii populari, să le ofere consultanță și sprijin în acest scop.

În ceea ce privește modalitățile de finanțare a instituțiilor publice de cultură din resursele publice locale, se constată o anomalie de sistem, în sensul că majoritatea instituțiilor de cultură sunt de subordonare județeană și, potrivit legislației în vigoare, bugetele județene sunt mult mai mici decât cele municipale, în timp ce din alocații de la bugetele municipale se susțin în genere un număr mai mic de instituții și chiar și de activități decât la nivel județean. Cofinanțarea instituțiilor publice de cultură (prevăzută, de exemplu, de legislația specifică pentru biblioteci) este încă un fenomen singular, practica încetățenită fiind aceea de separare a direcțiilor de finanțare din bugetele județene și din cele locale.

Cu toate deosebirile de nivel de dezvoltare economică, de poziționare geografică, de structură socio-profesională a populației și de tradiții culturale, analizele SWOT realizate la nivelul fiecărei regiuni pentru sectorul culturii identifică câteva elemente de similitudine pentru fiecare din factorii interni (puncte forte și puncte slabe) și externi (oportunități și amenințări) analizați. Aceste elemente similare sunt încorporate în analiza SWOT la nivel național asupra sectorului culturii.

Deși printre prioritățile de dezvoltare ale regiunilor nu se regăsesc decât în foarte mică măsură obiective referitoare la sectorul culturii, analiza prezentă demonstrează că organizațiile culturale publice și private, bogăția de valori culturale și potențialul creativ din zonă reprezintă resurse importante de dezvoltare durabilă.

Faptul că aceste resurse de dezvoltare nu sunt conștientizate în suficientă măsură de către autoritățile publice locale și nu se regăsesc printre prioritățile planurilor de dezvoltare regională elaborate de aceste autorități este de natură să diminueze șansele de revitalizare și de dezvoltare echilibrată a regiunilor și, în același timp, să demotiveze capacitățile umane ce ar putea fi antrenate în acest proces.

Ancheta Delphi și focus-grupurile organizate de autori cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor, în anul 2004, arată că, la nivelul serviciilor descentralizate ale acestuia, precum și la nivelul organizațiilor culturale, sunt identificate obiective prioritare de dezvoltare a culturii în perioada imediat următoare și pentru orizontul de timp 2007-2013 și sunt conștientizate multe dintre punctele forte și problemele-cheie specifice sectorului.

3.2. Regiunea 1 Nord-Est

Regiunea 1 Nord-Est se caracterizează prin niveluri diferite de dotare cu echipamente de practică culturală și, implicit, prin acces diferențiat la cultură, în-deosebi al populației din mediul rural. În regiune se găsesc centre culturale/universitare puternice, care focalizează potențialul creativ, precum și zone cu un standard de viață extrem de scăzut, cu nivel ridicat al șomajului și cu capacitate redusă de a răspunde trebuințelor culturale ale locuitorilor.

3.2.1. Puncte forte

- Monumente istorice reprezentative pentru istoria și cultura națională (e.g., *mânăstirile din Lista patrimoniului mondial UNESCO - Arbore, Vornoneț, Humor, Vatra Moldoviței, Sucevița, Sf. Gheorghe din jud. Suceava, ansambluri medievale din Suceava și Bacău, monumente laice și religioase, case memoriale ("Mihai Eminescu" la Ipotești, "George Enescu" la Liveni, Iași, "Ion Creangă" la Iași, "Ion Irimescu" la Fălticeni etc.)*), importantă resursă pentru dezvoltarea turismului cultural, ecologic și religios.
- Existența unor instituții culturale cu activitate remarcabilă (*Teatrul Național și Opera Națională din Iași, Filarmonica "Mihail Jora" din Bacău, Orchestra de Muzică Populară "Plaiurile Bistriței", Centrul Internațional de Cultură și Artă "George Apostu", Centrul de Cultură "Rosetti Tescanu - George Enescu" din Tescani, Bacău, rețeaua muzeală din Bacău ș.a.*).
- Patrimoniu imaterial bogat și puternice tradiții etno-folclorice în aproape toate zonele regiunii și existența în mediul rural a unor așezăminte culturale care polarizează valori muzeale și interesul comunităților, precum cele din: *Darabani, Cordăreni, Stăuceni, Cervicești* etc.
- Potențial creativ deosebit, atât în domeniul culturii tradiționale, cât și al artelor contemporane.
- Puternice structuri asociative ale creatorilor care, în parteneriat cu alte organizații locale, realizează programe și proiecte ce stimulează creativitatea și mobilitatea creatorilor, contribuind în același timp la susținerea ofertei și a participării publicului la actul de cultură, la diversificarea ofertei, inclusiv prin reviste de cultură cu audiență regională și națională (e.g., *"Ateneu", "Vitrăliu", "13 Plus" din Bacău* etc.).

- Manifestări culturale cu dimensiune națională și internațională (e.g., *Festivalul Internațional de Teatru în limba idiș "Avram Goldfaden"*, *Festivalul de Operă și Balet din județul Iași*, *Zilele "Mihai Eminescu" din județul Botoșani*, *Târgul Național de Carte "Nicolae Iorga" din Botoșani*, *Tabăra Internațională de Artă Plastică*, *Zilele Culturii Călinesciene*, *Saloanele Moldovei*, *Festivalul Internațional de Videofilm "Ethnos" din județul Bacău*).

3.2.2. Probleme-cheie

- Nivel de trai scăzut în majoritatea localităților rurale și în unele centre urbane mici, constituirea unor pungi de sărăcie, rată ridicată a șomajului, fenomene de excluziune socială, care iradiază efecte negative pe termen lung și afectează calitatea vieții și dezvoltarea umană.
- Infrastructură inadecvată activității culturale (învechită, nefuncțională).
- Echipamente de practică culturală precare, îndeosebi în instituțiile din orașele mici și din mediul rural.
- Insuficiența resurselor financiare locale, cu efecte negative mai ales asupra vieții culturale din mediul rural.
- Neglijarea de către autoritățile locale a căminului cultural, ca așezământ tradițional cu funcții de animare a comunității, de preservare a tradițiilor, de polarizare a talentelor și a creativității artistice.
- Adresabilitate redusă a actului cultural, în multe localități urbane și rurale, determinată de:
 - pregătire profesională și managerială nesatisfăcătoare a personalului din serviciile culturale;
 - necunoașterea nevoilor culturale specifice fiecărei comunități;
 - lipsa de preocupare pentru investigarea sistematică a pieței culturale;
 - comunicare deficitară între actorii culturali.
- Preocupare insuficientă pentru dezvoltarea de parteneriate public-privat.

Aceste probleme-cheie, conștientizate de actorii culturali din regiune (în principal de serviciile deconcentrate ale Ministerului Culturii și Cultelor), constituie reperatele în funcție de care aceștia au formulat obiectivele strategice de dezvoltare a sectorului culturii.

3.2.3. Obiective strategice și direcții de acțiune

O preocupare generală a agenților culturali din regiune se referă la preservarea identității culturale locale specifice diverselor comunități etnice sau religioase. Această preocupare polarizează multe din principalele obiective de dezvoltare a sectorului culturii menționate de specialiștii incluși în eșantionul

anchetei Delphi. Obiectivele principale sunt:

- conservarea, restaurarea, protejarea și punerea în valoare a monumentelor istorice;
- prezervarea și punerea în valoare a tradițiilor locale prin continuarea unor manifestări și evenimente de notorietate regională și națională (târguri, expoziții, festivaluri);
- revitalizarea ocupațiilor și a meșteșugurilor tradiționale;
- dezvoltarea patrimoniului muzeal prin achiziții sistematice;
- dezvoltarea turismului cultural;
- revitalizarea așezămintelor și a activității culturale din mediul rural prin programe dedicate căminului cultural, bibliotecii comunale, "cinematografului la sate" etc.;
- crearea unor baze de date privind oferta culturală locală și regională, accesibile tuturor categoriilor de public.

În concepția subiecților investigați, multe din obiectivele stabilite pentru perioada imediat următoare vor constitui priorități ale sectorului culturii și după integrarea României în UE. În același timp, noul context în care se va dezvolta țara noastră va genera noi priorități, referitoare în principal la:

- intensificarea schimburilor culturale, a circulației operelor, a mobilității creatorilor și artiștilor;
- stimularea activităților culturale locale;
- dezvoltarea industriilor culturale prin stimularea investițiilor;
- dezvoltarea parteneriatelor pentru realizarea de programe și proiecte culturale.

Reprezentanții serviciilor deconcentrate ale Ministerului Culturii și Cultelor, participanți la focus-grupurile organizate în anul 2004, consideră că unele dintre obiectivele strategice se pot realiza mai ales prin parteneriate intraregionale.

Aceste parteneriate sunt necesare mai ales pentru:

- derularea de programe referitoare la conservarea, restaurarea și punerea în valoare a monumentelor istorice;
- prezervarea și valorizarea tradițiilor culturale;
- dezvoltarea turismului cultural;
- mobilitatea creatorilor și circulația operelor lor.

Alte obiective strategice se pot realiza în mai bune condiții dacă vor fi inițiate parteneriate public-privat și alte forme de cooperare între instituții publice de cultură, autorități locale, agenți economici și organizații neguvernamentale.

Parteneriatele dintre actorii menționați sunt importante mai ales pentru:

- reabilitarea monumentelor istorice și diversificarea funcțiilor și serviciilor subiacente acestora;
- extinderea și diversificarea traseelor și serviciilor turistice prin includerea

de noi resurse culturale (monumente, muzee, evenimente de tipul târguri populare, spectacole și festivaluri etc.);

- reabilitarea infrastructurii culturale și revitalizarea așezămintelor rurale și a celor situate în localitățile mici.

Ținând seama de particularitățile locale ale vieții culturale, specialiștii din Regiunea Nord-Est consideră că în perioada 2007-2013 o serie de tradiții, practici culturale și alte elemente ale culturii populare din regiune vor fi păstrate și vor beneficia de o mai bună vizibilitate. Acestea sunt:

- arhitectura tradițională și meșteșugurile (sculptură în lemn, olărit, țesături, împletituri etc.);
- muzica populară, corală și instrumentală, dansurile populare și alte genuri folclorice;
- datinile și obiceiurile legate de calendarul agricol și religios;
- târgurile cu produse ale artizanilor și meșteșugarilor.

3.3. Regiunea 2 Sud-Est

Regiunea Sud-Est se distinge, printre altele, prin două particularități, și anume: dezvoltare economică și bunăstare la nivelul unor comunități datorită turismului estival (e.g., municipiul Constanța); dezvoltarea industriei portuare și de transporturi maritime și fluviale generatoare de venituri pentru jud. Constanța, Tulcea, Brăila și Galați. La nivelul regiunii însă, precum și în interiorul județelor, dezvoltarea economică este inegală, ceea ce se resimte și la nivelul actorilor culturali. De asemenea, pe lângă elementele comune cu oferta culturală din alte regiuni, această regiune se distinge printr-o serie de caracteristici receptate ca atare la nivel național.

3.3.1. Puncte forte

- Evenimente culturale cu impact comunitar deosebit și rezonanță internațională, ca, de exemplu: *Festivalul de Teatru Antic din Constanța*, *Salonul de Carte "Ovidius", Constanța*, *Festivalul Muzicii Corale Bisericești, Brăila*, *Festivalul "O singură Dunăre pentru mai multe etnii", Brăila*, *Concursul Național de Creație Literară "Vasile Voiculescu" din Buzău etc.*
- Monumente istorice și situri arheologice de valoare excepțională (*așezările rupestre de la Bozioru și Colți, din Buzău, rezervația de arhitectură "Brăila, Centru Istoric", Cetatea Greco-Romană Argamu din Tulcea, Cetatea Halmyris, Tulcea, Bazilica paleo-creștină de la Niculițel, jud. Tulcea, Situl Histria, Tropaeum Traiani, ansamblul rupestru de la Basarabi, Mormântul Hypogeu din județul Constanța etc.*)
- Preocuparea instituțiilor de cultură locale de a stimula creativitatea

artiștilor prin organizarea unor tabere de creație și concursuri de creație și interpretare, precum: *Concursul Internațional de Canto "Haricleea Darclee", Brăila, Tabăra de Sculptură "Donaris" din jud. Brăila, Concursul Național de Acuarelă și Gravură "C. Găvenea" din Tulcea, Tabăra de Creație Literară "Scriitori Români din Diaspora", Tulcea, Tabăra de creație plastică, fotografică și multimedia "Far-Est" din Sulina, jud. Tulcea, Salonul Național de Artă Fotografică din Buzău etc.*).

- Preocupări pentru prezervarea identității culturale a minorităților și stimularea dialogului interetnic și intercultural, prin promovarea valorilor specifice grupurilor etnice din zonă - greci, armeni, lipoveni, ruși, turci, tătari, bulgari, romi ș.a. - care participă la evenimente precum: *Festivalul Etniilor în județul Brăila, Festivalul Internațional al Portului, Dansului și Cântecului Popular Turco-Tătar din România, în jud. Constanța.*
- Realizări importante în domeniul creației populare și al meșteșugurilor tradiționale - *țesături și ceramică tradițională (Dorobanțu, jud. Tulcea), împletituri de stof (Mahmudia, Murighiol, Somova, jud. Tulcea), lucrături în piele (Niculițel, jud. Tulcea)* - și preocupări de comunicare între generațiile de creatori, prin *Școala de Vară a Meșteșugurilor Tradiționale din Dorobanțu, jud. Tulcea, Sărbătoarea Vetrelor Folclorice Zonale din Peceneaga, jud. Tulcea.*
- Relații susținute cu localitățile "înfrățite" din țări europene (Franța, Belgia, Elveția etc.), cu efecte pozitive asupra dezvoltării culturii în regiune, prin evenimente specifice zonelor înfrățite, manifestări folclorice, schimburi de cărți, filme, videograme și fonograme ș.a.
- Existența unor programe la nivelul Euroregiunii Dunărea de Jos, care facilitează parteneriate pentru realizarea unor programe și proiecte culturale.

3.3.2. Probleme-cheie

- Infrastructură învechită, mai ales în cazul așezămintelor din mediul rural.
- Echipamente de practică culturală mult sub nivelul cerințelor de comunicare, de stimulare a accesului și participării populației la viața culturală.
- Insuficiența resurselor financiare pentru sectorul culturii și alocarea lor aleatoare.
- Resurse umane insuficiente ca număr, cu pregătire metodologică și managerială deficitară, marcate de formalism și lipsite de viziune strategică.
- Capacitatea redusă a actorilor culturali de a fructifica turismul estival pentru promovarea potențialului cultural din regiune.
- Aplicarea inconsecventă și incorectă a unor prevederi legale din domeniul monumentelor istorice (descărcare de sarcină arheologică, construcții în zone de protecție sau chiar în situri etc.).

- Imixtiuni ale forțelor politice în organizarea și activitatea unor instituții și așezăminte culturale, care diminuează autonomia funcțională a acestora și calitatea ofertei culturale (decizia Consiliului Județean de unificare a muzeelor din Constanța).

3.3.3. *Obiective strategice și direcții de acțiune*

Plecând de la zestrea culturală de care dispun județele din Regiunea Sud-Est și având în vedere problemele cu care se confruntă sectorul culturii și comunitățile umane din această regiune, specialiștii investigați au identificat principalele zone de interes pentru elaborarea strategiei de dezvoltare a culturii în perioada 2007-2013.

Obiectivele astfel evidențiate sunt:

- Realizarea și promovarea bunurilor culturale și a activităților care exprimă identitatea culturală a comunităților etnice și religioase.
- Conservarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural.
- Cercetarea, evidența, prezervarea și valorizarea patrimoniului imaterial.
- Susținerea ofertei culturale locale și, implicit, a interesului comunităților de a participa la viața culturală.
- Extinderea turismului cultural, prin valorizarea potențialului cultural de care dispun județele din regiune.
- Revigorarea turismului estival prin diversificarea activităților specifice și creșterea calității ofertei - factor de stimulare a cererii de servicii culturale, pentru segmente de piață din ce în ce mai numeroase.
- Dezvoltarea industriilor culturale prin susținerea inițiativelor economice private.

În concepția experților care au participat la cercetarea întreprinsă de Ministerul Culturii și Cultelor, unele dintre obiectivele menționate mai sus necesită realizarea de parteneriate între structurile publice și cele private, la nivelul localităților și al regiunii.

De asemenea, specialiștii apreciază că șansa de realizare a unora dintre obiectivele strategice depinde în egală măsură de colaborarea susținută și de inițierea de proiecte comune cu celelalte județe din regiune, îndeosebi pentru conservarea patrimoniului imaterial, pentru protejarea și punerea în valoare a monumentelor, pentru susținerea mobilității creatorilor și pentru organizarea unor evenimente culturale care au dobândit notorietate de-a lungul timpului.

Plecând de la caracterul specific al unor zone din această regiune (litoral și Delta Dunării) care facilitează dezvoltarea turismului estival și ecologic, oferta culturală trebuie concepută pe două paliere cu adresabilitate specifică: pentru turiștii veniți pe perioade diverse de timp și pentru populația stabilă, din mediul urban și din mediul rural. Aceasta este o oportunitate de care trebuie să se țină seama și în perioada imediat următoare și, cu atât mai mult, după aderarea

României la UE, când industria turismului va dobândi noi dimensiuni.

3.4. Regiunea 3 Sud Muntenia

Evaluarea stării culturii în această regiune trebuie să țină seama de faptul că, pe lângă existența unui patrimoniu cultural important și a unor tradiții bine cunoscute, județele constitutive se caracterizează printr-o slabă dezvoltare socio-economică și, implicit, prin resurse umane insuficiente din punct de vedere numeric și al performanței profesionale.

În același timp, decalajul economic și social existent între Regiunea Sud și celelalte regiuni este de natură să perpetueze această situație și să împiedice parteneriatele interregiuni.

Această stare de lucruri se reflectă și în sectorul culturii, fiind conștientizată de actorii culturali investigați în cadrul anchetei sociologice și al focus-grupurilor.

3.4.1. Puncte forte

- Monumente istorice reprezentative pentru istoria națională (*Curtea Domnească de la Târgoviște, Palatul Brâncovenesc de la Potlogi, Mănăstirea Dealu, Dâmbovița, Biserica Domnească Curtea de Argeș, Mănăstirea Negru Vodă din Câmpulung Muscel, Mănăstirea Comana, Giurgiu, Complexul Peleş, Prahova, Cetatea Geto-Dacică de la Zimnicea, Teleorman, Cetatea Medievală Turnu de la Turnu Măgurele etc.*).
- Sistem de instituții muzeale deținătoare de bunuri relevante pentru memoria culturală a zonei, cu un profil deosebit în raport cu oferta similară din alte regiuni (e.g., numai în județul Argeș, se pot menționa *Muzeul Tiparului și al Cărții Vechi Românești, Muzeul Scriitorilor Dâmbovițeni ș.a.*).
- Preocupări de conservare a patrimoniului imaterial prin sărbători populare și religioase devenite tradiționale, cu potențial de continuitate și în deceniile următoare (*sărbătorile de iarnă, hramuri, evenimente specifice: Festivalul Țuicii - Vălenii de Munte, Festivalul Vinului - Valea Călugărească etc.*).
- Organizarea unor manifestări culturale cu participare națională și internațională, ceea ce contribuie la dialogul între creatori, interpreți și public (*Festivalul Internațional de Muzică Corală "D.G. Kiriac", Festivalul Internațional de Folclor "Carpați" în jud. Dâmbovița, Festivalul Mondial de Caricatură Călărași, Festivalul Internațional de Folclor "Hora mare", Călărași, Festivalul de Lieduri "Ionel Perlea", jud. Ialomița, Festivalul "Pe marginea Dunării", jud. Giurgiu, Festivalul Internațional de Poezie "Nichita Stănescu", jud. Prahova, cursurile de vară ale Universității Populare "Nicolae Iorga", Vălenii de Munte etc.*).

3.4.2. Probleme-cheie

- Număr redus și, în unele localități rurale, lipsă totală de spații care să corespundă nevoilor culturale ale comunității, îndeosebi în județele *Teleorman, Ialomița, Călărași*).
- Calitate inadecvată a infrastructurii existente (e.g., *spații improprie - jud. Ialomița, Giurgiu, Dâmbovița, construcții nefinalizate - jud. Călărași etc.*) și echipamente de practică culturală insuficiente, degradate, nefuncționale în majoritatea instituțiilor și așezămintelor.
- Resurse umane insuficiente și pregătire managerială deficitară a personalului din majoritatea instituțiilor de cultură, ceea ce afectează capacitatea de a concepe și derula programe și proiecte culturale.
- Lipsa parteneriatelor public-privat cu agenți economici și sociali din regiune, ca o posibilitate de reabilitare a infrastructurii și a dotărilor și de diversificare a serviciilor culturale.
- Colaborare interjudețeană insuficientă pentru realizarea unor programe/proiecte culturale, deși actorii culturali investigați sunt conștienți de faptul că atingerea obiectivelor lor depinde de această cooperare.
- Număr redus de organizații neguvernamentale cu activitate culturală, ceea ce limitează cantitativ și calitativ oferta de servicii culturale.
- Interes scăzut al comunităților de a participa la viața culturală și de a se implica în inițierea și derularea de proiecte interjudețene și interregionale.

3.4.3. Obiective strategice și direcții de acțiune

Obiective

Obiectivele strategice privind sectorul culturii răspund nevoilor actuale și de perspectivă ale regiunii, fiind asumate de majoritatea operatorilor culturali din județele componente ale regiunii. Aceștia le-au stabilit identificând, în același timp, condițiile materiale și economice de care depinde realizarea obiectivelor strategice:

- Dezvoltarea culturii în plan local, ținând seama de specificul și potențialul existent în fiecare zonă.
- Prezervarea și valorizarea tradițiilor culturale cu valențe comunitare.
- Protejarea și revitalizarea patrimoniului cultural existent și îmbogățirea acestuia.
- Stimularea interesului populației de a participa la viața culturală.
- Susținerea creației contemporane și promovarea artelor interpretative.
- Dezvoltarea industriilor culturale și a celor conexe - alternative reale la procesul de dezindustrializare din regiune.

Actorii culturali investigați apreciază că aceste obiective vor putea fi realizate dacă sunt întrunite cel puțin următoarele trei condiții:

- a) reabilitarea infrastructurii, având în vedere că multe din spațiile culturale se află într-o stare avansată de degradare, fiind lipsite și de dotările necesare;
- b) asigurarea resurselor financiare la nivelul nevoilor specifice ale fiecărei localități sau zone;
- c) asigurarea resurselor umane pregătite să realizeze programe culturale competitive.

Direcții de acțiune

- Dezvoltarea, reabilitarea și construirea de spații de practică culturală și dotarea lor corespunzătoare.
- Atragerea agenților economici și sociali pentru susținerea activităților culturale și îndeosebi a unor evenimente de interes comunitar.
- Includerea în programele de dezvoltare regională a unor linii de finanțare pentru programe și proiecte culturale.
- Crearea unor centre de resurse pentru a oferi informații și asistență operatorilor culturali pentru accesul și utilizarea fondurilor europene și a programelor comunitare.
- Inițierea și derularea de proiecte transregionale culturale sau care au o componentă culturală.
- Dezvoltarea de programe de formare continuă pentru creatori, artiști, manageri și alte categorii de operatori culturali.
- Stimularea creației plastice prin comenzi și achiziții de opere artistice și de monumente de for public, care să confere o dimensiune estetică mediului construit și să îmbunătățească calitatea locuirii.
- Susținerea mobilității creatorilor și artiștilor prin acordarea de burse de formare și specializare în diverse centre culturale și prin oferirea de stagii și rezidențe pentru artiști și creatori din alte regiuni și din străinătate.

Un avantaj de care beneficiază unele județe ale Regiunii de dezvoltare 3 Sud este situarea lor pe căi principale de acces spre litoral, deltă și zona montană. Acest atu poate fi fructificat prin diversificarea ofertei culturale, care să pună în valoare potențialul cultural, creațiile artistice contemporane și cele populare, precum și meșteșugurile tradiționale. De asemenea, se pot dezvolta microîntreprinderi și IMM-uri culturale, profitându-se, între altele, de apropierea acestor zone de capitala țării.

3.5. Regiunea 4 Sud-Vest Oltenia

Din punct de vedere cultural, Regiunea 4 Sud-Vest Oltenia se distinge prin prezența a două tendințe bine conturate, ce polarizează, pe de o parte, creația cultă de înalt nivel, iar pe de altă parte, potențialul bogat de tradiții folclorice și de meșteșuguri.

3.5.1. Puncte forte

- Instituții culturale de notorietate (*Teatrul Național din Craiova, Filarmonica "Oltenia", Muzeul Olteniei din Craiova ș.a.*) și patrimoniu cultural mobil și imobil consistent și reprezentativ, cu valoare identitară recunoscută (*Ansamblul Monumental Constantin Brâncuși din Tg. Jiu, jud. Gorj, Casa Băniei din Craiova, Ruinele Mănăstirii Vodița din Mehedinți, Cetatea Severinului, Mănăstirile Hurezi, Cozia și Bistrița din jud. Vâlcea ș.a.*).
- Evenimente artistice relevante pentru potențialul creativ regional, susceptibile să trezească interesul comunităților (*Festivalul "Maria Tănase" din jud. Dolj, Festivalul Internațional de Teatru "W. Shakespeare" din Craiova, Festivalul Internațional "Craiova Muzicală", Festivalul Artei Sacre "Grădina Maicii Domnului" din jud. Vâlcea ș.a.*).
- Păstrarea unor tradiții identitare, prezervarea meșteșugurilor și formelor de exprimare artistică specifice - țesături populare, icoane pe lemn și sticlă, coruri religioase etc. - și punerea în valoare a creației populare și a produselor artisanale prin evenimente periodice (*Târgul Național al Meșterilor Populari din jud. Dolj, Festivalul Internațional de Folclor "Cântecele Românilor de Pretutindeni" din jud. Mehedinți, Festivalul "Rapsozii Populari" din Dolj, Festivalul "Cântecele Oltului" din jud. Vâlcea etc.*).
- Dezvoltarea unor întreprinderi cu profil cultural, îndeosebi în marile centre urbane - Craiova, Rm. Vâlcea, Tg. Jiu etc. - (edituri, imprimerii, servicii audiovizuale, producători de fonograme și de videograme etc.).
- Proiecte de dezvoltare regională care au și o componentă culturală, ca, de pildă, Programul "Oltenia de sub munte" din Strategia de dezvoltare a regiunii.
- Colaborarea transfrontieră România-Bulgaria, care a facilitat crearea muzeului de etnografie din Dăbuleni, jud. Dolj, precum și cooperarea culturală și turistică România-Bulgaria-Serbia, premisă pentru organizarea unor festivaluri culturale la Calafat, Vidin, Bechet, Lom ș.a.

3.5.2. Probleme-cheie

- Nivelul redus al bugetelor locale alocate sectorului cultural.
- Infrastructură insuficientă și îmbătrânită.
- Degradarea materială și funcțională a așezămintelor culturale din mediul rural.
- Lipsa echipamentelor de practică culturală în mediul rural și în orașele mici.
- Participarea redusă a autorităților locale la cofinanțarea lucrărilor de conservare și restaurare a monumentelor istorice și a altor bunuri de patrimoniu.

- Piață culturală neechilibrată, cu decalaje mari între zone și îndeosebi între mediul rural și cel urban.
- Resurse umane insuficient pregătite să gestioneze măsurile de reformă a sectorului culturii, să identifice cerințele consumatorilor și să conceapă politici de marketing cultural adecvate acestor cerințe.

3.5.3. Obiective strategice și direcții de acțiune

- Reabilitarea monumentelor istorice și (re)inserția lor în viața culturală a comunităților și utilizarea acestui potențial ca resursă importantă a turismului cultural.
- Diversificarea traseelor de turism cultural prin includerea, alături de monumente, a zonelor cu bogate tradiții populare și producții artisanale.
- Stimularea creației contemporane în domeniul artelor vizuale, a literaturii, a artelor interpretative, prin susținerea potențialului existent în toate zonele regiunii.
- Extinderea pieței culturale, prin programe de educație pentru artă și prin atragerea tinerilor din localitățile urbane și rurale la viața culturală comunitară.
- Promovarea valorilor culturale existente în cadrul regiunii, prin campanii promoționale, prin editarea de monografii, albume etc. în mai multe limbi, prin susținerea schimburilor și cooperării culturale la nivel interregional și european.
- Continuarea și extinderea programelor de cooperare transfrontieră, în scopul stimulării potențialului creativ și al diversificării accesului la o ofertă culturală complexă.
- Utilizarea modelului de “parcuri tehnologice” și a facilităților oferite prin intermediul lor pentru extinderea numărului și diversificarea întreprinderilor industriale cu profil cultural, îndeosebi în zonele cu șomaj structural ridicat.

3.6. Regiunea 5 Vest

Fiind una dintre cele mai dezvoltate regiuni ale țării, Regiunea 5 Vest deține, pe lângă o industrie diversificată, un sector de servicii în continuă dezvoltare și capacități agricole semnificative, precum și un potențial cultural ce se distinge prin specificitate, diversitate și reprezentativitate atât pentru România, cât și pentru Europa Centrală și de Sud-Est.

3.6.1. Puncte forte

- Monumente istorice deosebite, precum: *cetățile dacice înscrise în Lista patrimoniului mondial - Sarmizegetusa Regia, Costești, Blidaru, Piatra*

Roșie, Bănița din jud. Hunedoara, situri arheologice - Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Germisara din jud. Hunedoara, rezervația arheologică Tibiscum din jud. Caraș Severin, Castelul Magna Curia din Deva, Castelul Huniazilor din Hunedoara, Palatul Baroc din Timișoara, Castelul Huniade din jud. Timiș, Teatrul Vechi "Mihai Eminescu" din Oravița, monumente religioase - Densuș, Strei etc. din jud. Hunedoara, Biserica "Schimbarea la față" din jud. Timiș - , patrimoniu industrial dens, cuprinzând construcții industriale, utilaje și elemente de habitat uman ce datează de peste două secole, precum Complexul Industrial Feroviar din Banatul de Munte, rezervația mulinologică Rudăria din jud. Caraș, muzeul dedicat locomotivelor cu aburi din jud. Caraș-Severin ș.a.

- Patrimoniu cultural mobil divers, bogat și reprezentativ, deținut, în cea mai mare parte, de instituțiile muzeale și de cult.
- Existența unei rețele de instituții muzeale active atât în ceea ce privește valorizarea patrimoniului deținut, cât și cercetarea științifică și arheologică.
- Promovarea multiculturalității și a dialogului intercultural în cadrul regiunii și la nivelul euroregiunilor, prin valorizarea tradițiilor și a energiilor creative specifice comunităților etnice din zonă.
- Situarea la frontieră a majorității județelor din regiune facilitează circulația creatorilor, schimburile culturale și cooperarea cu zonele din vecinătate.
- Interes manifest al populației de a participa la cultură, susținut de o tradiție biseculară de organizare a vieții culturale; aici au existat societăți culturale, cămine, biblioteci și formații artistice, încă de la jumătatea secolului XIX.
- Potențial creativ manifest într-o multitudine de domenii culturale și științifice (beletristică, arte plastice, arhitectură, muzică, interpretare artistică, arheologie, numismatică, dialectologie etc.).
- Dezvoltare semnificativă a industriilor culturale, cu toată absența unei strategii regionale de reconversie a zonelor monoindustriale.
- Evenimente culturale de anvergură națională și internațională (*Festivalul Internațional "Timișoara Muzicală", Festivalul Internațional de Folclor "Hercules" din jud. Caraș-Severin, "Nedeea Românilor de Pretutindenii" din jud. Timiș ș.a.*).
- Conectarea permanentă a culturii din regiune la valorile europene - ceea ce conferă modernitate și diversitate - poate determina dezvoltarea de noi forme de exprimare artistică, promovarea experimentului și generează interferențe axiologice remarcabile.
- Existența unui număr semnificativ de structuri asociative cu profil cultural, a căror ofertă completează, nuanțează și diversifică oferta instituțiilor publice (e.g., *Fundațiile Artmedia, Triade, A Treia Europă, Institutul Intercultural din Timișoara ș.a.*).

- Existența unui învățământ liceal și superior cu tradiție recunoscută, care susține educația pentru valori, creșterea audienței prin stimularea cererii de cultură, precum și procesul de formare continuă a personalului din sectorul culturii.
- Resurse financiare locale alocate culturii în continuă creștere.

3.6.2. Probleme-cheie

- Sedii improprie pentru unele instituții și așezăminte culturale (orchestra filarmonică, biblioteci, muzee, cămine culturale).
- Echipamente de practică culturală inegal repartizate și nefuncționale în raport cu cerințele de adresabilitate a actului de cultură sau inexistente în unele localități rurale.
- Concentrarea ofertei tradiționale în numai câteva puncte/centre comunitare.
- Management defectuos în multe din instituțiile publice de cultură.
- Subutilizarea capacităților umane la nivelul sectorului instituțional al culturii.
- Lipsa de coerență a programelor de formare continuă și specializare a resurselor umane locale din sectorul cultural.
- Cooperare intersectorială nerelevantă pentru promovarea turismului cultural.

3.6.3. Obiective strategice și direcții de acțiune

În stabilirea obiectivelor de dezvoltare a sectorului culturii în această regiune se pleacă de la experiențele pozitive acumulate de-a lungul vremii și care, corelate cu noile cerințe de ofertă culturală, pot răspunde nevoilor specifice ale creatorilor și ale consumatorilor de cultură.

- Conservarea și punerea în valoare a monumentelor istorice și redefinirea utilizării lor.
- Prezervarea și valorizarea tradițiilor locale ca element important al vieții culturale comunitare și ca instrument al dialogului intercultural.
- Promovarea diversității și a multiculturalității în condițiile în care coabitarea diverselor minorități în aproape toate zonele regiunii reprezintă un factor sinergetic generator de modele culturale unice.
- Stimularea participării la cultură a tuturor grupurilor minoritare, asigurându-se astfel coeziunea, comunicarea și colaborarea în cadrul spațiului comunitar.
- Dezvoltarea industriilor culturale, în contextul existenței unui mediu de afaceri deschis parteneriatelor în domeniu și a unei piețe culturale interesate de produsele oferite.

- Continuarea programelor și a proiectelor viabile care promovează înfrățirea unor localități din regiune cu așezări similare din alte țări, ceea ce are efecte benefice pentru circulația creatorilor și a artiștilor și pentru diversificarea ofertei. În cadrul acestor înfrățiri, se pot realiza schimburi de carte, programe de traduceri, tabere de creație și programe expoziționale, turnee ale colectivelor artistice, evenimente regionale, programe de educație a adulților și de educație pentru artă a tinerilor etc.
- Dezvoltarea unor programe de formare managerială la nivelul instituțiilor publice de cultură și al organizațiilor culturale.
- Dezvoltarea turismului cultural la nivelul potențialului cultural (patrimoniul material și imaterial, tradiții ș.a.) de care dispun județele din această regiune.

3.7. Regiunea 6 Nord-Vest

Este o regiune cu o concentrare puternică de valori culturale, într-un registru divers ca expresie identitară și ca structură a ofertei.

Regiunea beneficiază de o poziție geografică avantajoasă pentru fluxuri transregionale susceptibile să stimuleze piața culturală și dialogul intercomunitar, precum și de rețele extinse de transport și comunicații, care favorizează circulația creatorilor și a bunurilor și serviciilor culturale.

Structura multietnică a populației din regiune generează stiluri de viață complexe care stimulează consumul cultural, comunicarea interculturală și diversitatea bunurilor și a serviciilor culturale și o disponibilitate mai mare de participare la viața culturală.

3.7.1. Puncte forte

- Patrimoniul cultural imobil extrem de bogat și recunoscut pe plan internațional, reprezentativ pentru toate perioadele istorice (*bisericile de lemn din Maramureș, din care 8 sunt înscrise în Lista patrimoniului mondial al UNESCO, Biserica Evanghelică C.A. Herina din Bistrița-Năsăud, bisericile de lemn din jud. Sălaj - în număr de 68, "Cimitirul Vesel" de la Săpânța, jud. Maramureș, ansamblul urban fortificat din Bistrița, cetatea de pământ Biharia din jud. Bihor, castrele romane de la Potaissa, jud. Cluj, Porolissum, jud. Sălaj, Complexul Baroc și Cetatea Stelară din Oradea, jud. Bihor și multe altele*).
- Tradiții culturale deosebit de bogate, valorizate prin evenimente cu rezonanță internațională și care constituie premisa dialogului intercultural și a relațiilor transnaționale (*Târgul Meșterilor Populari din România, jud. Bihor, Festivalul Culturii și Tradiției Populare "Serbările Transilvaniei", jud. Cluj, Festivalul de Datini și Obiceiuri de Iarnă "Marmația", jud.*

Maramureș, manifestările folclorice de la Porolissum și Gurăslau, jud. Sălaj, tabăra națională de icoane pe lemn Rohia, jud. Maramureș etc.).

- Nuclee puternice de conservare a tradițiilor culturale ale minorităților și ale populației majoritare (arhitectură, prelucrarea lemnului, țesături, pictură tradițională și altele).
- Instituții publice de cultură care polarizează principalele valori și evenimente din regiune, distingându-se prin modernitate în construirea actului de cultură și în comunicarea cu utilizatorii (*Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei din Cluj-Napoca cu o tradiție științifică deosebită și cu specialiști de prestigiu, Muzeul de Etnografie din Cluj-Napoca, Muzeul Maramureșului de la Sighetu Marmației, Muzeul de Artă din Baia Mare, Muzeul de Artă Comparată din Sângeorz Băi, jud. Bistrița-Năsăud, unic în Europa Centrală și de Sud-Est, Bibliotecile Județene "Octavian Goga" din Cluj-Napoca și "Petre Dulfu" din Baia Mare ș.a.*).
- Nuclee importante de creatori contemporani, inclusiv din rândul minorităților, din domeniul literaturii, artelor plastice, creației muzicale, teatrului, artelor interpretative.
- Existența unui număr semnificativ de fundații și asociații culturale, care participă în mod activ și susținut la diversificarea ofertei și care stimulează accesul și participarea la viața culturală.
- Dezvoltarea sistematică a unor industrii culturale, precum serviciile audiovizuale și presa scrisă, industria cărții, industria fonogramelor, mai ales în anumite zone din regiune (*jud. Cluj, Bihor, Maramureș*).
- Revitalizarea meșteșugurilor, prin inițiative de dezvoltare a IMM-urilor profilate pe industriile "țărănești" (țesături, ceramică, prelucrarea lemnului etc.).
- Acces larg al minorităților la produse și servicii culturale în limba proprie și a celorlalte minorități cu care conviețuiesc.
- Parteneriate eficiente ale actorilor culturali cu agenții economici din industria ospitalității și a turismului cultural pentru punerea în valoare a patrimoniului cultural mobil și imobil, precum și a tradițiilor populare (*județele Maramureș, Cluj, Bihor, Bistrița-Năsăud, Sălaj*).

3.7.2. Probleme-cheie

- Sedii inadecvate funcționării normale a unor instituții culturale, mai ales după retrocedarea unor imobile către foștii proprietari (de exemplu, *Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, Biblioteca Județeană "Gheorghe Șincai", Oradea*).
- Infrastructură îmbătrânită în majoritatea localităților, care necesită reparații și consolidări urgente, pentru a nu fi pus în pericol patrimoniul deținut și pentru a nu prejudicia realizarea programelor de activitate ale instituțiilor publice de cultură.

- Discrepanțe vizibile în privința spațiilor și a echipamentelor culturale între localitățile urbane și așezările rurale.
- Nivel inegal de dotare și utilizare a noilor servicii de comunicare, ceea ce afectează negativ performanțele instituționale și relațiile cu utilizatorii.
- Comunicare intersectorială deficitară, care se resimte negativ în lipsa de strategii pentru reabilitarea edilitară a instituțiilor culturale, între industriile culturale și structurile de sprijin pentru IMM-uri etc.

3.7.3. *Obiective strategice și direcții de acțiune*

- Promovarea de proiecte de dezvoltare regională care să includă, ca o componentă importantă, oferta culturală.
- Continuarea programelor de conservare, restaurare și punere în valoare a patrimoniului cultural mobil și imobil, prin alocarea unor resurse bugetare locale mai importante.
- Continuarea parteneriatelor public-privat pentru reabilitarea și revitalizarea unor monumente istorice, precum și pentru pregătirea în meserii tradiționale și în cele specifice din domeniul restaurării și conservării.
- Susținerea creației contemporane prin corelarea mijloacelor și a capacităților logistice și financiare din întreaga regiune, utilizându-se toate pârghiile disponibile (e.g., achiziții de opere artistice și de monumente de for public din bugetele locale, acordarea de burse și rezidențe pentru creatori, organizarea de tabere de creație pentru literatură, arte vizuale, creație muzicală, arte interpretative, creație populară și meșteșuguri tradiționale ș.a.).
- Extinderea cooperării intersectoriale pentru dezvoltarea industriilor culturale și stimularea potențialului creativ al regiunii.
- Dezvoltarea rețelei turistice pentru extinderea accesului la monumentele istorice și la zonele cu mare densitate de tradiții, meșteșuguri și nuclee de creatori.
- Dezvoltarea de programe și proiecte în cadrul euroregiunilor pentru facilitarea mobilității creatorilor și a circulației operelor.
- Continuarea și susținerea programelor realizate în cadrul înfrățirilor cu localități din alte țări, care oferă un context propice pentru schimburi culturale, pentru circulația creatorilor și a operelor lor, pentru stimularea creatorilor și pentru contactul direct cu alte modele de viață culturală (*schimburi de expoziții de artă plastică și fotografică, concerte, spectacole teatrale și de dans, ansambluri folclorice, noi forme de expresie artistică, experimente, activitate de bibliotecă, programe de educație permanentă ș.a.*).

3.8. Regiunea 7 Centru

O particularitate importantă a strategiei de dezvoltare a Regiunii 7 Centru este aceea că, printre obiectivele prioritare, se preconizează, ca o direcție de acțiune distinctă, dezvoltarea durabilă a localităților, inclusiv prin dezvoltarea culturii, colaborarea în acest sens a minorităților naționale și a populației majoritare și se menționează, în mod explicit, necesitatea prezervării tradițiilor și a promovării patrimoniului cultural.

3.8.1. Puncte forte

- Patrimoniu mobil și imobil de mare valoare (cu monumente istorice incluse în Lista patrimoniului mondial: satele săsești cu biserici fortificate - Câlnic, jud. Alba; Prejmer, Viscri, jud. Brașov; Darjiu, jud. Harghita; Saschiz, jud. Mureș; Biertan, Valea Viilor, jud. Sibiu, cetatea dacică de la Căpâlna, jud. Alba, Centrul Istoric al Sighișoarei, precum și alte monumente: Cetatea Albă Carolina din Alba-Iulia, Centrul Istoric al municipiului Sibiu, Centrul Istoric Tg. Secuiesc, Castelul Renascentist Lazar, jud. Harghita, cetăți bisericești fortificate, cetăți săsești fortificate - Râșnov, castele medievale - Bran, biserici și mănăstiri - Catedrala ortodoxă Tg. Mureș, Biserica Neagră Brașov, Mănăstirea și Biserica Franciscană Miercurea-Ciuc, situri arheologice etc.).
- Preocupări pentru stimularea și promovarea creației culturale locale prin manifestări tradiționale (Festivalul Național al Teatrelor din Provincie și Zilele Culturii Târgu-Mureșene, jud. Mureș, Nedeea Munților, jud. Brașov, Târgul Olarilor, jud. Sibiu, Festivalul Muzicii Vechi, jud. Harghita, Festivalul de Teatru Atelier, jud. Covasna, Festivalul de Dramaturgie Contemporană, jud. Brașov etc.).
- Stimularea creativității contemporane și a dialogului dintre culturi prin organizarea de evenimente culturale de notorietate, cu participarea unor interpreți și ansambluri artistice de prestigiu din România și din alte țări (Festivalul Internațional de Teatru, jud. Sibiu, Festivalul Internațional al Filmului Antropologic, Sibiu, Festivalul Internațional de Jazz, Sibiu, Festivalul Internațional al Muzicii de Cameră, jud. Brașov, Festivalul Internațional "Cerbul de Aur" Brașov, Salonul Internațional de Artă Fotografică, Brașov, Festivalul Internațional "Lucian Blaga", jud. Alba, Tabăra Internațională Interart, jud. Alba ș.a.).
- Desemnarea municipiului Sibiu drept capitală culturală europeană, alături de orașul Luxemburg, în anul 2007, cu semnificații și consecințe multiple pe plan cultural, social și economic.
- Creatori populari și meșteșuguri tradiționale renumite în plan național și internațional, expresie a capacității creatoare din comunitățile regiunii.
- Programe de promovare a obiceiurilor și a tradițiilor și de revitalizare a meșteșugurilor tradiționale, adaptate la cerințele vieții contemporane

(e.g., ansamblul de proiecte inițiat de Complexul Național Muzeal "Astra" Sibiu).

- Existența în unele zone din regiune a unor așezăminte de cultură care atrag segmente importante de populație și stimulează participarea lor la cultura comunitară (case de cultură și cămine culturale, județul Alba, și muzee municipale, orășenești și sătești din județul Sibiu).
- Turism cultural dezvoltat în unele zone ale regiunii (jud. Sibiu, Brașov) grație parteneriatelor dintre actorii culturali și industria turismului.
- Derularea unor proiecte culturale specifice cu finanțare din fonduri europene (e.g., refacerea infrastructurii edilitare din zona istorică a cetății din Alba Iulia, proiectul "O Românie frumoasă").

3.8.2. Probleme-cheie

Unele problemele identificate de subiecții investigați de Ministerul Culturii și Cultelor sunt comune tuturor zonelor din regiune și, în consecință, rezolvarea lor implică realizarea de parteneriate interjudețene și chiar parteneriate cu județe din regiunile limitrofe.

Problemele-cheie ale Regiunii 7 Centru sunt următoarele:

- Infrastructură depășită și improprie actului de cultură în multe zone ale regiunii.
- Dotare modestă cu echipament de practică culturală a majorității așezămintelor culturale din mediul rural.
- Insuficiența programelor intersectoriale care să atragă participarea forțelor intelectuale din centrele universitare ale regiunii în procesul de revitalizare a vieții culturale a comunităților.
- Dezvoltarea redusă a industriilor culturale, în pofida existenței unor nuclee de afaceri cu rezultate economice pozitive.
- Desființarea unor spații culturale de genul caselor de cultură, a bibliotecilor tehnice, a cluburilor de întreprindere, precum și a unor ansambluri artistice și formații de amatori, ca urmare a închiderii unor întreprinderi și capacități de producție atât în marile centre urbane, cât și în localități mici.
- Nivel inegal de pregătire managerială și de specialitate a personalului din sectorul instituțional al culturii.

3.8.3. Obiective strategice și direcții de acțiune

Obiectivele strategice privind dezvoltarea culturii în perioada 2007-2013 se pot realiza prin acțiunea concertată a agenților culturali, sociali și economici, a structurilor publice și a organizațiilor neguvernamentale, a creatorilor și a publicului consumator de cultură.

-
- Promovarea patrimoniului cultural specific diverselor zone și comunități etnice, un mijloc de afirmare a multiculturalității și diversității, prin:
 - finanțarea unor proiecte din fonduri operaționale și structurale;
 - atragerea de investitori locali și din alte zone;
 - pregătire de specialiști și de meșteri pentru restaurarea și conservarea monumentelor;
 - programe complexe de promovare a acestor resurse, inclusiv prin turism cultural;
 - diversificarea funcțiilor și regândirea unor utilizări ale monumentelor istorice.
 - Intensificarea schimburilor culturale între instituțiile muzeale, instituțiile de spectacole și alte tipuri de organizații culturale cu structuri similare din celelalte regiuni și din țările membre ale Uniunii Europene, prin:
 - organizarea de expoziții itinerante și de turnee artistice;
 - susținerea participării la festivaluri și la alte manifestări specifice (conferințe, seminare, simpozioane etc.) a creatorilor, a colectivelor artistice și a specialiștilor din regiune.
 - Programe de pregătire managerială a resurselor umane din regiune, inclusiv prin susținerea participării lor la forme de specializare și perfecționare din alte țări.
 - Promovarea și susținerea logistică și financiară a creatorilor și artiștilor din regiune, în special a tinerelor talente, prin:
 - facilități pentru susținerea mobilității lor;
 - acordarea de burse, organizarea de stagii, rezidențe, tabere de creație etc.;
 - programe permanente de achiziții publice de opere artistice;
 - susținerea comunicării publice a debuturilor din toate genurile de artă;
 - crearea de noi oportunități pentru exprimarea creatorilor prin utilizarea/reconversia unor spații dezafectate din zona industrială și a unor spații neconvenționale.
 - Organizarea de programe pentru facilitarea accesului generației tinere la oferta culturală, prin:
 - acțiuni comune cu sistemul de învățământ formal pentru realizarea de proiecte de educație pentru artă;
 - diversificarea ofertei de structuri și forme de participare la viața culturală prin sistemul de așezăminte, instituții muzeale și de spectacole.
 - Păstrarea autenticității și a specificului local al artei populare și a meșteșugurilor tradiționale.
 - Continuarea și multiplicarea programelor intersectoriale de dezvoltare a turismului cultural, prin:

- promovarea prin tehnici moderne de comunicare a resurselor culturale din regiune;
- identificarea de noi trasee care să includă monumente și centre de meșteșuguri tradiționale;
- dezvoltarea și îmbunătățirea calității serviciilor adiacente;
- susținerea inițiativei organizațiilor neguvernamentale de profil.
- Crearea unui mediu stimulat pentru afirmarea unor industrii culturale, ținându-se seama de potențialul intelectual și economic al diferitelor zone din regiune, prin facilități stabilite la nivelul autorităților locale și prin colaborarea eficientă între agenții economici și actorii culturali.
- Creșterea resurselor financiare alocate culturii la nivel județean și susținerea cofinanțării din bugetul județean și bugetul local, în special pentru:
 - reabilitarea clădirilor;
 - construcția de noi edificii multifuncționale atât în zonele urbane, cât și în mediul rural;
 - înlocuirea echipamentelor depășite și achiziția de echipamente moderne de practică culturală.

3.9. Regiunea 8 București-Ilfov

Regiunea București-Ilfov deține cel mai puternic potențial instituțional și uman, datorită ofertei de excepție și pieței diversificate a capitalei. În același timp, în mod paradoxal, județul Ilfov nu beneficiază de iradierea culturală pe care, firesc, ar trebui să o genereze municipiul București. De aceea, oferta și consumul cultural din acest județ se situează cu mult sub așteptări.

3.9.1. Puncte forte

La nivelul capitalei, se pot evidenția următoarele puncte forte:

- Infrastructură culturală complexă, constituită din numeroase instituții publice de cultură de importanță națională care funcționează în subordinea Ministerului Culturii și Cultelor și în subordinea autorităților locale.
- Număr impresionant de monumente istorice, numeroase monumente de for public, bogat patrimoniu muzeal etc.
- Concentrare importantă de creatori și artiști contemporani din toate domeniile.
- Existența a numeroase asociații și uniuni ale creatorilor și artiștilor.
- Concentrarea celor mai puternici și numeroși agenți economici din toate industriile culturale.

- Piață culturală complexă cu interese puternic segmentate.
- Manifestări și evenimente culturale de rezonanță internațională care stimulează schimbul de valori și circulația creatorilor.
- Multiple parteneriate pe diverse paliere (central-local, public-privat, bilaterale și internaționale).
- Spațiu privilegiat - la nivelul capitalei - pentru manifestarea inițiativei private în domenii importante ale ofertei culturale (artele vizuale, artele spectacolului) cu audiență crescândă la public.
- Potențial uman interesat de viața culturală din capitală, contribuind la creșterea consumului de bunuri și servicii culturale.

În ceea ce privește județul Ilfov - cealaltă componentă a regiunii - starea sectorului culturii este nesatisfăcătoare la toți indicatorii considerați (infrastructură, echipamente de practică culturală, resurse umane, resurse financiare, calitate și diversitate a ofertei, consum de cultură, participare la creația culturală ș.a.).

3.9.2. Probleme-cheie

Problemele specifice regiunii se referă, în primul rând, la județul Ilfov și, în al doilea rând, la neîmpliniri din domeniul culturii la nivelul capitalei.

Județul Ilfov

- Infrastructură insuficientă și cu un grad accentuat de degradare.
- Lipsa echipamentelor de practică culturală în majoritatea așezărilor.
- Funcționare deficitară și lipsă de activitate la majoritatea așezămintelor culturale.
- Ofertă culturală minimă și lipsită de atractivitate.
- Consum de cultură axat pe mass-media.
- Capacitate redusă de identificare și de promovare a creativității locale.
- Dezinteres pentru valorizarea turistică a monumentelor istorice din județ.
- Nivel redus de finanțare a instituțiilor culturale din resurse locale.

Municipiul București

- Ofertă culturală inegală între centru și cartierele periferice.
- Concentrarea instituțiilor și așezămintelor în zona centrală a capitalei și lipsa de structuri care să răspundă cerințelor culturale ale populației din cartiere (cinematografe, biblioteci, centre culturale, galerii de artă, librării etc.), în condițiile în care transportul urban nu facilitează accesul utilizatorilor din cartiere la oferta culturală din centrul municipiului.
- Comunicare ineficace a instituțiilor culturale cu diversele segmente de piață.
- Exploatare nesistematică și aleatoare a potențialului cultural al capitalei pentru dezvoltarea turismului în domeniu, în comparație cu alte capitale europene.

- Lipsa studiilor de piață care să fundamenteze oferta instituțiilor publice de cultură.
- Resurse financiare insuficiente în raport cu programele și proiectele culturale ale instituțiilor și organizațiilor neguvernamentale.
- Lipsa de preocupare a autorităților locale pentru identificarea și/sau reabilitarea unor spații alternative, neconvenționale, care să permită diversificarea ofertei culturale.

3.9.3. Obiective strategice și direcții de acțiune

- Reabilitarea clădirilor cu destinație culturală, inclusiv prin reproiectarea utilizării lor și asigurarea condițiilor de acces pentru categorii speciale de public.
- Construirea de noi spații pentru desfășurarea de activități culturale și de alte servicii pentru public.
- Dotarea corespunzătoare cu echipamente moderne de practică culturală, compatibile cu cerințele societății informaționale.
- Restaurarea patrimoniului cultural și în special a unor monumente istorice care nu sunt prevăzute în Planul național de restaurare, prin finanțări din fonduri operaționale și structurale, prin parteneriate public-privat, prin alocarea de resurse locale sporite, precum și prin identificarea de alte surse.
- Dezvoltarea și diversificarea turismului cultural, prin:
 - Includerea în trasee a unor monumente istorice și de for public din capitală și din județul Ilfov;
 - o mai bună promovare a patrimoniului mobil din muzee și colecții publice și ale cultelor;
 - utilizarea unor noi forme de punere în valoare a bunurilor expuse (ghidaje audio în limbi de circulație, ghidaje specializate pentru copii, precum și pentru persoane cu dizabilități etc.).
- Diversificarea ofertei culturale prin:
 - programe și proiecte cu și pentru elevi, studenți și personalul didactic;
 - utilizarea unor spații neconvenționale, cu precădere a celor din întreprinderile industriale dezafectate.
- Stimularea creatorilor și artiștilor prin:
 - acordarea de burse de creație, de rezidență și de specializare;
 - sprijinirea circulației artiștilor și operelor;
 - acordarea de premii și alte recompense;
 - achiziția de opere pentru dotarea clădirilor și a spațiilor publice;
 - inițierea de parteneriate cu agenți economici și cu uniunile de creatori pentru construirea de noi spații/ateliere de creație și de comunicare a operelor.

- Sprijinirea instituțiilor muzeale și de spectacole în organizarea de parteneriate și schimburi culturale cu organizații similare din țări vecine și din țările membre ale Uniunii Europene, prin:
 - organizare de expoziții itinerante;
 - turnee ale colectivelor artistice;
 - participare la concursuri și festivaluri internaționale, precum și la alte manifestări specifice (conferințe, seminare, simpozioane etc.).
- Regândirea sistemului de pregătire managerială a resurselor umane din sectorul culturii.

3.10. Ținte strategice comune regiunilor de dezvoltare

Elaborarea obiectivelor strategice, ținându-se seama de punctele forte și problemele cu care se confruntă fiecare dintre regiunile de dezvoltare, evidențiază faptul că, pe lângă unele particularități, strategia de dezvoltare a culturii în perioada 2007-2013 are o serie de elemente comune și este condiționată de factori economici și sociali generali.

În acest sens, principalele obiective privesc:

1. îmbunătățirea infrastructurii culturale;
2. dotarea cu echipamente moderne, care să potențeze adresabilitatea activității culturale;
3. creșterea și diversificarea resurselor financiare, în paralel cu o mai judicioasă utilizare a lor;
4. generalizarea finanțării publice pe bază de programe și proiecte competitive;
5. atragerea agenților economici, prin parteneriate cu mediul de afaceri din fiecare zonă;
6. includerea în programele de dezvoltare regională cu finanțare din fonduri operaționale sau structurale a unor direcții de acțiune pentru sectorul culturii;
7. continuarea procesului de descentralizare decizională și financiară, în paralel cu asigurarea graduală, la nivel local, a resurselor financiare necesare funcționării instituțiilor de cultură;
8. extinderea parteneriatului cu structurile societății civile;
9. îmbunătățirea managementului la nivelul întregului sector al culturii și utilizarea profesionistă a metodelor și instrumentelor promoționale;
10. extinderea participării la cultură a tuturor categoriilor de public, inclusiv prin antrenarea lor la elaborarea politicilor culturale pentru fiecare comunitate.

Aceste obiective, împreună cu cele care privesc dezvoltarea fiecărui domeniu al culturii, structurează cadrul general de elaborare a strategiilor regionale.

Capitolul 4

Condiții de realizare a obiectivelor strategice

Realizarea strategiei de dezvoltare a culturii depinde în egală măsură de condițiile interne ale sectorului, de funcționarea și dinamica elementelor sale componente și de interacțiunea acestora cu mediul extern, de influențele economice și sociale, de factorii contextuali naționali și internaționali.

4.1. Dezvoltarea capacităților instituționale

Sistemul instituțiilor publice de cultură se află încă în faza de "tranziție". Chiar dacă la nivelul unor componente ale sistemului instituțional au avut loc restructurări, reorganizări, privatizări, modificări de competențe, înființarea de noi structuri instituționale etc., reforma instituțiilor publice de cultură se continuă pe mai multe planuri.

Pe de o parte, este vorba de asumarea conștientă a unor noi funcții și roluri în raport cu cerințele comunității, pe de altă parte, de acceptarea faptului că nu mai dețin monopolul ofertei culturale, o dată cu apariția pe piață de noi operatori culturali - organizații neguvernamentale și întreprinderi culturale.

Ca atare, instituțiile publice se găsesc în situația de a se concura - atât între ele, cât și cu alte organizații și structuri - pentru:

- atragerea și menținerea interesului publicului;
- recunoașterea valorii și a importanței serviciilor oferite, în special a celor cu valoare socială;
- accesul la fondurile publice și la alte surse de finanțare.

Transformările și evoluțiile economice și sociale din toate țările europene au evidențiat ca principale coordonate ale reformei structurilor instituționale ale sectorului culturii: întărirea capacității instituționale, descentralizarea și privatizarea. Aceste procese cunosc diferențieri și configurații specifice fiecărei țări, în funcție de sistemul lor constituțional și administrativ și de tradițiile/mentalitățile socio-culturale.

4.1.1. Întărirea capacității instituționale

Pentru a putea răspunde atât noilor exigențe ale publicului, cât și mediului din ce în ce mai competitiv în care funcționează, instituțiile publice de cultură

trebuie să își regândească oferta, precum și relația cu consumatorii, trecând la o abordare proactivă a acestora. De asemenea, aceste instituții trebuie să fie capabile să facă față presiunilor concurențiale, să-și fidelizeze publicul și să-și diversifice și extindă audiența.

Toate acestea presupun regândirea funcțiilor și a percepției tradiționale asupra lor, regândirea relațiilor dintre personal și dintre diversele compartimente din cadrul instituției, conștientizarea obiectivelor și identificarea punctelor slabe ale instituției în raport cu aceste obiective.

Întărirea capacității instituționale necesită, în primul rând, acceptarea de către membrii colectivului a necesității unor schimbări, asumarea obiectivelor strategice ale instituției și deschiderea pentru noi soluții de organizare a activității și a relațiilor intrainstituționale. Este o abordare de durată, care necesită elaborarea unor programe de perspectivă, etapizate.

Succesul proceselor de întărire a capacității instituționale rezidă într-o multitudine de factori: identificarea corectă a obiectivelor și a etapelor, identificarea și asumarea direcțiilor de acțiune, participarea și motivarea personalului, alocarea de resurse suficiente.

În egală măsură, este necesar un management performant - managementul schimbării - și dezvoltarea de abilități manageriale la nivelul întregului colectiv.

Procesul de dezvoltare a capacității instituționale trebuie să abordeze mai multe perspective, astfel:

- sistemul de management;
- cunoștințele și capacitățile profesionale ale personalului;
- obiectivele generale și specifice asumate de management și de colectiv.

Astfel, pentru realizarea acestui proces complex, sunt necesare cu prioritate programe de formare și specializare a personalului și a managementului, de dobândire de cunoștințe noi, de creștere a capacității de comunicare etc.

Dobândirea acestor noi cunoștințe și abilități permite elaborarea de planuri strategice de dezvoltare a instituției, identificarea misiunilor și stabilirea direcțiilor de acțiune și a etapelor de restructurare și reorganizare adaptate condițiilor specifice ale instituției, principala sarcină fiind aceea de a le pune în practică, transformându-le în principii operaționale.

4.1.2. Descentralizarea

Din punct de vedere al politicilor publice, descentralizarea este un răspuns la nevoia de reconfigurare structurală și instituțională cerută de aplicarea principiului subsidiarității. Din punctul de vedere al ofertei culturale, descentralizarea este o modalitate eficace de a apropia instituțiile de comunitate și de a le permite astfel să răspundă mai bine la nevoile specifice ale consumatorilor.

Pe de altă parte, succesul oricărui proces de descentralizare rezidă în asumarea conștientă, de către instituții, a rolului lor în cadrul comunității, în paralel

cu asumarea de către autoritățile locale a responsabilităților specifice față de instituție și față de comunitatea consumatoare a respectivelor servicii culturale.

Astfel, succesul procesului de descentralizare este determinat de parteneriatul între autoritățile centrale - care își transferă responsabilități și competențe - și autoritățile locale - care le primesc.

Descentralizarea administrativă trebuie însă dublată de descentralizarea resurselor financiare. Pregătirea insuficientă a acestui aspect poate duce la blocaje financiare de natură să închidă porțile unor spații publice de cultură, determinând fenomene de in justiție socială și de excluziune.

Așadar, descentralizarea trebuie gândită ca o rezultată a implementării unor politici de parteneriat între autoritatea centrală și autoritățile locale.

Ca atare, descentralizarea administrativă în domeniul culturii trebuie însoțită de o "descentralizare" a resurselor financiare, care poate îmbrăca multiple forme:

- *asumarea integrală a responsabilităților de către autoritatea locală;*
- *parteneriatul central-local și cofinanțarea cu delimitarea sferei de competență a fiecărui partener;*
- *transferul gradual al responsabilităților de finanțare către autoritatea locală, cu stabilirea unui sistem interimar "mixt" de finanțare - de la bugetul central și de la bugetele locale.*

4.1.3. Privatizarea și externalizarea serviciilor la nivelul instituțiilor de cultură

În afara formelor consacrate în mod tradițional (transferul dreptului de proprietate asupra unor bunuri publice către proprietari privați), privatizarea, ca și descentralizarea, îmbracă multiple alte forme.

În primul rând, este vorba de privatizarea managementului. Aceasta înseamnă, în fapt, transferul competențelor, drepturilor și obligațiilor manageriale către o entitate de drept privat, în baza unui contract specific. Această entitate preia, așadar, managementul unei instituții publice, al cărei patrimoniu rămâne proprietate publică, fiind concesionat cu titlu gratuit respectivei entități, menținându-se obligațiile de finanțare publică pentru susținerea serviciului public oferit de instituție. Obligațiile cerute noului management sunt stipulate în contract.

Scopul unui asemenea demers este acela de a crește eficiența activității, a feri instituțiile publice de cultură de imixtiunea politicului, prin desființarea raporturilor de subordonare ierarhică caracteristice sistemului administrației publice.

O altă formă a privatizării poate fi privatizarea activității (în special în domeniul artelor spectacolului, prin reorganizarea colectivelor artistice sub formă de companii private). Noua entitate de drept privat poate utiliza spații publice pentru desfășurarea activității specifice pe bază de contract și poate avea acces la resurse publice, prin finanțarea pe bază de programe și proiecte.

De asemenea, o posibilitate de eficientizare a activității poate fi

concesionarea unor servicii culturale, sub condiția respectării unor obligații culturale expres stipulate.

În fine, externalizarea unor servicii reprezintă o altă variantă de privatizare, ce poate fi aplicată în domeniul culturii.

Toate aceste variante însă trebuie analizate *ex ante* din perspectiva satisfacerii drepturilor culturale fundamentale ale consumatorilor și a impactului pe care le-ar putea produce asupra calității, diversității și accesibilității ofertei culturale, iar soluțiile trebuie să țină seama de condițiile specifice din fiecare comunitate.

4.2. Investiția în dezvoltarea resurselor umane

4.2.1. Un domeniu strategic

Dezvoltarea resurselor umane în epoca contemporană, a edificării societății cunoașterii și informațiilor, reprezintă un vector de importanță *strategică* pentru realizarea *concertată* a obiectivelor creșterii și dezvoltării durabile a societății, pentru evitarea clivajelor sociale și realizarea unei societăți mai incluzive.

Cultura și cultele - prin definiție - constituie unul din domeniile de bază în care *resursa umană, prin capacitatea sa de creație, de conservare/dezvoltare a valorilor culturale sau cea de diseminare a acestora, de mobilizare în jurul valorilor amintite a unor segmente importante ale societății, contribuie nu numai la propria sa dezvoltare, ci, prin efectele de antrenare și diseminare, devine factor major de susținere a dezvoltării societății în ansamblul său.*

În procesul de tranziție, din rațiuni diverse - unele obiective, dar cele mai multe subiective, având ca sursă calitatea deciziei politice și/sau comportamente, mentalități etc. -, resursa umană din domeniul culturii (și nu numai) a fost neglijată, marginalizată. Procesul de demonetizare a unor valori culturale ale societății, de pierdere de competențe specifice domeniului a fost o bună perioadă de timp mai puternic decât cel de creare de noi competențe (comune - de exemplu, din sfera TIC - și/sau proprii domeniului culturii) și/sau de preservare a celor deja existente în sistem. Ca rezultat, efecte mai puțin dorite, cu impact asupra patrimoniului cultural, nu au întârziat să apară.

Integrarea în Uniunea Europeană are, printre alte misiuni de primă mărime/importanță, și pe aceea de conservare și dezvoltare a patrimoniului cultural al României, de punere în valoare cu curaj a acestuia și de difuzare pe scară cât mai largă în spațiul european, contribuind ***la nivel european la realizarea unității culturale prin diversitate, și nu prin uniformizare. Aceasta este și principala misiune a resurselor umane din acest domeniu în anii care urmează.***

În același timp este de remarcat că domeniul **culturii**, ca și alte activități, suferă un proces de **restructurare de o magnitudine inedită pentru România**: privatizarea unor instituții de cultură, reorganizarea altora, redistribuirea compe-

tențelor între instituții, ca și apariția unor instituții noi, sporirea numărului de “furnizori” publici sau privați de “servicii de cultură” și, poate, nu în ultimul rând, degradarea unor valori culturale (nonvalori, în fapt) pun în termeni noi întreaga problematică a **formării și dezvoltării resurselor umane din cultură**. Este vorba, în fapt, de **educația și formarea profesională a acestora pe tot parcursul vieții**, astfel încât să facă față, cu cheltuieli minime și eficiență economică și socială maximă, provocărilor mileniului al treilea. *Aceștia sunt factori care vor dimensiona și structura PIAȚA CULTURII, deopotrivă din perspectiva CERERII, cât și a OFERTEI de CULTURĂ, cu impactul său asupra PIEȚEI EDUCAȚIEI ȘI FORMĂRII PROFESIONALE A RESURSELOR UMANE.*

Nu întâmplător, cel de-al doilea mesaj al Memorandumului privind educația și formarea profesională pe tot parcursul vieții, lansat de Comisia Europeană în octombrie 2000, se referă la “*investiții mai ample în resursele umane*”, iar *obiectivul principal pentru realizarea acestui deziderat devine “creșterea vizibilă a nivelului investiției în resursele umane, pentru a acorda prioritate celui mai important capital al Europei - cetățenii ei”¹.*

Aceasta înseamnă, până la urmă, nu numai că *investiția actuală în resursele umane la nivel european este considerată prea mică² pentru a acoperi nevoile de educație și formare*, dar și că este imperioasă nevoie de regândire atât a măririi alocării acesteia, cât și a dezvoltării culturii pe diversele sale (sub)domenii.

4.2.2. O structură eterogenă

După cum bine se cunoaște, sectorul culturii și cultelor are un caracter extrem de **cuprinzător și eterogen**. Această caracteristică, în mod necesar, își pune amprenta asupra **tipologiei resurselor umane** care-și desfășoară activitatea în acest domeniu atât în sectorul public, cât și în cel privat. În consecință, personalul din sistem poate fi, la primă vedere, împărțit în trei mari grupe:

- manageri pe diferite paliere sau/și structuri ale activității culturale;
- personal care își desfășoară în mod direct - sunt implicați dacă nu exclusiv, atunci preponderent - “actul de cultură ca atare”: cercetători, restauratori, conservatori, redactori, documentariști, analiști, bibliotecari, muzeografi, custozi etc.;
- informaticieni, ingineri de sistem, operatori la computere etc. care, într-o societate cognitivă, penetrează în măsură crescândă toată gama de activități economice și sociale.

Din păcate, informațiile statistice, inclusiv cele prelucrate și difuzate până în prezent, oferă puține date privind numărul și structura personalului ocupat în

¹ CE (2000) “A Memorandum on Lifelong Learning, Bruxelles.

² În România, luând în considerare doar sectorul public, aceasta era de peste două ori mai mică decât media UE-15 în anul 2002. De altfel, “subfinanțarea” formării resurselor umane este încă o boală cronică a dimensionării fondurilor alocate în acest domeniu fie prin bugetul statului, fie prin cele locale, fie de angajatori etc.

cultură, investițiile publice și private în dezvoltarea resurselor umane din această activitate. Ca atare, este dificil de a previziona care vor fi și cum vor evolua - ca număr și structură - resursele umane din domeniul culturii și, respectiv, fondurile alocate formării și dezvoltării acestora. *Îndrăznim numai să avansăm ideea că, în mod necesar, numărul resurselor umane, evident diferențiat pe structuri ocupaționale, nivel de instruire, grupe de vârstă și sexe, medii de rezidență și tipuri de activități, va crește. După cum și dimensiunea culturală în învățământul inițial de bază va spori. De altfel, apreciem că dezvoltarea unor aptitudini, formarea "gustului" pentru cultură - începând cu cititul și terminând cu susținerea/promovarea/cultivarea unor talente - ar trebui să devină parte componentă a ceea ce în memorandumul amintit este desemnat sub sintagma "noi deprinderi de bază pentru toți"..., garantarea accesului general și permanent la învățare în scopul formării și perfecționării deprinderilor cerute de o activitate susținută în cadrul societății cognitive. Aceasta este temelia cetățeniei active și a capacității de muncă în Europa secolului XXI" (Memorandum, 2000).* Din acest punct de vedere, curricula din învățământul inițial poate fi îmbunătățită și/sau mai bine adaptată în concordanță cu modul de aplicare/utilizare a noilor cunoștințe și competențe în diversele domenii ale culturii, precum și cu crearea unei relații permanente și flexibile între educația inițială, sistemul educației vocaționale și formarea profesională continuă a celor "ocupați" în activități ale domeniului culturii.

În condițiile restricțiilor informaționale menționate, suntem "constrânși" a ne limita doar la prezentarea unui **set de criterii/repere** care să stea la baza **previzionării** necesarului de resurse umane și a fondurilor necesare pentru formarea/dezvoltarea lor, ca și asupra unor **constrângeri și riscuri**, respectiv a unor **direcții de acțiune**.

Caseta nr. 1:

Sistemul actual de formare și dezvoltare a resurselor umane în cultură

În prezent, potrivit legislației în vigoare, în formarea și dezvoltarea resurselor umane din cultură sunt implicate mai multe instituții: MEC, MMSSF, CNFPA, MCC - prin Centrul pentru Formare, Educație Permanentă și Management în domeniul Culturii -, asociații profesionale, furnizori privați de asemenea servicii, diverși alți actori sociali (ONG, sindicate, patronate, CCI, mediul de afaceri etc.). De menționat că instituțiile și/sau agențiile implicate, după caz, se ocupă fie de educația inițială, fie de cea permanentă, fie de ambele. În plus, cu deosebire în mediul rural, dar nu numai, profesorii și preoții îndeplinesc/pot îndeplini, prin competențele pe care le au, funcții culturale de mare relevanță în plan local.

4.2.3. Criterii

Subliniem, din start, că avem în vedere un **pachet** de criterii/repere care, în unitatea și interconținerea lor, să ofere pilonii de rezistență ai elaborării unor **strategii/programe viabile și credibile** pentru formarea și dezvoltarea resurselor umane. Unele dintre acestea îndeplinesc funcții de **complementaritate**, altele de **subsidiaritate**, după cum ambele aceste funcții se întâlnesc și în proiectarea altor segmente ale dezvoltării culturii. Ceea ce înseamnă că se încadrează în

conceptul mai larg de creare a unui cadru propice **coordonat, integrat** în strategia globală a dezvoltării și **convergent** cu sistemele europene în domeniu.

Între aceste criterii deosebit de importante, absolut necesare sunt următoarele:

- Conservarea valorilor culturale tradiționale; prevenirea transformării unor zone culturale de excepție în bunuri/valori comune, fără căutare pe o piață marcată doar de criterii economice care pot intra în “conflict” cu adevăratele valori culturale, care în final, ar putea da naștere la procese de “deculturalizare”.
- Punerea în valoare/capitalizarea unor valori culturale românești, multe dintre acestea unice în Europa. Aceasta ar permite și dezvoltarea - mai ales în zonele defavorizate - a unor activități economice și sociale conexe, purtătoare de valoare adăugată (turism ecumenic, turism istoric etc.).
- Diversificarea activității culturale prin promovarea în **fiecare zonă a acelor valori culturale care o reprezintă ca atare**, fixându-i locul pe harta culturală a României. Aceasta presupune participarea largă a actorilor locali, publicitate, marketing intern și extern și chiar competitivitate.
- Descentralizarea activităților culturale diverse, începând cu bibliotecile, muzeele, casele de cultură etc. până la nivel de comună, concomitent cu partajarea și asumarea de către autoritățile locale și alți parteneri implicați a responsabilităților care le revin.
- Reabilitarea - mai ales în mediul rural sub anumite aspecte, dar și în cel urban sub alte aspecte - a unor activități de marcă culturală capabile să atragă tineretul, să le dezvolte anumite talente și abilități etc., ceea ce ar conduce pe termen mediu la un raport normal între, să spunem, bibliotecă/muzeu, spectacol de teatru și discotecă (fără a marginaliza funcția acestora în promovarea unei anumite muzici, tip de petrecere a timpului liber etc.). Problema care se pune în ultimă instanță este cea a echilibrului dintre diverse activități, unele reprezentând adevărata cultură, altele doar “imitații”, și acestea slabe calitativ.
- Sporirea rolului/funțiilor instituției școlare în promovarea valorilor culturale, deopotrivă în activitatea de învățare, cât și în cea extrașcolară (vizite la muzee, excursii la monumente istorice, mergând până la mobilități transfrontaliere cu caracter cultural etc.).
- Marketing al cererii de cultură a clienților concomitent cu promovarea unor acțiuni de orientare și consiliere în materie de cultură (de la client → instituția de cultură, dar și de la instituția de cultură → către client). Din această perspectivă sunt necesare eforturi susținute, date fiind unele “pierderi” induse de procesul de tranziție, de pătrunderea unor nonvalori din Occident și/sau din “subteranele” naționale.
- Abordarea resurselor umane din domeniul culturii dintr-o triplă perspectivă:
 - *resurse umane **creatoare** de cultură (inclusiv cei care conservă, restaurează etc. elemente de mare valoare din patrimoniul cultural național);*

- resurse umane **diseminatoare** de cultură, respectiv ocupate în activități care au drept obiect difuzarea culturii către beneficiari;
- resurse umane **consumatoare** de cultură, respectiv **clienții** cu preferințe variate față de un domeniu sau altul al culturii.

Aceste trei categorii - de pe poziții și cu funcții diverse - participă la formarea, dezvoltarea și funcționarea **pieței culturii**, o piață de un fel deosebit, cu caracteristici speciale.

Mai mult, fiecare dintre aceste segmente cu o tipologie ocupațională și educațional-formativă diversificată necesită tratament diferențiat, metode și proceduri adecvate de pregătire și dezvoltare continuă.

- Cooperare și coordonare intra și interinstituțională (pe orizontală și verticală) între actorii care operează în domeniul culturii, cu reglementări, pe cât posibil cât mai riguroase, dar flexibile în ce privește zonele de competență/atribuții ale fiecărui actor social.
- Politici de venituri și remunerare construite pe criterii adecvate specificului activității, luându-se în calcul în mod cumulativ performanța instituțională și individuală, funcțiile sociale și economice educaționale ale activității de cultură.

4.2.4. Constrângeri. Riscuri

Pe scurt despre constrângeri:

- Deficit acut de **informații** privind resursele umane din activitatea de cultură: deficit global, structural, ocupațional etc. În publicațiile statistice din România, “cultura și cultele” sunt încadrate la rubrica “alte activități”. Din păcate, nici MCC nu dispune de informațiile necesare cu privire la resursele umane din sistem care să permită auditul acestora și, pe această bază, previziuni pe termen mediu și lung.
- De asemenea, deficit de informații cu privire la fondurile alocate culturii (din bugetul statului, din bugetele locale, din fonduri atrase din țară și străinătate).
- Inexistența/insuficiența **standardelor ocupaționale** pentru lucrătorii din domeniul culturii.
- **Calitatea relativ scăzută a formării inițiale**, a “**competențelor-cheie pentru toți**”, ceea ce se reflectă, mai târziu, atât în “**cererea de cultură**”, cât și în **calitatea unei părți a personalului ocupat în domeniul culturii**.
- Diferențe teritoriale foarte mari în ce privește pregătirea lucrătorilor din sistem. Și în acest cadru este de menționat calitatea mai slabă a resurselor umane din cultură, care se află în zona de atribuții a autorităților locale, mergând până la comună, comparativ cu cea a celor ocupați în instituții culturale din zone urbane.

- Rata scăzută de acces la formarea profesională a adulților, deși MCC dispune de un centru propriu de formare continuă.

Caseta nr. 2:

Noi forme de pregătire

Începând cu anul 2004, MCC, prin centrul propriu, a lansat o serie de programe de natură să reactiveze formarea profesională continuă. Între acestea, se disting:

- cursuri intensive pentru **muzeografi și bibliotecari**, cu accent pe domenii cum sunt: artă plastică și decorativă, arheologie, numismatică, decorații, medalii, port popular, ceramică, sticlă, podoabe, carte veche, incunabule, manuscrise ș.a. Aceste cursuri sunt destinate pregătirii de specialiști și experți în domeniul aplicării corecte a ansamblului de norme privind clasarea, ocrotirea și punerea în valoare a patrimoniului cultural național;
- cursuri pentru pregătirea de specialiști în **cercetarea și punerea în valoare** a patrimoniului aflat în colecțiile bibliotecilor publice;
- cursuri pentru **muzeografi** din sectoarele care gestionează mărturiile ale istoriei orale;
- cursuri cu specializare în domeniul relațiilor publice, comunicării și animației culturale, pentru personalul din muzee;
- cursuri de specializare în domeniul tipografiei arheologice.

- Atractivitatea slabă a domeniului pentru tineri, date fiind remunerarea mică în raport cu complexitatea muncii și oportunitățile de progres în carieră.
- Mentalități “conservatoare”, depășite de viață la unii manageri din domeniu, cât și la forța de muncă ocupată în acest sector.

Posibile riscuri

Dacă politica în domeniu atât la nivel central, cât și local, atât în cel public, cât și în cel privat nu se va bucura de un puternic și susținut **input de investiții** inteligent dimensionate ca volum și alocate pe obiective prioritare, există o seamă de riscuri/costuri pe termen mediu și lung, unele dintre acestea, poate, chiar irecuperabile. Între aceste riscuri, menționăm:

- decredibilizarea instituțiilor culturale de orice tip, evident cu accent pe principalele instituții;
- migrarea personalului competent din acest sector spre domenii competitive, performante, care oferă oportunități de ocupare și venituri net superioare;
- pierderea prin deteriorare, nonrestaurare, folosire inadecvată a unei părți din patrimoniul cultural al țării;
- risipa **identității/mărcii** culturale a României și, pe cale de consecință a participării la crearea patrimoniului cultural al Europei, în genere al umanității. Și este păcat, deoarece România are ceva de spus, de arătat în acest domeniu multă vreme “sacrificat”. Acesta este un domeniu în

care **performanța** nu poate și nu trebuie judecată doar prin prisma unor criterii economice și/sau al **audienței** unui program sau altuia, fără a lua în calcul impactul (+/-) asupra nivelului cultural, a difuzării unor reale și perene valori culturale.

4.2.5. Direcții de acțiune

Formarea și dezvoltarea resurselor umane din cultură este un proces complex și dificil. Reușita sa, mai mare sau mai mică, necesită întrunirea cumulativă a mai multor factori și condiții de natură diferită și uneori de intensitate și sens diferite.

Dezvoltarea resurselor umane din domeniul culturii are cel puțin două componente indisolubil legate, interconectate:

- a) formarea unei noi cohorte de specialiști în diferite familii ocupaționale, bine pregătiți, astfel încât să asigure concomitent **înlocuirea** celor care, pe cale naturală, își încetează activitatea și să răspundă cerințelor de dezvoltare în domeniu;
- b) **utilizarea și dezvoltarea competenței personalului** existent în sistem prin diferite modalități și cu deosebire **capitalizarea** nivelului de competență al acestuia, astfel încât patrimoniul cultural să fie îmbogățit prin noi valori și gestionat la cote înalte de performanță.

Având în vedere cele menționate înainte, principalele **direcții prioritare de acțiune** par a fi următoarele:

- Punerea în operă a unui **sistem informațional** operațional. În acest sens, MCC în colaborare cu INS ar putea lansa/organiza periodic fie o **anchetă specială** care să ofere informații pe cât posibil complete cu privire la personalul ocupat în cultură¹, fie un **modul special** la "Ancheta asupra forței de muncă în gospodăria" (AMIGO). În condițiile în care, de exemplu, unele dintre informațiile colectate prin AMIGO nu sunt total prelucrate și ar putea furniza informații privind forța de muncă din cultură, ar fi indicat ca periodic acestea să fie prelucrate și să devină publice.
- Crearea unui **sistem de indicatori** - convergent cu cele Eurostat, UNESCO, BIM privind **forța de muncă din cultură**.
- Cooperare și coordonare între **toți** furnizorii de informații privind **resursele umane din domeniul culturii**, după caracteristicile demografice, ocupaționale, educaționale ale acestora.
- Elaborarea de standarde ocupaționale pentru un număr cât mai mare de **ocupații** din domeniul culturii.
- Formarea de **evaluatori de competențe** în domeniul culturii, luând în considerație tipologia ocupațională specifică.

¹ Informațiile care circulă în prezent sunt cu totul nesatisfăcătoare; oferă doar imagini fragmentate și, poate, nici acestea cât de cât complete.

- **Evaluarea și certificarea competențelor personalului** ocupat, cu accent pe competențele dobândite în sistem in sau nonformal. În acest sens, s-ar putea recurge fie la centre de evaluare externe, fie la crearea unui centru propriu, eventual pe lângă sau în cadrul Centrului de Formare Profesională a MCC.
- **O mai bună cuplare a formării inițiale cu formarea continuă a specialiștilor** din domeniu, cu accent pe însușirea unor metodologii, proceduri și tehnici noi, de ultimă oră (modularizare, strategii pe anumite obiective, mobilități profesionale prin diverse programe comunitare, tabere internaționale de creație etc.).
- Accentuarea activității de **autorizare** de către CNFPA a unor **programe cu obiective specifice de dezvoltare a resurselor umane** ocupate în domeniul culturii.
- Activizarea actorilor sociali care operează în domeniul culturii. Valorificarea condițiilor existente **pentru crearea/dezvoltarea unor structuri multipartențiale, dezvoltarea parteneriatului public-privat și a celui transnațional** în domeniul creării/perfecționării resurselor umane.
- Întrucât cel de al șaselea mesaj al Memorandumului cu privire la EFPPV privește *“învățarea cât mai aproape de casă, aducerea ofertei de învățare permanentă cât mai aproape de beneficiari, de propriile lor comunități și, oriunde este posibil, prin intermediul tehnologiei informațiilor și comunicațiilor”*, este evidentă necesitatea sporirii și asumării - în condiții de descentralizare - a funcțiilor și atribuțiilor autorităților **locale** și regionale, inclusiv a furnizorilor privați de asemenea servicii, a partenerilor sociali, cu atât mai mult cu cât asociațiile profesionale, furnizorii privați, organizațiile societății civile, inclusiv voluntariatul își trag seva de pe *“terenul/pământul local”*. Iar **inovațiile lor în materie de dezvoltare a resurselor umane** sunt cel mai bine capitalizate la acest nivel. În acest domeniu, există o mulțime de oportunități: centre/comitete locale/regionale de formare și dezvoltare a resurselor umane; utilizarea unor centre de FPC și a competențelor deja dobândite de acestea - Centrele Regionale ale ANOFM, Comitetele Locale VET; accesarea unor programe comunitare în domeniu ș.a.
- Sporirea **investițiilor în dezvoltarea resurselor umane din cultură**. Avem în vedere atât volumul total, ponderea acestora în investițiile totale pentru DRU, precum și atragerea altor fonduri în afara celor bugetare. Un loc important va ocupa în perspectivă investițiile din bugetele locale și, mai ales, cele provenite din Fondul Social European, în măsura în care proiectele elaborate vor fi eligibile. Și spre acest țel trebuie să se tindă.

Abordarea dezvoltării resurselor umane, **promovarea conceptului de “performanță”, de “exelență”** în acest domeniu cu conținut specific necesită combinarea în permanență a educației inițiale cu cea a adulților, articulare și coor-

donare intra și intersectorială. Dar, în primă și ultimă instanță, **dezvoltarea resurselor umane din domeniul culturii**, ca și din alte domenii, **necesită cumularea a patru cerințe absolut necesare pentru formarea unui individ competent la nivelul exigențelor mileniului trei**, indiferent de domeniul în care lucrează: **“a ști/a cunoaște”, “a face/a dispune de abilitățile necesare”, “a fi/a-ți asuma răspunderi”, “a participa la viața comunității”**. Numai astfel se realizează **sinergia** tuturor competențelor necesare, se asigură legătura normală dintre educația inițială și cea continuă, se previne clivajul păgubos, ruptura dintre pregătirea de bază, inițială și cea continuă. Evident, această nouă concepție necesită înțelegerea de către toți factorii implicați - decidenți sau executanți - a rolului major al **INVESTIȚIEI ÎN RESURSELE UMANE**, ceea ce implică **noi atitudini și comportamente** ale autorităților centrale și locale, ale furnizorilor de asemenea servicii și, nu în ultimul rând, ale subiecților, ale resurselor umane.

4.3. Finanțarea sectorului culturii

Complexitatea obiectivelor culturale în contextul aderării României și al participării la construcția europeană necesită creșterea resurselor financiare, umane și logistice alocate pentru fiecare domeniu al sectorului culturii.

La nivelul țărilor europene, se constată tendințe de stagnare relativă a resurselor publice alocate direct sectorului culturii, concomitent cu creșterea accesului organizațiilor culturale la resurse publice din alte sectoare (industrie și servicii, ocupare, învățământ, dezvoltare regională ș.a.). În același timp, activitățile culturale din țările europene sunt finanțate și din fonduri operaționale și structurale.

4.3.1. Sistemul de finanțare a sectorului culturii din România

După cum arătam și în lucrarea *Cultură, culte, cinematografe și protecția dreptului de autor*, în ultimii ani, se constată o diversificare a surselor de finanțare a sectorului culturii, care, pe lângă bugetul de stat și bugetele locale, beneficiază de surse extrabugetare și atrase.

Cu toate acestea, finanțarea culturii din bugetul public deține în continuare ponderea cea mai însemnată.

Din acest motiv, sectorul culturii resimte tensiunea generată de competiția cu celelalte sectoare publice care au acces la aceleași surse bugetare - educație, sănătate, asistență socială -, fiind plasată uneori sub nivelul de prioritate normal.

Sistemul de finanțare a sectorului culturii este structurat astfel:

- Resurse publice:
 - bugetul de stat;
 - bugetele locale.

- Resurse atrase din taxe parafiscale și alte contribuții:
 - Fondul cultural național;
 - Fondul cinematografic;
 - contribuția Loteriei Naționale pentru susținerea culturii scrise (0,4% din profitul net).
- Granturi din Programul “Cultura 2000”.
- Timbrele culturale, destinate uniunilor și asociațiilor de creatori pentru realizarea unor activități specifice.
- Alte surse (sponsorizare, mecenat, mecanismul “1%”).

La acestea se adaugă resursele proprii ale operatorilor culturali, realizate din activitățile proprii (de natură culturală și alte activități).

În funcție de destinație și de domenii, finanțarea din resurse publice și atrase îmbracă următoarele forme:

- subvenții acordate instituțiilor publice prin alocații bugetare;
- granturi și credite pentru programe și proiecte culturale, indiferent de regimul juridic - public sau privat - al operatorilor;
- ajutor de stat acordat industriei cărții și industriei cinematografice, pentru:
 - producția de carte;
 - achiziția de carte și publicații pentru biblioteci publice;
 - producția de filme cinematografice;
 - distribuția și difuzarea de filme cinematografice.

Susținerea de programe și proiecte din bugetul Ministerului Culturii și Cultelor se realizează în baza cadrului legal general privind finanțele publice și a reglementărilor specifice pentru domeniul culturii: Ordonanța Guvernului nr. 51/1998 *privind îmbunătățirea sistemului de finanțare a programelor și proiectelor culturale*, cu completările și modificările ulterioare.

Pentru programe și proiecte ale organizațiilor neguvernamentale, “criteriile de acordare a granturilor de către minister sunt:

- capacitatea inițiatorilor de a atinge obiectivul/obiectivele urmărite - demonstrată prin prezentarea succintă a modului de derulare a programelor și proiectelor propuse;
- noutatea programelor și proiectelor culturale pentru care se solicită finanțare, în raport cu obligațiile ori programele minimale care urmează să fie aprobate anual de ordonatorii principali de credite, pentru activitățile proprii și pentru cele organizate de instituțiile din subordine;
- coerența programului sau a proiectului cultural cu necesitățile, prioritățile și strategia structurilor administrației publice centrale sau locale care acordă subvenția;
- capacitatea organizatorică și funcțională a organizației neguvernamentale fără scop lucrativ - asociație, fundație etc. -, dovedită prin:

- experiența în domeniul administrării programelor și proiectelor culturale;
- căile și modalitățile de identificare a beneficiarilor;
- calitatea serviciilor culturale acordate sau a activităților culturale organizate;
- capacitatea resurselor umane de a asigura desfășurarea programului sau proiectului cultural la nivelul propus;
- experiență de colaborare, parteneriat cu autoritățile publice, cu alte organizații guvernamentale și neguvernamentale din țară și din străinătate, după caz” (*Cultură, culte, cinematografie și protecția dreptului de autor*, p. 26).

Trebuie remarcat că organizațiile neguvernamentale participante la o cercetare aplicată¹ asupra accesului la fondurile publice al ONG-urilor din România consideră ca fiind semnificative pentru decidenți următoarele criterii:

- importanța proiectului pentru comunitatea vizată;
- vechimea organizației solicitante și experiența legată de alte proiecte culturale;
- cuantumul fondurilor solicitate;
- calitatea serviciilor oferite;
- valoarea contribuției proprii a organizației solicitante;
- originalitatea proiectului;
- modul în care proiectul promovează identitatea culturală, valorile creației contemporane etc.

Accesul organizațiilor neguvernamentale la fonduri publice răspunde dezi-deratelor de stimulare a participării la viața culturală și consolidează parteneriatul public-privat.

După 2007, finanțarea sectorului culturii din România se va realiza atât din resursele interne menționate mai sus, cât și din fondurile europene structurale, operaționale și din cele dedicate activității culturale și audiovizualului.

4.3.2. Accesul la fonduri europene

Fondurile structurale reprezintă mecanismul de finanțare utilizat de UE pentru a susține dezvoltarea economică și socială a Uniunii. Ele reprezintă aproximativ 30% din veniturile Uniunii. Aceste fonduri sunt ERDF, ESF, FIG, EAGGF, precum și Fondul pentru coeziune.

Cele trei obiectivele de finanțare din aceste fonduri privesc regiunile periferice subdezvoltate ale Uniunii, regiunile care inițiază schimbări structurale,

¹ Derulată în cadrul ARCULT - program al Asociației Culturale Ecumest, în colaborare cu Institutul pentru Politici Publice.

celelalte regiuni ale UE și formarea și reconversia profesională a șomerilor.

Pentru distribuirea fondurilor sunt utilizate diverse mecanisme, astfel:

- programe operaționale (care distribuie majoritatea resurselor și la care controlul utilizării sumelor se face la nivel național sau regional);
- programe/inițiative comunitare (de tipul INTERREG, LEADER, EQUAL, URBAN);
- acțiuni de inovare;
- programe de asistență pentru statele candidate (PHARE, IPSA, SAPARD).

România, ca și celelalte noi membre ale Uniunii Europene, beneficiază de un ajutor sporit din programele de asistență a țărilor candidate pentru a putea răspunde obiectivelor construcției europene.

Unul dintre obiectivele prioritare la nivel european este respectarea și promovarea diversității culturilor (art. 151.(4) din Tratatul CE), din care derivă o serie de politici și direcții de acțiune în plan cultural, care trebuie susținute prin alocarea corespunzătoare de resurse financiare în cadrul fiecărei țări.

Din perspectiva Comisiei Europene, domeniul culturii se regăsește în diverse politici comunitare, precum:

- coeziune și dezvoltare teritorială echilibrată, regenerare urbană;
- politici sociale și resurse umane, combaterea șomajului, mobilitatea forței de muncă;
- tehnologiile informării și comunicării;
- alte politici interne precum protecția mediului, turismul etc.

O atenție deosebită se acordă finanțării culturii în cadrul politicilor regionale. De aceea, resursele alocate culturii în cadrul fondurilor de dezvoltare regională sunt în creștere în majoritatea statelor membre.

Analiza fondurilor structurale pentru perioada actuală arată că statele membre au optat pentru alocarea unei părți însemnate a acestora pentru domeniul culturii. Trebuie subliniat că, la nivelul fiecărei țări, repartizarea acestor fonduri este de competența decidenților naționali.

Programe operaționale

Fondurile structurale pot fi utilizate în sectorul culturii în următoarele modalități:

- programe operaționale specifice sectorului culturii;
- programe operaționale pentru o anumită industrie, dar care au o componentă culturală (de exemplu, programele dezvoltate în Franța, Germania, Grecia etc. consacrate turismului și care susțin cu prioritate restaurarea unor monumente istorice, considerate ca premisă pentru regenerarea spațiului comunitar și a infrastructurii);
- programe operaționale specifice unei regiuni, în care, cu acordul Comi-

siei Europene, se pot include fonduri însemnate consacrate activităților culturale.

Programe comunitare

Aceste programe se caracterizează prin faptul că pun un accent important pe restaurarea monumentelor istorice în relație cu regenerarea și revitalizarea spațiului construit din mediul urban sau rural. Inițiativele ce pot beneficia de finanțare din programe comunitare pot fi grupate în următoarele domenii:

- punerea în valoare a patrimoniului;
- dezvoltarea integrată a activităților culturale, cu deosebire a celor tradiționale;
- dezvoltarea culturală prin utilizarea noilor tehnologii și a inovării în cultură;
- dezvoltarea locală axată pe obiective economice și sociale.

Toate proiectele incluse în aceste programe conduc la punerea în valoare a patrimoniului cultural dintr-o anumite regiune și la crearea de infrastructură pentru învățământ și informare.

Programe pentru acțiuni de inovare

Aceste programe sunt axate pe trei direcții principale:

- economie regională bazată pe cunoaștere și inovare tehnologică;
- societatea informațională în serviciul dezvoltării regionale (e-EuropeRegio);
- identitate regională și dezvoltare durabilă.

Trebuie subliniat că pentru cea de-a treia direcție există o linie de finanțare destinată exclusiv susținerii planurilor experimentale de utilizare a patrimoniului cultural pentru stimularea dezvoltării economice regionale și locale.

Aceste programe oferă, așadar, numeroase oportunități pentru promovarea dimensiunii culturale a unor domenii socio-economice, precum și pentru inițierea de activități comune cu alte sectoare.

Sintetizând, se poate observa că anumite utilizări ale fondurilor structurale au un aport direct asupra infrastructurii și echipamentelor culturale (e.g., conservarea siturilor arheologice); altele susțin cultura în mod indirect, dezvoltând infrastructuri care facilitează accesul la cultură (e.g., drumuri care duc la obiective culturale); în fine, anumite utilizări susțin la modul general infrastructura unei regiuni (drumuri, hoteluri), favorizând în principal dezvoltarea economică, turistică, socială și doar indirect dezvoltarea culturii.

Din perspectiva acestor fonduri, dezvoltarea activităților culturale nu este un scop în sine, ci doar un mijloc pentru atingerea altor obiective (dezvoltare regională, coeziune socială, regenerarea urbană și dezvoltarea rurală, ocupare și reconversie profesională etc.).

Având acces la aceste fonduri în calitate de membră a Uniunii Europene, România va trebui să fructifice toate oportunitățile oferite pentru finanțarea

activităților culturale și dezvoltarea sectorului la nivel național și regional.

Programe europene specifice sectorului culturii

Aceste resurse se completează cu cele dedicate domeniului culturii și serviciilor audiovizuale prin programele CULTURA 2000 și MEDIA PLUS și MEDIA TRAINING.

Noua generație de programe comunitare pentru acest domeniu - *CULTURA 2007 și MEDIA 2007* -, care vor fi operaționale începând cu 2007, încurajează cooperarea transnațională între operatorii culturali din țările membre.

Cu un buget de 408 milioane euro, programul **CULTURA 2007** are ca *obiectiv general* realizarea unei zone culturale comune, prin dezvoltarea cooperării culturale în Europa.

Programul prevede *trei niveluri de intervenție*, fiecare dintre acestea adresându-se unui factor complementar, dar diferit al cooperării culturale și răspunzând astfel unor nevoi distincte, dar interdependente și încurajând sinergiile într-o viziune holistică asupra sectorului cultural.

Primul nivel constă în susținerea financiară directă a proiectelor de cooperare sustenabile, exploratorii și "speciale", care să contribuie la dinamizarea și vizibilitatea activității culturale paneuropene.

Cel de-al doilea nivel privește integrarea în programului comunitar de acțiune a organizațiilor active în domeniul culturii la nivel european. Se vor acorda astfel ajutoare operaționale sub formă de sprijin multianual organizațiilor europene care dezvoltă programe sustenabile de cooperare culturală sau care acționează ca "ambasadori" ai culturii europene.

Cel de-al treilea nivel vizează susținerea activităților de analiză și informare, cu scopul de a crea un mediu favorabil cooperării. Acesta cuprinde, la rândul său, trei direcții de acțiune complementare:

- promovarea producerii de instrumente conceptuale, prin susținerea studiilor și analizelor privind cooperarea culturală, care vor oferi o mai bună înțelegere a fenomenului;
- dezvoltarea instrumentelor de comunicare pe Internet pentru a facilita schimbul de informații și de exemple de bună practică;
- susținerea "punctelor de contact" pentru a asigura adresabilitatea și diseminarea eficientă a informațiilor practice cu privire la întregul program.

Obiectivele specifice ale noului program CULTURA 2007 sunt:

- susținerea mobilității transnaționale a personalului care lucrează în sectorul culturii;
- încurajarea circulației transnaționale a operelor și a produselor culturale;
- promovarea dialogului intercultural.

Programul **MEDIA 2007**, care succede programelor MEDIA PLUS și MEDIA TRAINING, va avea un buget estimat la 1,055 milioane euro.

Obiectivele principale ale acestui program sunt următoarele:

- prezervarea și promovarea diversității culturale și a patrimoniului cinematografic/audiovizual european, asigurând accesul publicului la acest patrimoniu și încurajând dialogul între culturi;
- creșterea circulației de filme și de alte producții audiovizuale europene, atât în interiorul, cât și în afara UE;
- întărirea performanței comerciale a sectorului audiovizual european în contextul unei piețe deschise și competitive.

Dacă până în anul 2007 România are acces numai la programul CULTURA 2000, cu începere din anul 2007, o dată cu aderarea la UE, accesul va fi extins de la CULTURA 2007 și la programele care privesc sectorul audiovizual, respectiv programul MEDIA 2007.

4.3.3. Obiective strategice și direcții de acțiune pentru finanțarea culturii

Realizarea obiectivelor strategice specifice diverselor domenii ale sectorului culturii și a celor care privesc dezvoltarea culturii în plan regional impune creșterea nivelului de finanțare din resurse interne, astfel încât resursele publice alocate culturii să atingă nivelul de minimum 1%, potrivit recomandărilor UNESCO.

De asemenea, se impune corelarea și articularea diverselor oportunități de finanțare și o utilizare eficientă a fondurilor obținute, concomitent cu creșterea veniturilor proprii realizate din activități culturale, care să susțină dezvoltarea sectorului.

Pentru realizarea obiectivelor, se desprind următoarele direcții de acțiune:

- Finanțarea activităților culturale se va face pe bază de programe și proiecte, inițiate atât de instituțiile publice de cultură, de organizații neguvernamentale, cât și de creatori și artiști independenți.
- Pentru rezolvarea unor probleme legate de centralismul decizional, de influențe politice în sfera culturii, eliminarea birocrăției și asigurarea transparenței și promovarea expertizei în acest domeniu, România va putea utiliza modele europene care și-au demonstrat eficacitatea, precum "arm's length bodies". Aceasta va însemna transferul responsabilităților privind finanțarea de la minister către o agenție guvernamentală specializată. Această soluție a fost deja pusă în aplicare în majoritatea țărilor din regiune, iar rezultatele recomandă acest model ca pe o alternativă viabilă.
- Pentru dezvoltarea culturii în plan regional, va trebui să se implementeze modele de finanțare similare, fie ca o rețea de filiale ale agenției guvernamentale, fie ca structuri regionale cu personalitate juridică și buget distinct.

- De asemenea, sursele constituite din taxe parafiscale și alte contribuții, colectate în prezent de diferiți operatori, va trebui să fie gestionate în mod coerent pentru eficientizarea utilizării lor și crearea de valoare adăugată, în beneficiul tuturor operatorilor culturali.
- Accesul la sursele de finanțare publică pentru cultură trebuie să fie egal pentru toți operatorii culturali (instituții publice și organizații neguvernamentale) și transparent.
- Accesul egal și transparent la surse publice de finanțare a programelor și proiectelor culturale presupune, de asemenea:
 - o mai bună informare asupra facilităților și oportunităților existente;
 - transparentă în selecția proiectelor;
 - receptivitate sporită a autorităților publice față de proiectele propuse;
 - îmbunătățirea sistemului de acordare a resurselor, pe bază de criterii riguroase și de licitație de proiecte;
 - condiționarea finanțării din fonduri publice de îndeplinirea obiectivelor și atingerea rezultatelor stabilite prin proiect.
- Finanțarea din resurse bugetare va trebui să fie îndreptată cu precădere spre următoarele priorități:
 - conservarea, protejarea și punerea în valoare a patrimoniului cultural;
 - sprijinirea creației culturale contemporane;
 - stimularea debuturilor;
 - susținerea mobilității creatorilor și a circulației operelor lor;
 - dezvoltarea turismului cultural;
 - protejarea și punerea în valoare a tradițiilor și a patrimoniului intangibil;
 - stimularea cooperării culturale și a dialogului între culturi;
 - promovarea diversității de conținuturi și forme de expresie artistică;
 - stimularea creativității și a culturii minorităților;
 - lărgirea accesului la cultură și a participării la viața culturală;
 - dezvoltarea serviciilor culturale și stimularea vieții culturale din mediul rural.
- Programele și proiectele care beneficiază de sprijin financiar din resurse bugetare va trebui să fie sustenabile, fundamentate și realiste, adecvate specificului regional și zonal, generatoare de beneficii la nivelul comunităților și al consumatorilor de cultură.
- În același timp, toate aceste programe și proiecte pot accesa și resurse bugetare care nu sunt gestionate de administrația culturală, în măsura în care răspund unor nevoi ale altor sectoare socio-economice.
- Este necesar ca programele și proiectele preconizate să beneficieze, într-o măsură mult mai mare, de susținerea comună a autorităților locale

și centrale. Aceasta presupune extinderea și permanentizarea parteneriatelor central-local, ceea ce va asigura dezvoltarea unei oferte culturale complexe și coerente la nivelul comunităților.

- În egală măsură, resursele pentru aceste programe trebuie identificate și în zona privată. Implicarea sectorului privat în dezvoltarea sectorului culturii va fi de natură să diversifice și să multiplice parteneriatele public-privat pe cel puțin două direcții:
 - investiții directe în domeniu cu finalitate comercială și
 - asumarea responsabilității sociale corporatiste - mecenat.

Accesul operatorilor culturali la sursele de finanțare depinde de competența lor profesională, de familiarizarea cu aceste noi mecanisme, de nivelul de informare și cunoaștere a căilor de abordare a fiecărei surse potențiale. Pentru a veni în sprijinul lor, punctele de contact și de informare ale diverselor programe europene trebuie să aibă o mai mare vizibilitate și facilitare de acces și consultare.

De asemenea, actorii culturali trebuie să cunoască mai bine specificul și destinația fondurilor europene și a celor naționale/regionale, pentru a putea determina decidenții naționali/regionali să includă domeniul culturii printre prioritățile de finanțare din aceste surse.

Aceste competențe sunt cu atât mai necesare cu cât sectorul culturii și operatorii din sector se află într-o competiție strânsă nu numai între ei, ci și cu alți actori sociali (în special din sectoarele educației, sănătății, asistenței sociale, cercetării), pentru atragerea de resurse publice și private.

4.4. Diplomația culturală

Integrarea europeană înseamnă, între altele, și dialogul culturilor. Întâlnirea culturilor, a operelor, a creatorilor, a industriilor culturale și a piețelor are ca urmare extinderea segmentelor de consumatori pentru propria ofertă culturală și, în același timp, creșterea ofertei internaționale pentru propria piață.

În aceste condiții, apare o supraofertă de produse culturale pe care politicile culturale și economice trebuie să o prevadă și să o gestioneze, oferind consumatorilor de cultură accesul la bunurile care răspund nevoilor specifice.

În acest context, diplomația culturală se dezvoltă între cei doi poli semnificativi - polul șanselor în creștere și polul concurenței accentuate.

Conceptul de diplomație culturală a cunoscut de-a lungul timpului o serie de nuanțări care i-au precizat mai bine sfera de cuprindere. În esență, prin diplomație culturală se înțelege extinderea prin mijloace specifice a ideilor, informației, artelor și a celorlalte aspecte ale unei culturi către alte națiuni, cu scopul de a dezvolta înțelegerea mutuală.

În timp ce cultura unei națiuni este suma realizărilor sale, expresia propriei identități și a modului propriu de a gândi și acționa, diplomația culturală este metoda prin care acestea sunt prezentate celorlalte națiuni.

Diplomația culturală presupune investiții pe termen lung în relațiile cu celelalte țări. Succesul ei rezidă în capacitatea de a se deschide către parteneri, de a respecta cultura, tradițiile și istoria lor.

Conceptele-cheie cele mai utilizate la nivelul diplomației culturale sunt: **prestigiu, statut, vizibilitate și influență.**

Direcțiile de acțiune ale politicii publice în domeniu sunt de natură economică, politică și/sau pur culturală.

La nivelul comunității internaționale, până nu de mult, conceptele predominante erau: control, plan și scopuri precise, conștient asumate. În noua conjunctură, concepte precum **contacte, promovare globală a valorilor culturale și a drepturilor fundamentale, cooperare** dobândesc preeminență. Ca atare, cadrul de cooperare culturală internațională se redesenează, o dată cu redescoperirea culturii ca instrument central al relațiilor diplomatice.

În timp, acțiunile subsumate diplomației culturale au fost practicate sub formă de: “relații culturale internaționale”, “politici culturale internaționale”, “schimburi culturale” etc.

Dar termenul de diplomație culturală este relevant pentru întreaga tipologie de relații culturale transnaționale care se configurează în zilele noastre, ca, de exemplu: “diplomație publică”, “diplomația ONG-urilor”, “diplomația afacerilor”, “diplomația în cadrul diasporei” și “diplomația imaginii de marcă”.

Actorii politici contemporani înțeleg faptul că diplomația culturală presupune acțiuni, evenimente și programe de mare vizibilitate, care pot genera publicitate favorabilă și pot contribui la crearea unei imagini pozitive. Imaginea unei țări are, *sine qua non*, o componentă culturală, potențată de turism și de relațiile economice, în special de piața produselor culturale.

Diplomația culturală implică o comunicare biunivocă, ceea ce înseamnă că, pe lângă proiectarea imaginii proprii, fiecare țară receptează informații referitoare la cultura și valorile celorlalte țări, ceea ce facilitează înțelegerea specificului și a unicității fiecăreia dintre ele.

În acest context, comunicarea interculturală presupune compatibilitate între concepte, valori și acțiuni și între structurile implicate.

Alături de comunicare, cooperarea bi și multilaterală reprezintă un factor esențial al diplomației culturale.

În funcție de acești factori se definesc, de către fiecare țară, prioritățile diplomației culturale. Aceste priorități se axează, în principal, pe: promovarea limbii, protejarea patrimoniului cultural, proiectarea imaginii de marcă, promovarea excelenței în artă, inovare științifică etc.

Plecând de la prioritățile identificate, se stabilesc obiectivele strategice și se identifică instrumentele prin care acestea se pot realiza. Printre obiectivele principale se evidențiază:

- susținerea studierii limbii, prin programe și instituții specializate;
- susținerea centrelor/institutilor culturale din străinătate;

-
- facilitarea mobilității creatorilor, artiștilor, precum și a specialiștilor din organizațiile culturale;
 - facilitarea circulației operelor, îndeosebi prin expoziții itinerante, turnee artistice, festivaluri de teatru, muzică și film, târguri de carte și de meșteșuguri tradiționale ș.a.;
 - activități legate de comerțul cu produse culturale;
 - participarea la programe și proiecte culturale.

Tipologia programelor și proiectelor subiacente diplomației culturale este complexă. Astfel, în funcție de numărul partenerilor, există programe bilaterale și multilaterale.

După integrarea în structurile europene, România va continua să-și extindă acordurile de cooperare culturală bilaterală, să participe la programe multilaterale și să-și amplifice schimburile culturale cu diverse țări.

Un obiectiv important vizează dezvoltarea relațiilor cu UNESCO și Consiliul Europei, îndeosebi în privința conservării și protejării patrimoniului cultural și a promovării diversității culturale și a culturii minorităților.

Pentru perioada 2007-2013, diplomația culturală a României se va baza pe următoarele coordonate:

- redefinirea și reconfigurarea liniilor principale de acțiune în noua calitate a României de membră a Uniunii Europene;
- reorganizarea structurilor cu atribuții în domeniu și finanțarea corespunzătoare a programelor, proiectelor și acțiunilor specifice;
- promovarea parteneriatelor publice dintre Ministerul Culturii, Ministerul Afacerilor Externe, Institutul Cultural Român, centrele culturale ale României din alte țări, cu alte ministere, precum cele care au competențe în domeniul economic și al turismului etc., asigurându-se astfel coerența demersurilor întreprinse la acest nivel;
- promovarea parteneriatelor sectorului public cu structurile societății civile, cu diverșii operatori culturali, pentru a asigura diversitatea de abordări și soluții.

Proiectată pe aceste coordonate, diplomația culturală stimulează potențialul creativ autohton și antrenează principalii actori din domeniu în susținerea dialogului dintre culturi.

Anexa

Structura grupării investigate prin cercetare directă, respectiv: anchetă sociologică, prin chestionar și interviuri aprofundate, anchetă Delphi, focus-grupuri

Ancheta sociologică în rândul personalului din sectorul culturii - directori ai Direcțiilor Județene pentru Cultură, Culte, Patrimoniu Cultural Național, directori de instituții publice de cultură de interes național, personal de specialitate din Ministerul Culturii și Cultelor - a cuprins 102 subiecți.

Ancheta Delphi, cu două runde, s-a realizat în rândul specialiștilor din instituțiile publice de cultură și din organizațiile neguvernamentale cu profil cultural (total 32 subiecți).

Cele două focus-grupuri cu personal specializat din instituții și așezăminte de cultură au fost organizate în București și în municipiul Slobozia (total 16 subiecți).

Ancheta prin interviuri aprofundate a vizat manageri culturali din județul Bacău și Ialomița (total 18 interviuri).

Bibliografie selectivă

- Alexander, V. D., **Sociology of the Arts. Exploring Fine and Popular Forms**, Blackwell, 2003
- Asociația Editorilor din România, **Piața cărții în România. Statistici 2001 / Cine sunt cei care nu citesc cărți ?**, 2001
- Bennett, Tony, **Differing diversities: cultural policy and cultural diversity**, Strasbourg, Council of Europe, 2001
- Benzoni, Laurent, **Les biens culturels, une exception économique**, în *Problèmes économiques*, nr. 2750, Paris, 2002
- Bourdieu, Pierre, **Economia bunurilor simbolice**, București, Ed. Meridiane, 1986
- Changement et continuité - Principes et instruments pour l'approche culturelle du développement**, Editions UNESCO / Editions Publisud, 1999
- Charpentreau, Jacques, **Pour une politique culturelle**, Paris, Editions Ouvrières, 1967
- Comparative Study of the Cultural Products and Services Industry, EU-USA**, prepared for the European Parliament by *EUCLID*, 2003
- Cultural Policies for Development**, Stockholm, UNESCO, 1998.
- Cultural Policies in Europe: A Compendium of Basic Facts and Trends**, Strasbourg, Council of Europe
- Cultural policies in Europe: local issues**, Strasbourg, Council of Europe, 2000
- Cultură și societate - Locul culturii în strategia dezvoltării României și a integrării țării în Uniunea Europeană**, Stenograma dezbaterilor, Snagov, mai 1995
- D'Angelo, Mario; Vespérini, Paul, **Cultural policies in Europe: A comparative approach**, Strasbourg, Council of Europe, 1998
- Duma, Alexandru, **Căminul - centru cultural**, în revista *Paideia* nr. 3, 1997
- Eide, Asbjørn; Krause, Catarina and Rosas, Allan (eds.), **Economic, Social and Cultural Rights - A Textbook**, Kluwer Law International, the Hague, 2001
- European cultural heritage: A review of policies and practice**, Vol. I și II, Strasbourg, Council of Europe, 2000
- Europeans' participation in cultural activities**, Eurostat, 2002
- Everitt, Anthony, **The governance of culture: Approaches to integrated cultural planning and policies**, Strasbourg, Council of Europe, 1999
- Filip, Florin Gheorghe (coord.), **Societatea informațională, Societatea cunoașterii. Concepte, soluții și strategii pentru România**, București, Ed. Expert, 2001
- Fundația pentru Meșteșuguri, **Cercetare asupra situației educației/instruirii**

- adultilor în domeniul meșteșugurilor**, proiect ACE, 2004
- Gordon, Christopher and Mundy, Simon, **European Perspectives on Cultural Policy**, Paris, UNESCO, 2001
- Heiskanen, Ilkka, **Decentralisation: Trends in European Cultural Policies**, Strasbourg, Council of Europe, 2001
- Hillman-Chartrand, Harry and McCaughey, Claire, **The Arm's Length Principle and the Arts: An International Perspective - Past, Present, and Future**, <http://www.culturaleconomics.atfreeweb.com/arm's.htm>
- IMAS, **Consumul și aspirațiile de cultură ale populației României**, 2004
- In From the Margins: A Contribution to the Debate on Culture and Development in Europe**, Strasbourg, Council of Europe, 1997
- Institutul Intercultural Timișoara, Universitatea de Vest Timișoara, Direcția Județeană Timiș pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național, **Raport de cercetare privind gestionarea domeniului cultural de către factorii de decizie de la nivel local**, 2003
- Katunaric, Vjieran, **The role of culture in local development: Some preliminary observations**, în *Policies for Culture Journal*, July 2003
- Kawashima, N., **Theorising Decentralisation in Cultural Policy**, in *The European Journal of Cultural Policy*, Vol. 2, No. 2, 1997
- Mapping Document of the Creative Industries Task Force**, Department for Culture, Media and Sport, London, 1998
- Matarasso, François and Landry, Charles, **Balancing Act: 21 Strategic Dilemmas in Cultural Policy**, Strasbourg, Council of Europe, 1999
- Maximising the educational and cultural potential of the new information technologies**, Strasbourg, Council of Europe, 1999
- McChesney, Allan, **Promoting and Defending Economic, Social and Cultural Rights: A Handbook**, HURIDOCS, 2000
- Mercer, Colin, **Towards Cultural Citizenship: Tools for Cultural Policy and Development**, Stockholm, The Bank of Sweden Trecentenary Foundation & Gidlunds Förlag, 2002
- Mișge, Bernard, **Industria culturale**, în Mișge, B., *Societatea cucerită de comunicare*, Iași, Polirom, 2000
- Mitchell, Ritva, **Survey on Cultural Co-operation in Europe**, Circle, 1998
- Moldoveanu, Maria (coord.), **Managementul culturii. Universul rural**, Buc., Ed. Expert, 2000
- Moldoveanu, Maria; Ioan-Franc, Valeriu, **Marketing și cultură**, București, Ed. Expert, 1997
- Moldoveanu, Maria, **Mentalitatea creativă. Perspectivă psihosociologică**, București, Ed. Coresi, 2001
- Morris, Robert, **An International Survey of Book Production During the Last Decades**, UNESCO Publishing, 1997
- Mucica, Delia, **Cultural Legislation. Why? How? What?**, Strasbourg, Council of

Europe, 2003

- Mucica, Delia, **Cultural products in the e-economy and the “Creative Destruction”**, in *Culturelink Proceedings*, 2003
- Mucica, Delia, **Ghid Practic de proprietate intelectuală în domeniul artelor spectacolului**, București, Ed. Dominus Art, 1996
- Mucica, Delia, **Ghid Practic de proprietate intelectuală în domeniul artelor vizuale**, București, Ed. Dominus Art, 1997
- Mundy, Simon, **Cultural Policy: A Short Guide**, Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2000
- Niec, Halina, **Cultural Rights: At the End of the World Decade for Cultural Development**, în *Stockholm Conference on Culture and Development*, 1998.
- Our Creative Diversity**, UNESCO, 1999
- Peacock, Alan et al., **Calling the Tune: A Critique of Arts Funding in Scotland**, Edinburgh, Policy Institute, 2001
- Pickard, Robert (ed.), **Policy and law in heritage conservation**, Strasbourg, Council of Europe, 1998
- Platon, Victor; Ciutacu, Constantin, **Fundamentarea politicilor de dezvoltare regională. Analiză SWOT și cooperare transfrontalieră**, București, Academia Română, CIDE, 2003
- PNUD, **Human Development Report 2001, Making new technologies work for human development**
- PNUD, **Human Development Report 2004, Cultural Liberty in Today’s Diverse World**
- PNUD, **Human Development Report: 2000, Human rights and human development**
- PNUD, **National Human Development Report for Romania 2003-2004 - Local Sustainable Development** (proiect)
- Postolache, Tudorel, **Un proiect ouvert. Discours sur l’intégration européenne**, București, Ed. Expert, 2000
- Privatisation and Culture. Limitations or opportunities for cultural development in Europe?**, Circle, Amsterdam, 1997
- Report of World Conference on Cultural Policies**, Mexico City, UNESCO, 1982
- Schuster, J. Mark, **Deconstructing a Tower of Babel: Privatisation, Decentralisation, Devolution, and Other Ideas in Good Currency in Cultural Policy**, în *Voluntas. International Journal of Voluntary and Non-Profit Organisations*, Vol. 8, No. 3, 1997
- Schuster, J. Mark; Monchaux, John de, and Riley II, Charles, **Preserving the Built Heritage: Tools for Implementation**, University Press of New England, 1997
- Stuart, Robert D.; Moran, Barbara B., **Management pentru biblioteci și centre de informare**, București, BNR, Asociația Bibliotecarilor din Bibliotecile Publice - România, 1998

Taylor, M. and Towse, Ruth., **The Value of Performers' Rights: An Economic Approach**, in *Media, Culture and Society*, 1998

The new role and new responsibilities of Ministers of Culture in initiating intercultural dialogue, with due regard for cultural diversity - lucrările colocviului organizat la Strasbourg, Consiliul Europei, 17-18 februarie 2003

Towse, Ruth, **Economics of Artists' Labour Markets**, *ACE Research Report*, No. 3, Arts Council of England, London, 1996

Towse, Ruth (ed), **Cultural Economics**, Aldershot, Edward Elgar Publishing, 1998

Unity of Diversities - Cultural Co-operation in the European Union, 2001

World Development Report 1997, The State in a Changing World, septembrie 1997

Yrjö-Koskinen, Tuula, **Arts organisations and their education programmes: Responding to a need for change**, Strasbourg, Council of Europe, 2001